

PROCANONUL
LUI
PETRU MAIÖR

DUPÄ MANUSCRIPTUL AUTOGRAF

EXISTENT IN ACADEMIA ROMÄNÄ

TRANSCRIS ŞI PUBLICAT

DE

C. Erbiceanu

PROFESOR.

W. Hartner

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

34 Strada Principatele-Unite 34

1894.

Biblioteca Centrală Universitară

Cota ¹⁰⁰ IV 437574
Inventar 706 164

INTRODUCERE

IN

Procanonul eruditului teolog și mare Român Petru Maior, operă necunoscută până acum, și pe care o publicăm spre onórea neamului și neuitarea renumelui autorului.

221/6-11-1900

O trinitate de bărbați vrednici de numele de Român, Gheorghe Șincai (1754—1816), Petru Maior 1753—1821) și Samúel Clain (1745—1806) au lucrat cu punere și ne'nterupt toți, tótă viața lor, pentru susținerea drepturilor neamului Românesc, adică: a originii lor și a pèripetiilor vieții lor sociale și religioase, de la Colonizare și până în timpurile moderne. Hórde barbare, venetice, în pământul lui Traian, tágăduiau aceste drepturi Românilor. Dar această treime a dovedit pe deplin vechimea și ne'nterumpta noastră existență în pământul moștenit, unitatea neamului prin aceișimea limbei și Religiei străvechi ortodoxă între Români, de la aședarea lor în Dacia prin Traian și până în present. Au apărat cu tótă puterea lor sufletescă credința Ortodoxă, singura existentă la noi și respectată între Români, cu tóte încercările pătimașe și viclene ale apusului, probând că acele uneltiri viclene de Uniație, ce s'au furișat printre Români,

erau tendențioasă, erau spini și ciuline între Români ce n'aveau alt scop, de cât slăbirea unității neamului Românesc, provocând desbinări, ură și neînțelegeri continue între fiii aceleeași mume. Vrăjmașii vedeau în unitatea credinței, a datinelor și obiceiurilor, tăria lor. Și pentru ce toate acestea asupra Românilor? Numai pentru satisfacerea lăcomiei de putere a Papilor, de a avea sub scutul lor pastoral o turmă și mai mare, cu care să se potoască față de Biserica Ortodoxă a Răsăritului; iar pe de altă parte tendința precugetată și urmărită în seculi de alte neamuri, spre a absorbi ori contopi pe Români cu poporul lor. Uniația (adică Unirea unei mici porțiuni din țara Româniilor Ortodoxi din Transilvania cu Biserica Romano-Catolică) n'a adus nici un folos, nici religios, nici politic Românilor. Din contra faptele din trecut, aceste din prezent petrecute sub ochii noștri, dovedesc înstreinarea tot mai mult, a acelei porțiuni Uniate dintre Români, de la Religia Ortodoxă a străbunilor noștri și noi prevedem încorporarea totală a Uniației întregi în Oceanul Romano-Catolicismului, după care inevitabil va urma treptat și înstreinarea de neam. Cât pentru sprijin politic așteptat din partea Romei papale de a fi dat naționalității Române Uniate, am văzut-o aceasta în seculii trecuți că întru nimic n'a fost ușurați creștinii Uniați și privim cu durere și astăzi graba clericilor și Teologilor Uniați de a primi inovări tot mai multe și a atrage la ei cât mai mulți proseliți dintre Români ortodoxi. Oare să fie ei convinși că Româniile rămânând ortodoxe nu se vor mântui? Eu acesta n'o cred. Așa dar alte tendințe și alte motive-i împing la acesta. Papalii ar prefera nimicirea naționalității Române, numai să-i potoască avea sub ascultarea lor pe toți docili, neispititori de drepturile lor naționale, liniștiți și blânzi, căutându-și de mântuirea sufletului lor, după povețele doctrinei Romei papale. Acum chiar există o ură mare și o vrăjmașie neîmpacată între Clerul Român Ortodox din

Transilvania, și între cel Uniat, și care înverșunare religioasă se resfrânge și asupra poporului întreg românesc!

Aceste consecinți triste, religiose-soțiale și politice dintre Românii Ortodoxii și Uniați din Transilvania le au prevădut de timpuriu ochii de vultur ai acei trinități Române G. Șincai, P. Mațor și S. Clain, de aceea au și combătut cu tot sufletul și inima lor Uniația. Ei toți acești trei născuți Uniați, educați în sistemul acest amfibian al Uniației, dar luminați în urmă prin genialitatea lor și cunoscând apoi, din studiile serioase făcute asupra acestei cestiuni, că Uniația nu-i de cât o simplă speculă de o cam dată religioasă, dar care în urmă va ajunge și periculoasă naționalității, s'au hotărit cu toții a o combate până la mörte, spre a face pe popor sau să renunțe la ea, ori s'o considere cu indiferență, ca făcută numai cu scop de bun trațu pentru unele persoane din cler.

Ei prevedeau că s'a aruncat mörul discordiei între Români prin Uniație, și de aceea o combateau, preferind naționalitatea înaintea Uniației.

Din cauza acesta toți acești trei nemuritori Români au fost sacrificați, au lăsați la o parte de la cărma afezrilor publice în totă viața lor, de aproape privighiați, ba și persecutați mai în urmă.

Cu toate acestea astăzi posteritatea întręgă a Românilor trebuie să le împletescă cununi de laude neperitoare, pentru faptele lor mari și patriotice, pentru sentimentul lor religios corect.

Totă viața lor acești bărbați au scris numai spre folosul neamului românesc, dintre care scrieri unele s'au imprimat și astăzi le studiem admirându-le valoarea, altele stau încă în manuscrite prin bibliotecile publice din Transilvania, iar altele s'au pierdut. Timpul însă, care în curgerea sa toate le îngropă și desgropă și pe multe din fapte le dă la iveală spre folosul omenirei, acum de curând ne-au pus și pe noi în posesiunea unui Manuscript

necunoscut a eruditului Petru Maïor, intitulat: *Proca-non* și în care nu tratéză alt-ceva autorul, de cât dovedește alb pe negru că prerogativele tendențioase, pretențiile Papei de Primăție Universală, de infailibilitate, de superioritate față de sf. Sinóde etc. etc. în Biserica lui Christos sunt nedrepte, necomfórme nici cu sf. Scriptură, nici cu tradiția, nici cu praxa din Biserică, nici cu citatele din sf. Părinți. Manuscriptul este autografa însuși a lui Petru Maïor, are formatul 8° și scris pe hârtie albă ordinară. Din nenorocire însă nu este complect. Cât l-am aflat l-am transcris cu multă îngrijire și l-am publicat spre cunoștința și folosul tuturor Românilor; pentru că acesta a fost și intențiunea autorului, de a lumina pe Români în cestiunile de Drept Canonic, pe care puținii fórte dintre Români le cunoștea pe acele vremuri.

Din Manuscriptul cât ni s'a conservat, să póte cunoște în mod positif ideile ce predomina atât pe Petru Maïor cât și pe ceia-lalți frați ai sêi de luptă religiósă și națională, đic pe Gh. Șincai și S. Clain. Mă voui încerca a da aicea câte-va pericope din scrierea acesta, din care cetitorul se va convinge cū deplinătate că în adevăr, acești trei atleți naționali erau contrari Uniației ș'aú combătul'o pe față în tótă a lor viață, care a fost învăluită ne'ncetat de fortune și vifore puternice. Mai întâiu Petru Maïor ni spune că a studiat la Roma și că a stat acolo timp îndelungat, unde prin el însuși s'a convîns de abuzurile și destrăbălările clerului papal. Acéstă constătare prin el însuși l-a aprins de îndignare asupra Uniației.—Pentru ce părinții lor aú lăsat Ortodoxismul ș'aú primit Uniația, par'că acesta-l mai bună? Iată ce đice: »Inșă ca să nu gândești cum-va că doară acéstea sînt clevetire și ocări de la mine asupra Italianilor, ceteșule bune! Ți-oí aduce înainte nu céle ce am auzit însuși cu uréchile mele de la dânsi, petrecînd nu puțină vréme cu dânsi, tocma acolo unde să vèd a fi ceva, nu ți-oí aduce acéstea, ce céle ce scrie

cel mai vestit întră tâlcuitoari Italiani. Cornilie a Lapide, carele la tâlcul cuvintelor: paște oile mele, așa grăiaște». Petru Mațor când s'a dus la Roma era plin de rîvnă cătră cele sfinte și să aștepta a-și cultiva și mai mult sentimentul său religios și a-și lărgi stadiul cunoștințelor la Vechea Romă. Dar vai! Iată ce află:

»Adevărat, când privesc cu mintea și cu inima la această paradoxă a Stăpânului nostru Iisus Hristos pildă, precum pre eretici nu pocîu să nu-l afurisesc și să nu le blăstăm învățătura lor cea cu otravă amestecată, așa și asupra a unor socotitori și povățuitori besericești purtare, nu pocîu de mînie și de rîvnă duhovnicescă să nu mă aprind. Aceștea neaducîndu-și aminte în ce vrednicie, a cui episcopii sînt și ce poroncă de la Arhipăstorul nostru Iisus Hristos cu însuși pilda lui întărită le iaste dată, atîta și-au înălțat cornul, cît n'are nime den cei săraci mai nicî prin instanție sau răvășel la dînșii, nu ca să fie slujiți, precum au fost Apostolii de Hristos, ci spre mîngăiere numai, să răsbată. Ba fluturază, sudue, blastemă pre supuși, borăsc cuvinte ca acelea cît nicî în gura unui rob osândit n'ar fi de-a să suferi. Batăr înfricoșatul jărtfelnic de-ar rămănea scutit de acestea! Ba și prin beserici palmuesc pre preoți, îi scarmăna, îi lovesc cu toiașul, pren temniță cu furii și cu curvele îi bagă împreună. Surle la pranzurile lor ca la praznicul lui Navucodonozor, bucatele dese, șerbii înaintea lor cu frică și cu cutremur, în vîrfurile degetelor pipăind, nu călcînd, necurmași și nenumerați. Ba unii, cari tocma ar trebui să se arête cu pilda mai micî, la atîta i-au tras gîndul cel pămîntesc, cît neștiind cum s'ar putea arăta mai mari și mai cu vîlfă, poroncesc că cîte doisprădece omeni împodobiți pre umere cu thronul să-i porțe în beserică. Oare cari îi îngăduesc să le sêrute picîorele și să steae în genunche înaintea fetei sale, mare daru să socotesc că le-au hărui. Daŭ nu după așezămîntul canónelor, ci după

nălucirea minților, unor preoți titluri care însemnăză vrédniciile céle mai mari în besérică și-î rânduesc apoi să le slujască lor și să fie supuși slugilor lor, carea lor spre mare cinste a fi își nălucesc. »Iar eū sînt întru voi ca cela ce slujaște«. Mare rușine! că mirenii întrec cu evlavia pre cei bisericești și aceștia de la acela trébue să la îndreptare» (pag. 7).

Putea sufletul mare al lui Petru Mașor să rămână ne-mișcat de atâtea rēutăți?

Aceste purtări necorecte, necreștine și neumane a iritat mult sufletul liniștit și blând al lui Mașor și s'a răcit și de Uniație. Apoi privind cu ochii săi strébătători și la interpretările izeuitice, ce se dădeau locurilor Scripturei de care se interesa, s'a desgustat chiar cu inima de a mai sta în confesiunea lor, ci de formă numai spre a-și putea atinge scopul ce urmărea. De acea să exprimă, plin de îndignare, cu ironie așa:

»O Hristóse! de vom créde neînțelepției omului acestuia, cât de mutătoare, jucătoare și nestatornică putere ai dat Apostolilor tēi și păstorilor a totă lumea! O maică Biserică! de ne vom da după înțeleșurile, cum ne înveți, că céle ce au învățat sfinții Apostoli sînt fără indoială? Căci de-au putut Apostolii greși așa tare, cât sf. Petru să pótă și să trebuésca încă a le lua puterea și a-î lipsi de păstornicie și de apostolie, cum epistoliile lor, cum evangheliile lor vor fi nesmântnice? Póte dóră prin aprobația și judecata lui Petru? Dar de e acesta adevărată, cine va întări Evanghelia lui Ioan, carea s'au scris după rēstignirea și mórtea lui Petru? Fă-te Dómnice ajutător noăe și nu lăsa să se vestéscă unele blēștēmuri ca acéstea în Besérica ta, ci mute să se facă gurile céle ce grăese asupra Apostolilor tēi» (pag. 23).

De atunci activitatea sa pare a se îndrepta mai ales numai asupra Istoriei Bisericești și asupra cercetărilor originei Românilor, de cât a'și mai pierde timpul studiind teologia

speculativă a Romano-Catolicilor. El singur ni dă a înțelege acésta ȃicȃnd:

...»Alta filosoficéscă, cumu l cĂ sufletul e în cap și nu preste tot trupul, pĂmȃntul sĂ mișcĂ pingĂ sĂre, iar nu sĂrele pe lĂngĂ pĂmȃnt s. c. Alta istoricéscă, prin carea știm întȃmplĂrile și faptele ce s'ău fĂcut, cumu-l cĂ Chesar ău învins pe Pompeiu, cĂ Traian împĂratul Romei véchil ău adus de la Roma pe Românii aici în Dachia» (pag. 63).

În Procanon autorul indignat de modul interpretativ al Romano-Catolicilor își ridică vocea sa autoritară și ȃice:

»Apoi arată vre o pildă sĂ fi pĂscut, sĂ fi învățat, sĂ fi îndreptat sf. Petru pre Apostoli? Iară eĂ îi voiĂ arĂta cĂ pe Petru l-ău îndreptat Pavel, precum însuși Pavel mărturiséște cĂtrĂ Galaténi. c. 2, sih 11: »CĂnd ău venit Petru în Antiohia în fațĂ-l stĂtu-l împrotivĂ, cĂ vrednic de hulit era. Iar cĂnd am véđut cĂ nu umblĂ drept cĂtrĂ adevĂrul Evangheliei, ziseu lui Petru înaintea tuturor: Dacă tu Judeu fiind, trĂești ca etnicii, iar nu ca Judeii, pentru ce silești pre etnici sĂ trĂescĂ ca Judeii? (sih. 14)» (pag. 24). Apoi respunde iarĂși personal și ironic la altĂ cestiune:

„De voiĂ rĂspunde la acĂsta a vĂstrĂ întrebare, o Italianilor! nĂ știu cĂ n'am fost sfĂtnicul lui D-zeu, nici Sfinția sa nu ne-ău descoperit pentru ce lui Petru i-ău mutat numele. Ce-mi veți zice? Imi veți zice doarĂ cĂ nu sînt teolog? CĂ sînt un neștiutoriu? Dar dacĂ sînteți voi filosofi, sînteți teologi și mult știutori, spuneți-mi și voi pentru ce Dumneđu n'ău zidit mai de mult lumea de cĂt cum ău zidit-o. AdevĂrat, de v'ăși pune întrebarea acĂsta, ăși fi vrĂdnic de rĂs, cĂci cugetul lui Dumneđu nu-l pĂte ști nime, de nu-l va descoperi însuși Sfinția sa» (pag. 32).

În acest ultim pasagiu Petru Maior este și ironic și sarcastic fațĂ de Teologii apusenii. Pentru a combate modul fals al interpretĂrei apusenilor își dĂ și el pĂrerea

sa asupra chipului corect de interpretare în mai multe locuri în Procanon, în special citez interpretarea sa la cuvântul *προήγρος*, (a vorbi în public, a apara).

»Nu mi-l voia să mai lungesc vorba, că pline-s despre această toate cărțile Sfinților Părinți. Una numai vom cerca, în ce stă căpetenia această? Și ce are Sf. Petru de aci că-l cel întâi întrê Apostoli? Mie mi se pare, că precum un stăpân având multe slugi și la toți asemenea încredințază bunul său, ca de dînsul să aibă grijă și să-l sporască. Inse vedînd pre unul dintrê acele slugi a fi mai schitaciū, mai grijnic, mai cu mare rîvnă cătră stăpânul său, pe acela deosebi îl îndemna să ia aminte la toate, deosebi îi dă în grijă toate lucrurile și i le încredințază. Așa și Domnul Hristos Apostolilor săi aū încredințat Beseérica sa asemenea tuturor și întocma la toți aū (dat) putere, de a păstori pre credincioși și de a le purta de grijă, precum în cele de-asupra capite am adevérit» (pagina 37).

Eruditul nostru P. Maior declară că Părinții Orientali aū mai multă putere și valoare față de Părinții Occidentali în cestiunea pretinselor prerogative papale, și dar trebuie să li se dea preferință, de asemenea spune că disbinarea bisericilor s'a provocat din partea doctrinilor arbitrare din Occident, pe care nu le putea suferi Orientalii, ca acea de a fi monarh și în Biserică și în cetate.

»Drept aceia mi se pare (că) cu dreptate voiu zice, că în pricea despre începătoria Papei mai mare autenție aū părinții cei de la răsărit de cât cei de la apus și cu zisele lor mai tare să ne îndreptăm, de cât cu a celor de la apus. Acest canon de-l veți păzi mi se pare că multe încălcături a priciii aceștia pe ușor se vor descurca. Apoi nu știu cum din fire ore-cum să trag ómenii să păzască și să apere și să le mărescă cele ce socotesc că sînt ale sale, adecă fiește-carele trage foc la óla sa. Cu acestea prejudecăți de multe ori se află înodați și sfinții Părinți,

căci și de mic învățându-se de la unii, cari sînt cuprinși cu acel fel de patimă și de prejudecăți, cresc întru prejudecățile acelea, carele întru fire ore-cum se prefac și tare pururea le țin precum ar fi sfinte. Deci ajungînd la vîrstă iarăși auzind de la toți cu cari petrec aceléși sentenții și păreri, nu li să dă prilej de îndoială și nu le cercă, adevărate sînt, aū ba. Și de le și cercă împovorați fiind cu păreri și cu prejudecățile, ce cu laptele maicei sale le-aū supt, aū nu vîd adevărul, aū doară de-l și vîd, pentru că să nu facă turburare și să smintescă pacea, il tănuesc, il tac. Mărturie îmi sînt însuși latinii în vécurile trecute, când învățatura cea blăstămată a lui Isidor Mercator tot Apusul il cuprinsese, pe toți creștinii din apus supt jugul cel de robie al Papei îi băgasă, răsăritului prilej de despărțire de la Besérica apusului dădū, carea împărăcheare și Apusul și Răsăritul cu amară lacrămă, până în zioa de astă-đi o plînge, în vécurile, zisele trecute, unii bărbați pre cari toți latinii între sfinți îi număra, aū nu și ei cu căia-lalți credea că Papa iaste nesmăntnic, iproci? Carea sentenție a nu fi adevărată acum toți, și latinii afară de Italiani nu se îndoesc. Ba și acuma să află unii și prin părțile năstre, cari învățînd la Roma theologia socotesc că numai acelea sînt adevărate, carea le-aū auzit la Roma și doar sîngele și-l ar vîrsa pentru monarhia Papei. O! d-ar fi apărat Dumnezeu neamul Romănesc de acest felu de ómenii învățați și theologi! cari numai cu autenția, cu tiful și cu vâlfa ce aū în haîne, și în locul lăcașului seū vraū să învingă pe toți, de spun ceva de la Roma să tacă, să înlemnești, să caști gura. De arăți din sfinții Părinți, din sobóre și din istoria cea veche a Beséricii, asupra poveștilor lor, îndată ești shismatic și mai rău de cât ereticii. Trébue înaintea acestora toți să pléce capetele, să-i chemi Rabi, domnule, Măria ta, și alte titluri ce se împrotivesc cinului călugăresc. Și în acéstea lucrînd li se pare că atunci țin mai

tare canónele besériceşti şi aduc slujbă lui Dumneđeşii. O, vremi! o obicéiuri!» (pag. 46 şi 47). Nu pricep cum s'ar putea cine-va exprima mai categoric în contra Uniaţiei!

Asupra cestiunei de Unire a Bisericei Universale, care şi în prezent se ventilează, iată ce -dicesc Petru Maior respectiv de bazele pe care s'ar putea urmări această importantă cestiune de ómeni prudenti.

»Inşă acéstea ce se făcea atunci din lipsă şi pentru binele şi pacea şi liniştea beséricilor, au început apoi a le întórce uni, a le întórce în drepturi. în mândrie, cât încă în suta a 4-a a fost marele Vasilie a zice despre besérica Romei, »scárbitu-m'am de mândria Beséicii acéla», până mai pe urmă avénd Romanií ideia împărătirii, cum că Roma óre când au fost monarha a tótă lumea, întru céle politicéşti, îl făcură pe Papa monarh întru céle politicéşti, şi de n'ar fi sculat Dumneđeşii bårbaţi înţelepţi şi deprinşi în învăţaturile sfinţilor Párinţi şi cu frica lui Dumneđeşii, precum pururea au fost Galii şi acum sint mai ales Germanii, acum tocmai comedie ar fi din Besérica lui Dumneđeşii. Ce bună nádejde ne dau Germanii, că încet, încet tóte vicleniile se vor isgoni din Besérica lui Dumneđeşii şi vom mai ajunge odată la dragóstea cea dintăiu, şi se va ruşina vrájmaşul neamului ómenesc, carele de multă vréme ridea de noi şi-şi bătea joc. Numai întru acésta toţi cu un gând şi cu un cuget trébuie să ne nevoim, ca céle véchii ale Beséicii să ne învăţăm şi întru învăţatura sfinţilor párinţi să ne deprindem, ca să cunoştem ce e al nostru şi ce a altuia şi precum ce iaste a altuia nu trébuie să rápim sau să tágăduim, aşa şi ce cunoştem chiar a fi a nostru tare să pázim, să apăram, să scutim. nici robii nimáruí să nu ne facem, că spre slobozire ne-au chemat Dumneđeşii şi fií şi moştenii sintem» (pag. 50 şi 51).

Petru Maior între altele vorbeşte şi asupra cuvântului Papă.

»Titlurile ce să da de de-mult episcopului Romei vechi se da și altor episcopi. Cumu-l să se chîame Papă. Aū nu Chiprian și Chiril Alexandreanul și alți episcopi avea acest titlu? Acēsta numai acela o va tǎgǎdui care de tot e strēin în istoriē și în cēle vechi ale Besēricii. Și știm, cǎ acēsta numai Roma și Episcopul ei Grigorie, în suta a 11, în Soborul cel de la Roma aū poroncit, ca de aci înainte numai Episcopul Romei vechi să se chîame Papă, iar la noi și acum și preoții cei proști să chîamă papă, și preoții cei mari protopapi, în carea ținem obicēul cel de de-mult, carele tuturor clericilor le da nume de papă» (pag. 55).

După acēstea apoi dovedește istoric cǎ Papa nu este infailibil, după cum ține de Dogmă Biserica actuală a Romano-Catolicilor, ci cǎ e om ca toți omēnii supus pacatului și greșalelor omenești.

»Eū întru tǎlcuirea capului acestuia nu mă voiu lăți prea tare, cǎ (din) mila lui Dumnezeu, acum toți latinii s'aū trezit și ș'aū luat sama despre greșala sa și să căesc, adevēind cǎ Papa nici cum nu e nesmāntnic, nici sentenția acēsta despre nesmāntnicia Papei nu are mai largi hotare de cāt cum sînt cēle ale Italiei și mai ales a statului Papei. Acēsta îți aduc aminte, cǎ ori-ce aduc Italianii pentru nesmāntnicia Papei, tōte ca pleava le vēntură ceia-lalți latinii și nici un crezāmēt nu aū tōte muștrările lor; nici nu pot arăta în vrēmile cēle vechi să fi fost vre-o pomenire despre nălucita Papei nesmāntnicie în Bēsērica lui Dumnezeu. Și acēstă pricină îndestulată ar fi ca să tǎgǎduim nesmāntnicia Papei, ca ori-ce nu să arată îndestulat a fi de Dumnezeū descoperit, și totuși (de) o veī crēde acēsta, nu e credință, ci superstiție și cimilitură bǎbēscă. Dar despre altă parte avem tare temēu și fundament, cǎ Papa nu e nesmāntnic» (pag. 64).

O! de ar fi trăit mai mult Petru Mafor, părintele istoriei nōstre și politice și Bisericești, mult s'ar fi întristat

și măhnit vedând slăbăciunea omenescă ridicată la Dogma, adică neputința de a păcătui Papa or greși! Dar prevedând spiritul papiștilor în cotro duc lucrurile și cum cauta a'și indosi slăbiciunile și a specula cu învațătura Evangheliei, combate iarăși din resputeri că Papa ar fi fără fără smintelă ori greșală și l-ar compete din drept divin amestecul în cele lumești.

«A Italianilor, dișeu, iaste acéstă rătăcire, că ei singuri și puținii alții, pe cari ei i-au orbit, și de la cercarea adevérului prin multe moméle i-au împiedecat, învață și apără, cum că besérica are putére spre céle vreménice, ne'mprumutată de la împărății cei lumești, nu pentru ca să măriască vălfa bisericii (ca acésta o batjocoresc, supuinđu-o tótă sub piclórele Papii), ci ca să înalță pe Papa; lui să-i supue tótă lumea, nu numai întru céle duhovnicești, ci și în céle vreménice și pămēntești, carea pururea Christos păra aũ fost pe pământ și de la sine, și de la ucenicii săi le-aũ depărtat. Aũ nu Christos capul și dascalul besericii aũ grăit: „Impărăția mea nu iaste din „lumea acésta, de ar fi din lumea acésta împărăția mea, „slugele méle s'ar trudi ca să nu mă daũ jidovilor, dar „acum împărăția mea nu iaste de aici. Ión, cap. 18, s. 36“. Impărăția lui Christos nu e pămēntescă, ci duhovnicescă, și la acésta în lume aũ venit ca duhovnicéște la viața de véci să ne înalțe. Cum dar tu, Talianule, diți că Papa are putére și spre céle vreménice? De unde óre? Dă, de la Christos nu o are, mărturisind chiar, că împărăția lui nu e din lumea acésta» (pag. 69).

Ba încă și mai mult combate pe Papa, neuitatul Petru Maior, că ar avea drept de a se amesteca în afacerile lumești a le Statelor.

»Oare dă Domnul Christos besericii aici bastonul în mână, sabia să tae pe cineva saũ să bată saũ să ardă, precum aũ lucrat apusénii nu odată? Óre dă-i moșie pămēntescă, împărăție mirenescă, vălfă și fúm și putére de-a lua moșiile de la unii, și a-le împărți la alții, precum cu

jalnică pomenire ne aducem aminte că ar fi lucrat Papa, și astăzi ar lucra de nu s'ar fi trezită împărații, și nu s'ar apăra de tirănia lui?» (pag 70).

În fine vorbește de abuzurile săvârșite de agenții abili ai Papei—Iesuiții—cum și de schinguirile făptuite de tribunalul inquisitorial.

»Acésta numai iaste datorია preoților să le pască, să e povățuiască, să le chivirnisască, nu cu chip domnesc și cu vâlfă mirenescă, ci părintește, dulce, blând și cu smerenie uitându-se, nu să și arête puterea, ci să dobândescă sufletele: „Pașteți cea d'intru voi turmă a lui Dum-neđeū, socotindu-o nu cu sila, ci cu buna voe, nici cu „agonisita rea, ci cu oserdie. Nici ca cum ați stăpâni sor-„ților, ci pildă făcându-se turmii. 1 Epist. Petru, cap. 5, „stih 2“. Pe toți adevărat să-i trageți spre bine, să facă fapte bune din bună voe, iar nu din silă. Că sfârșitul biséricii, adică viața de veci, nu să pôte dobândi fără prin fapte bune și vrédnice de împărăția ceriurilor. Iar acéstea ca să fie așa, nu e destul numai să se lucreze, ci să lucreze din buna voe și din dragoste, iar nu din silă, precum întru împărăția cea pământescă, unde veri s'or păzi legile și poroncile împărătești din bună voe, și din dragoste, ver de nevoe și de silă, tot să dobândește fericirea vremelnică, pacea și lineștea, carea iaste sfârșitul împărăteștii puteri. Greū dară greșesc acéia, cari pre eretici îi bagă prin temnițe, îi chinuesc, îi spânzură, îi ard de vii, împrotiva Evangheli(e)i, iaste acésta socotelă și hulită de toți sfinții părinți» (pag. 70 și 71).

Cam aceste sânt, iubite cititor, ideile predominante în Procanonul lui Petru Maior, din manuscriptul ce ni-a rămas. Tot în acésta lucrare încă mai găsim că autorul avea în gând de a traduce în limba Românească tóte decretetele de reformă ale Împăratului Iosif al II-lea. Dacă le aū tradus saū nu, nu putem nimic afirma.

*De mila lui Dumnezeu Nemții acum s'au luminat și

tote vicleniile Romei le descopere, cercă învățăturile sfinților Părinți și obicéiturile cele bătrâne ale Bisericii și în practică le pun, precum se vede din cele multe decreturi ce prea puternicul Impérat Iosif al doilea le-aú dat afară, și a se-șinea aú poroncít. Carele pentru știința tuturor Românilor, véstitului ore când neamului nostru, la acésta carte pe urmă, pe limba nóstră întórse le voiú adauga» (pag. 47, 48).

Tot el ne mai spune în această lucrare a sa că Samuil Clain a tradus din limba francesă Istoria Bisericească scrisă de Fleury.

»Acéstă price între Papa Ștefan și Chiprian de voești a o ști desevêrsít o vei afla pe larg în istoria lui Freury frâncul, carea acum pe Rumănie aú întors întru tot învățatul Samoil Clain» (pag. 41).

În Biblioteca de Manuscripte a Academiei Române din București am mai aflat și o altă lucrare a învățatului Samuel Clain, pe care cu acéstă ocașie, ca una ce-i necunoscută, o public spre cunoștința tuturor. Acéstă operă este traducerea canónelor Bisericii Ortodoxe dupa Bevergiu, și pe care aú făcut-o tot în acest timp, pe când și P. Maior lucra la Procanonul său. Iată ce ne spune însuși Samuel Clain în frontespiciul manuscriptului său autograf.

«Canónele sfintelor sobóre talmăcite și scrise de Samuil Clain de la Sad, Ieromonahul din Monastirea Sfintei Troițe, din Blajei. 1789.

S'aú talmăcít din Bevereghie, fiind eú Samuil Clain în Oradia mare la Exelenția sa Episcopul Ignatie Darabont, într'o iarnă, în anul 1789. S'aú scris a două-oră mai îndreptat tot de mine Samuil Clain de la Sad, în anul 1798.»

La începutul Manuscriptului se cetește nota următoare, pe care o reproduc pentru cunoștința exactă a istoricului acestul Manuscript:

«Anul 1870, Iulie 10. București, Capitala României. Eú

Stefan Neagoe, profesor de limba latină-Română, de la Liceul din Urbia Bărladului, Districtul Tuțovei, donez spre eternă memorie în folosul bibliotecii Statului din București acest manuscris autograf a marelui și nemuritorului Scriitor Român din Transilvania, Samuil Clain de Sad.»

S. Neogoe.

Dați aicea câte-va canóne traduse de eruditul Samuel Clain ca probă de felul lucrării sale.

Canónele Sfinților Apostoli.

CANON I.

«Episcopul să se hirotonească de doi sau de trei Episcopi.

CANON II.

Preotul de la un Episcop să se hirotonească și Diacónul și ceilalți clerici.

CANON III.

Care Episcop sau preot, afară de cele rânduite de Domnul pentru jărtvă, alt-cele va aduce la oltariu, ori miere, ori lapte, sau în loc de vin rachiu, sau paseri, sau alte dobitoce, sau legumi, afară de cele ce sînt rînduite, să-și piardă darul; afară de spice noui, sau struguri în vremea sa. Iară altă nimica să nu fie slobod a aduce la oltariu, afară de unt-dé-lemn la candile și de tămăe pentru tămîere, în vrémea sfintei jertve.»

La finele celor 85 de canóne aduce și pe Zonora ca dovada despre autenția lor.

După canónele din Cartagena și a Epistolei Soborului din Africa către Papa Celestin, cetesc următoarea notă.

»S'aũ tãlmăcit și s'aũ scris de mine Samuil Clain din Sad, fiind la Maria Sa Ignatie Darabant, Episcopul cel Românesc de la Orația cea Mare, în Curtea cea Episcopoească a lui. Anul 1789. Decemvrie 30.»

Manuscriptul este scris pe hãrtie albă ordinară, în 4

mare și cuprinde 364 de pagini. Pe alocurea în manuscris se întâlnesc dese corectări și note pe margini.

Nu cuprinde de cât canónele sf. Apostoli, ale Sinódelor Ecumenice și locale. Din manuscris se constată că eruditul și harnicul muncitor în literatura națională, Clain de Sad, avea în gând să traducă după Beveregiú și Canónele Sfinților Părinți, dar se vede că împrejurările l'a împedicat. La finele manuscriptului este un început de traducere din Canónele Sf. Părinți, cu altă numerotare se-părata de cealaltă din manuscris. Incepe cu numărătórea 1 și se termine cu 16 și în care sînt traduse: 1). Cartea fericitului Dionisie, Arhiepiscopul Alexandriei, cele patru canóne. 2). A fericitului Petru al Alexandriei din care sînt 8 canóne numai. Aicea se termina manuscriptul. Să mai vede la începutul manuscriptului, că Samuil Clain a fost scris și o întroducere înainte de a începe traducerea Canónelor Sf. Apostoli, dar o mână barbară a taiat foile ce conțineau întroducere autorului manuscriptului.

În cestiunea Uniației Ortodoxismul fórte de timpuriu a combătut acéstă inovare a unora dintre drept-credincioși, necorectitudinea lor de convingeri și propaganda întenționată a papilităței. Pentru a se convinge cetitorul de adevér, aduc câteva doveđi din scrieri contimporane. Așa Nicifor Theotochi, fost director al Academiei din Iași între anii 1763—1765, fost Mitropolit al Cazanului, reputat învățat și scrietor mare biserecesc, a lăsat între altele și o mică scriere în versuri, în care descrie în poezie modul cum s'a făcut acea Uniație și care sînt rezultatele morale și materiale pentru cei ce prin frică au primit Uniația. Iată titlul cărței: *Τὸ σωφράτου καὶ εὐσεβεστάτου Μητροπολίτου Καζανίου Κ. Κυρίου Νικηφόρου Θεοτόκη τοῦ Κερκυραίου, ὀρθόδοξος ἀποκρισις, συγγραφεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα ἐν Χάλλῃ, ἐν ἔτει 1775, διὰ στίχων ἐκδίτοται εἰς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὡφέλιαν.* (A prea înțeleptului și bine credinciosului Mitropolit al Cazanului Chir Nichifor Theotochi, de la Cherschira, pravoslavni-

cul răspuns scris și tipărit în Hal, în leat 1775; iar acum s'a dat în stihuri spre folosul de obște al Pravoslavnicilor »¹⁾).

Din această poemă transcriu numai câteva grupe de versuri, în traducerea veche românească, din care se vede de ajuns răul cășunat Românilor prin acea Uniație: »Cu vicleșug au plăzmit lege nouă papicescă, s'eracii țeranii! (pag. 18). Această este dejghinare iar nu unire, învederat semn înșelător, ce în Transilvania s'a aflat. În Europa și în totă țara turcească fie ce lege este slobodă, precum și în Austria, în vremea reposatului întru fericire Iosif Imperat al doile, carele întocmise legi spre a fi toate neamurile slobode în credința lor . . . . Iar căți a lor dogmă nu schimbă și vor păzi legea strămoșilor și nu se vor uni cu papismul, pe aceștia deobște cu mari greutateți îi pomiléza (împovorează), popriți fiind d'a lua vre un al pământului privileghiu, până în cât și de lemnele din pădure sînt lipsiți. Iar căți ticăloșii se rătăcesc, pe care pe toți îi indeamnă să se unească, ca se nu mai vadă binecredincioși, această să socotește lecuire ca esopieasca băsmuitore vulpe, voesc ca și următorii lor să aibă a lor vătămare, se numesc fii ai Bisericei pravoslavnicilor cei vechi, însă uniți în papizmos!! Deci nu este nici una nici altă, ci după cum nu mă îndoesc, după drept cuvânt, rămân fără de lege.» (pag. 19 și 20). După ce istorisește că prin amenințări, corupții, prin bani, prin iscălituri false s'a făcut acea Uniație, apoi o caracterizază astfel: »A lor Biserică are icône ca cea veche, săpați idoli papistașăști, amestecatură vrednică de rîs, dejghinare, Uniați, nici pra-

¹⁾ Răspunsul lui Nicifor Theotochi este scris, în prosă în limba greacă, care răspuns în urmă a fost versificat tot în grecește și tradus și în românește, s'apoi imprimat în Valahia, dar clandestin, pentru cuvinte politice. Totă poema cuprinde 600 de versuri, traduse în românește în proză și în care se descrie amărunt cum s'a făcut atunci cu sila Uniația unora dintre Români și altor popore din Austro-Ungaria.

voslavnici, nici papistași, trăesc ca Indienii, amfibii, care trăesc și în apă și în aer.» (pag. 24). Iar asupra rezultatului Uniației iată ce dice: «Dacă din slăbiciunea neînvațătorei să va lipsi lumina adevărului și veți priimi erezurile papismului, vor înțelege odinioră fiil și nepoții rățăcirea părinților și vă vor blăstama cărtind și afurisind.» (pag. 25). «Orbii au vrut să se dejghine, cu dejghinatorii să se unească, dejghinare cu dejghinare să se priimească unire și inclinare și să tăgăduască strămoșască Dogmă, *rumpându se din tot trupul și lepadându se ca niște părți putrede ale trupului . . . .* In fine, „*că ridică rezboe și fac dejghinari pravoslavnicilor celor de un neam, cu dejghinere nouă, vrăjmașie și urăciune, care sînt toate nevindicatate rănii . . . .*“ (pag. 26 și 27). In o altă scriere intitulată Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας σύμμικτα, imprimată la 1806 și dedicată Metropolitului Moldovei Veniamin Costache, găsim totă istoria Uniației, ba încă și locurile în care s'au refugiat Românii Transilvăneni, căți n'au voit să se supună a'și schimba legea, cu toate violențele exercitate de Iezuiți. Cartea fiind rară, transcriu aicea locul în care se arată, distărarea Românilor din acéastă causă: Τότε πολλοὶ οὖν ἔφυγον ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν, σὺν τέκνοις τῆ καὶ γυνεξὶ ἔξω εἰς τὴν Βλαχίαν. Καὶ ἀπὸ τὸ Μπανάτιον, ἀπὸ τὴν Τρανσυλβανίαν, μέρη τὰ γειτνιαζοντα μὲ ταύτην τὴν Δακίαν. Καὶ πλῆθος ἀναρίθμητον ἀπὸ τε τὴν Σερβίαν. Μετοίκησεν δὲ παγγανεὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἐκεῖ αὐτοὶ ἐποίησαν αὐτῶν τὴν ἀποικίαν, καὶ ἀποικοὶ ὑπάρχουσι εἰς τὴν Μολδορωσίαν (pag. 206). In românește sună așa: «Deci mulți au fugit atunci din Ungaria, împreună cu copiii și femeii afară în Valahia, și din Banatul Transilvaniei părți megieșite cu acéastă Dacie, și mulțime nenumărată din Serbia și s'au strămutat în masă în Rosia. Acolo s'au așezat aceștia și au format colonia lor și există ca coloniști în Malorosia²⁾.»

²⁾ Cartea este scrisă în versuri și conține un capitol special în cestiunea Uniației, descriind amănunt peripețiile prin care au trecut.

Dar nu numai în scrieri grecești imprimate la Români din Principatele de altă dată, astăzi *Regatul României*, dar și în cărți românești am întâlnit adese asemenea descrieri. Eu voiu cita acum numai pe nemuritorul și eruditul Metropolit al Ungro-Vlahiei Grigorie, care, pe când era simplu diacon la Monastirea Neamțului din Moldova și se ocupa cu traduceri de cărți religioase și cu imprimarea lor, față ce ne spune în cartea intitulată: «Tălcuire pre scurt, talmăcită din cea pe larg elinască a lui Nichifor Calist Xantopul, la Antifonele celor opt glăsuri». Imprimată în Monast. Neamțului la 1817.

...»Iară pentru cărțile cinstite Vlădicăi de Făgăraș Ioann Bob, care și acéste sînt înprotiva sfintei Biserici a Răsăritului, a zice din noi cineva ceva laste de prisosit, fiind că precum în Istoria cea pentru némul Românesc, tipărită în Buda fœa 336, să aduce, aș apucat mai înainte un Profesor papistășesc și aș zis: Că în câtă vreme aș întors Ioann Lob pre cărțile lui Torneli în românie, mai bine ar fi făcut niște rôte. Mărturie acéasta dintru ai lor pré de ajuns spre arătarea ne trebniciei teologiilor celor din Blaj. Că céea ce aș zis acel profesor pentru cărțile lui Torneli, acéea să înțelege și pentru tôte cele-lalte. Că de lucra cu adevărat la rôte, pôte ajutând ceva omenirii, își lua vre o răsplătire vremelnică de la Dumneđeș, iară acum cu acélea și lui și celor ce vor priimi teologiile lui mai mult aș adaos munca cea vecnică. Pentru acéea trebuie precum de alte cărți streine și credinții noastre protivnice, așa și de acélea să ne ferim. Căci fiind că cărțile céle alcătuite de Dascalii sfintei Biserici a Răsăritului, saș din cuvintele céle Dumneđești și sfinte adevierea priimesc, saș de la Sobórele céle cu voia lui Dumneđeș adunate să întăresc, saș din céle ce în cărțile sfinților Părinți să cuprind, oare cum să legiuesc, saș din Predania Bisericii cea ne scrisă, și de la cei ce aș fost singuri vedetóri și slujitori Cuvântului nu odată să în-

credință, pentru acesta trebuie și să le îmbrățișăm și întru citirea lor zioa și noaptea să ne îndeletnicim, pentru că de cunoștința cea adevărată pentru Dumnezeu și cele Dumnezeiești sint învățătoare, și de mântuirea cea večnică pricinuitoare. Iară de cărțile cele de cei ce au fost cu noi, și acum dejghinându-se partea lor cu Latinii și o au pus, și pentru aceea și uniți să numesc, de acestea zic care de ei pentru Dumnezeieștile dogme sau din limba latină să talmăcesc, sau de iznăvă să alcătuesc, fiind că împotriva cuvintelor celor sfinte a dogmatisi să ispitesc, și asupra sfinților Părinți, și Dumnezeieștilor Sobóre, și Apostoleștilor Predanii să semeșesc, în tot chipul trebuie să ne ferim ca de cele ce sint de Dumnezeu urite, și pre sufletele celor ce le ascultă depertându-le de la Ziditoriul în piedarea cea večnică le aruncă. Incă și de cele Bisericești, care de ei să tipăresc, că așa au făcut în Triode, așa în Liturgi, așa în Moltvénice și în altele, că șchiopătând ei întru amândouă gleznel, ca popii rușinii, nici papistași curați sint, nici Răsăriteni ne stricați. Că să țin și de cele ale Papii pentru parut ore cum ceva bine lumesc, și de Biserica Răsăritului în oare-care rândueale, pentru obiceiul cel părintesc, numindu-se pre eiși că sint de credința grecă cea veche, ca cum altă credință au avut Biserica Răsăritului mai nainte, și alta acum, o înșalare! Și pentru acesta ca cei ce sint ca cum de credința grecă priimesc cărțile Bisericii Răsăritului, iară ca cei ce pãrtinesc Latinilor, întru cele ce sint împotriva lor le strică, amăgind și amăgindu-se, și în prãpãstiile pierderii ducându-se, întru care ca și pre alții să arunce, acestea stricări meșteșugesc. Și acestea adecă pentru uniți și cărțile uniților, pentru care și s'au adaos acestea ce s'au adaos aicea lângă Antifone. Iară noi căutând la Iconomia Promiei cei Dumnezeiești, carea în večul acesta prin rãvna cea fierbinte a Prea sfințitului nostru Stěpãn și al Moldovei Mitropolit, au îmbogățit nẽmul nostru cu

atâtea cărți, cu câte nu un altul, precum și cu acesta, să mulțumim lui Dumnezeu cântând și bine cuvântându-l pre el întru dănsule, și rugându-l ca să nu'și întorcă fața sa de la sluga sa—némul acesta—pană în sfârșit.

Cel întru ascultare împreună cu talmăcitorul petrecătoriu
Grigorie.

Dacă am întreprins a scrie această introducere în Procanonul lui Petru Maior, am făcut-o în scop de a dovedi, din însăși scrierea autorului, care a fost Uniație, că el însuși nu mai punea nici un preț pe Uniație, ba din contra o desconsidera și-o combătea, după ce a vădut și s'a încredințat singur la ce primejdie tinde a duce cu timpul pe connaționalii lui. Tot de aceste idei erau animați și ceilalți doi colegi ai săi Gh. Șincai și Sam. Clain. Fără nici o prevenire dar, ci mânat numai de dorul nevinovat de a vedea în neamul meu duple cum aceeași origină, aceeași limbă, aceleași datine și obiceiuri, de asemenea și aceeași credință religioasă, aceeași Lege, duple cum au trăit seculi îndepărtați fără schimbare ori cîuntire sau umbră de mutare. Mi-i grije că după desbinarea și înstreinarea acelei porțiuni de Români de la Unitatea credinței naționale strămoșești, să nu ajungă cu timpul a se rumpe cu totul și a se izola și naționalicește de tulpină, lucru ce pare a fi cu timpul inevitabil. Iată pentru care cuvinte Români ortodoxi combat Uniația și le pare din inimă rău pentru persistența Uniațiilor, astă-dî ne mai justificată, în Uniație.

Cuvinte rare întrebuințate de Petru Maïor în Procanon.

- Energie — cuvânt grec ἐνέργεια — putere, vigóre (pag. 2)
- Rășchirare, a expune ceva mai deslușit, mai clar. (pag. 2)
- Volnicie — cu voe liberă. libera voluntas. (pag. 2)
- Scrisorile sf. Părinți — scrierile, operele sf. Părinți. (pag. 3)
- Batăr — cuvânt în întrebuințare mai ales în Transilvania — măcar. deși. (p. 5).
- A se inponciși — a se opune, a se împotrivi. (pag. 5)
- Miseit — sârmanit — bieții — ómeni de compătimit (pag. 6).
- Trufă — trufie, îngâmfare, sumeție. (pag. 6).
- Vălfă — autoritate, măreția, superioritatea. (p. 7).
- Ce înaltă cornul — expresie biblică — a-și lua putere, autoritate prin el însuși. (p. 7).
- A flutura — a se purta cu nepăsare, a desprețui. (pag. 7).
- A sudui, înjura, insulta, întrebuințat în Moldova și Transilvania. (p. 7).
- A borî cuvinte, a exprima înjurii, a arunca vorbe necuviinciose (p. 7).
- A pipăi, a umbla ușor spre a nu fi audît. (pag. 8).
- Deschilinare — osebire — deosebire. (pag. 16).
- Price — ceartă, discuție, ne'nțelegere. (pag. 16).
- Obrăzuire — circumcisiune, tăere împrejur. (pag. 16).
- Arhiclăditor — fondator, întâiul urzitor al unui lucru. (pag. 17).
- A pofti cu asupra, expresiune arhaică, a dori cu înfocare ceva. (pag. 17).
- Nesmîntnic — fără smintire, negreșitor, infailibil. (pag. 18).
- Proptea, expresie figurată, tărie, razim. (p. 18).
- Tiful — τῦφος — mândrie, aroganță, insolență. (pag. 18).
- Ian să vedem — expresie întrebuințată în Moldova și Transilvania, ia — Ian —
Iată. (pag. 21).
- Unictune — unitate, totalitate, universalitatea Bisericeî. (pag. 21).
- A strimta, a retrage din drepturile cui-va, a îngusta autoritatea cui-va. (p. 23).
- A întreba de florî de măr — proverb, a întreba în zădar, fără cuvânt. p. 26).
- Morcotelă — îngălmelă, încurcătură.
- Ἐγκωμιστικος, encomicos — ad laudandum aptus, cuvinte de laudă. (p. 34).
- A desface visile — a desvolta, a desfășura perióde, figuri oratorice. (p. 25).
- Ἰπροκριθεῖς — procrithis — recunoscut, judecat, preferat față de altul. (p. 37).
- κορυφή — creștet, cel în frunte, în capul cetei. (pag. 37).
- Ἰπροτεταγμένους — pus, așezat înainte la rând. (p. 37).
- Ἰπροήγορον — întâiul vorbitor, întâiul între apărători. (pag. 37).
- Ἐγκριτος — encritos — recunoscut, ales, aprobat. (pag. 38).
- Ἀδθεντία — autenția — autoritatea, tăria. (pag. 39).
- În tóte sutele — în tóte vécurile — seculii. (p. 39).
- A ocroti — apară, sprijini, susține (p. 40).
- A se ostoea — a se îmblânzi, a se alina, împăca (p. 40).
- Veri neveri — cu voe ori fără voe (p. 43).
- Alsăuire — asemenea — egale — deopotrivă (p. 44).
- A trage foc la óla lui — proverb rom. a susține ale sale față de altul (p. 47).
- A răsări córne — a-și arăta predominanța falsă, a se impune silnic în frunte (p. 47).
- Λαός — laos — popor, norod — adunarea din tot felul de ómeni în Biserică (p. 52).
- Ἄμοσιον — omousion — consubstanțial — de aceeași substanță (p. 52).
- Haïne cătănești — soldăfăști — cuvânt transilvănean, din catană, soldat (p. 52).
- În Clușag — în deridere, în batjocură (p. 57).
- A se conteni — cuprinde, conține (p. 60).
- Cernut — cercetat de amăruntul, scrutat, examinat (p. 65).
- Are merge — ar merge (p. 66).
- Trapezi — percurgi — citești (p. 66).
- Blăstămății — ticăloșii — fapte neregulate, cuvânt întrebuințat și în Moldova (p. 67).
- Pără — până, audît și în Moldova, Bucovina etc. p. 69).
- Năsilnici, năsălnici, arbitrarî, năzaroși în apucături, se aude în Mold. p. 70).
- Falcér — sub-hirurg (p. 72).
- A țipa — a da afară, a scóte, audît în Transilvania mai ales (p. 72).

PROCANON ¹⁾

Ce cuprinde în sine cele ce sînt de lipsă spre înțelesul cel deplin și desăvârșit al canónilor și atotă tocmeala bisericéscă, spre folosul mai cu samă a Românilor, alcătuit și întocmit de

PETRU MAIOR.

Anul de la Christos 1783.

TITLUL I.

Despre împărățirea Besericii. ²⁾

CAP. I.

De icoana saă cunoștința împărățirii. ³⁾

Precum în totă soțietatea și obștea cea bine așăzată, și întocmită den fire cunoștem a fi ceva putere de a po-

---

¹⁾ Procanon, cuvânt grecesc (προκανών) ce însemnă tratat despre canóne și care cuvânt este în întrebuințare numai în greaca mediévală, format de scriitorii de canóne mai moderni. Am întimpinat tratate grecești, în manuscrite, întitulate Προκανόνες.

²⁾ Cuvânt format de autor—împărățire în loc de Impărăția ori puterea Bisericeii lui Christos.

³⁾ Icóna adică representarea ori înfățoșarea Impărăției. Definiția.

runci, sau împărăție ; așa și Beséricii creștinilor, a fi dată de Domnul Hristos, carele iaste începătorul aceștii ceta duhovnicească, împărăție, și putere îndestulată spre povățuirea turmei lui cei cuvântătoare, pravoslavnicii creștini, și eă a adeveri voiă merge. Inșă ca acest adevăr și mai deplin să-l înțalégem, și mai cu mare energie să-l putem arăta, să cuvine mai nainte peste tôte să cercăm ce iaste împărăția, și câte sînt de lipsă ca ore-ce putere cu adevăr să se pôtă numi împărăție. In carea răs-chirare (expunere) de tălcuitorii legilor firii nu ne vom depărta. Invătă dară aceștea că împărăția iaste o putere de a hotărî lucrurile supușilor după volnicie, adică de a face, ca supușii unele lucrări să le pună, iar altele să le lase, și de a îndrepta spre acelaș sfârșit, carele de va fi vremelnic, împărăția încă iaste vremelnică, sau mirenească ; dar de va fi sfârșitul acela duhovnicesc, împărăția încă duhovnicescă sau besericescă să va chiema. Dintru acēștea culeg aceiași tălcuitori, că cela ce are împărăție, are: a) putere de a pune legi ; b) are împreună și putere de a pedepsi pre călcătorii de lege ; și acēștea doao a fi așa de lipite de împărăție, cât lipsind vre-una dintru dânsele, de tot va să pıae și împărăția ; dar fiind acēștea la o laltă împreunate, întreagă și stătătoare să înțalége împărăția. Dovedirea acestora, adică cum că acēștea doao puteri, din carele să naște împărăția sînt în Beserica creștinescă în doao capite, ce în șir urmază, o vom cuprinde.

CAP. II.

In Beserică iaste putere de a pune legi.

S-tul Pavel pre poporul creștinesc îl socotește ca o turmă și pre Arhierel ca niște păstorî, căroro le iaste pen ¹⁾

¹⁾ In loc de pre'n.

Duhul Sfânt dată puterea de a paște poporul creștinesc : „Luați drept acéa aminte (zice la Fapt. ap., cap. 20, s. „28) ; și voao și la tótă turma întru carea pre voi Duhul „cel Sfânt v'au puș Episcopi, ca să pașteți Besérica lui „Dumnezeu, carea o au câștigat pren sângele său“. Macar la înțalesul Testamentului celui Vechiu să iaî sama despre acest cuvânt *pașteți*, macar de vorba celor denafară să te ști, apriat a mărturisi să cuvine, că cela ce are putere de a paște pre cine-va, are împreună și putere de a pune aceluiași legi, carele sînt mijlocirea pașterii și a povățuirii. Drept acéa mărturisind S-tul Pavel că Arhieriei sînt rânduți de Duhul Sfânt, ca să pască Besérica sau credincioșii, departe de îndoială iaste, cum că Arhierii în Beserică au putere de a pune legi supușilor săi credincioși. Atâta credință despre acésta au avut S-tul Pavel, cât nici odinióră nu înceta, pre credincioși spre paza acestor legi și poronci, a-i îndemna : „Și deacă mergea pren „cetăți le da învățatură lor să păzească poroncile céle „rânduite de Apostoli și de bătrânii cei din Ierusalim „(Fap. Ap. cap. 16, st. 4). Așijderea cătră Soloneni, c. III, s. 4, „Și nădăduim întru Domnul de voi, că céle ce „poruncim voao și faceți și le veți face“. Lui Tit încă tare fórte îi dá înainte ca cu acéstă putere a se folosi să nu să părăsească : „Acéstea grăește și îndemnă, și mus- „tră cu tótă poronca. Cătră Tit, c. II, s. 14“.

Acéstă învățatură și credință sfinții Părinți luându-o de la Apostoli și noao prin scrisorile lor ni o au trimes și însuși cu dânsa s'au folosit și au trăit. Adevărat de tot strein trebuie să fie în scrisorile sfinților părinți, în sfințele soboare și în istoriele bisericești cela ce va primi îndoială despre acésta.

CAP. III.

In Beserică iaste putere de a pedepsi.

Insă să cuvinea ca Besericii ce s'au înfrumusețat cu pu-

térea de a pune legi să se îmbrace de sus și cu putere de a pedepsi și de a canoni pe călcătorii de lege, precum ar și fi dată această putere lămurit arată Sfânta Scriptură, la Mat. c. XIII, s. 18, dice: „Adevăr grăesc voao, ori câte veți lega pe pământ, fi-vor legate în ceriu, și ori câte veți deslega pe pământ, fi-vor deslegate în ceriu“. Prin care cuvinte a să însămnă cea dată Beséricii putere de a afurisi pre uniți, de a-i lăpăda den Beserică afară, de a-i înstrăina de împărtășirea rugăciunilor și jertvelor Besericeii, cu un cuvânt de a-i pedepsi chiar cu cea-lalți sfinți părinți, tâlcuiăște Sfântul Ioan cu rostu de aur, în Omilia ce despre stihul mai sus scris o aū făcut.

Iarăși întru acelaș cap. XVIII de la Math., s. 17 dice Hristos: „Dar de nu va asculta nici soboru(l) fie ție ca „cel păgân și ca un vameș“. Acestea încă Sfântul Ioan cu rostu de aur în Omilia mai sus pomenită și cea-lalți sfinți ce tâlcuiesc despre afurisanie, adică fiind a treia oră dojenit și de sobor și totuși nu se va părăsi de calea cea rea în carea aū pornit, ci învârtoșat la cerbice va rămănea, să fie afurisit și lăpădat den Beserică, socotindu-l ca pe un păgân și ca pe un vameș. „Ba și den totă vorba S-tei Scripturii luminat să vede acest înțales, căci după ce s'aū dis: „Fie ție ca cel păgân și ca un vameș“, îndată urmează: „Adevăr grăesc voao, ori câte veți lega pe pământ, fi-vor legate în ceriu“, ca când ar dice, cela ce nu va asculta soborul, să-l afurisască ca să fie ca și un păgân lăpădat den Beserică, și această afurisanie saū legătură de sobor făcută, întărită va fi și în ceriu de judecata lui Dumneđeū.

Multă lumină și întărire vor lua acéstea, dacă ne vom aduce aminte de purtarea Apostolilor. Pavel Apostolul în Epistolia cea d'antăiū cătră Corinteni, c. V, judecă, ca curvariul acela, despre carele se vorbeaște întru acel loc, să să afurisască: „Acum dice, am judecat ca „cum ași fi de față, pre cela ce așa acésta aū făcut. Întru „numele Domnului nostru Iisus Hristos, adunându-vē voi

„și al meu duh împreună cu puterea Domnului nostru
„Iisus Hristos, să dați pre unul ca acela satanii spre pe-
riciunea trupului, ca duhul să să mântuiască în zioa Dom-
„nului Iisus“. Aă neavând leginită putere de a „canoni
s'aă slobozit S-tul Pavel la atâta, așa zicând, nemilostenie,
ca pre greșitul acela să l dea satanii? nici cum, ce pu-
tărea, carea era dată Beséricei Sf. Pavel o pune în prac-
tică și înțelepțește să foloseaște de dânsa.

Vrăi iarăși să știți ce aă crezut pururea Besérica despre
acéstea, cetiaște sfintele sobóre și istoriile Beséricești, că
le veți afla tóte pline de acest feliu de pedépse, carele ba-
tăr mai în bună socotință le-ă lua creștinii, și cunoscând
putărea lor să se înfrăneaze de păcate, precum óre-când
Theodosie Impărat, pre carele l-aă fost afurisit Sf. Am-
brosie, Episcopul Mediolanului în Italia. Acest împărat
știindu-se afurisit sta în curte supărat și isvoare de la-
crămă vărsând; care lucru luund sama Rufin boțarul și
preatenul împăratului, se duce la Impăratul și-l întreabă
despre pricina plânsului: „Atunci Impăratul, precum scrie
„Teodorit în cartea a cincea, cap. 17 a istoriei, mai cu
„amar tânguindu-se și mai tare plângând: Tu, zise, Rū-
„fine te joci? căci în câte reale sînt eă nu simți. Iar eă
„gem și-mă plâng nevoia mea, când cuprind cu mintea cât
„e de lesne calea la sfânta besérica robilor și cerșitorilor
„și volnică li să dă lor întrare, ca să se roage Domnului
„seă; iar mie nu numai la acel loc, ce însu-mă la ceriu
„îmi iaste închisă calea, că îmi vine aminte sentenția cea
„de Domnul spusă, carea aăvea zice: Pre carele veți lega
„pre pământ, fi-va legat și în ceriu“.

CAP. IV.

*Să răspunde la céle ce împotiva acéstei învățături-
arunca eritică. 5)*

Gata dar iaste osânda unor Apuséni, cari înponcișin-

5) În capitulul ce urmăză combate autorul abuzurile întroduse
cu timpul în Biserica apusană, mai ales îngâmfarea și aroganța
representanților Ierarhiei față de gradele inferioare. Petru Mațor

du se la atâta nor de mărturiile ce înainte am adus spre dovedirea împărăției beséricești, nu se rușinează cu cuget eriticesc în îndoială a chema această duhovnicească putere. Carele al său eres cu cuvintele acestea a Sfintei Scripturii se nevoesc a-l răzâma : „Împărații limbilor domnesc, pre „iale și cei ce biruesc pre iale, făcătorii de bine se chiamă. „Iar voi nu așa, ce carele-i mai mare întru voi să fie ca „cel mai mic“; (Luca, c. XXII, s. 25, 26). Dintre carele prea sfinte cuvinte, strein și înveninat înțales store acești eritici, zicând că nime în Besérică nu e mai mare, ci toți asemenea, nime poroncitor, ci toți unul ca altul, pre singur Hristos și dătător de lege și judecătoriu și pedep-sitoriu având. De unde toate tocmélele sfintei Besérici le lapadă, toate canónele sfinților părinți îndesért le calcă și între céle adiafoare le numără. Dar orbiți fiind mișei cu negura eresului și cercând numai céle ce simțirilor sînt plăcute nu înțaleg scripturile. Nu dice Sfânta Scriptură în locul mai sus adus că nime nu e mai mare în besé-rică, că nu iaste în besérică putere de a porunci și de a canoni. Dacăz, acolo zice : „Carele-i mai mare întré voi“, așa dară sînt unii în Besérică mai mari, și *proestotes*, 1 cătră Timoth. c. III, s. 12, aflăm și *ποικτάμενοι* ; cătră Solo-neni, c. V, s. 12, ci numai porunceaste Domnul Hristos, ca împărățirea beséricii să nu fie cu mândrie, cu trufă, cu gâlceavă, cu fum, precum a împăraților celor lumești,

---

era profund cunoscător a tuturor abuzurilor din Occident, ca unul ce studiasse în Roma și văduse, această îngâmfare deșartă a prela-ților papistași pretutindenii și mai ales în Roma. Ne vorbește de mesele lor bogate și luxoase, de îmbuibările lor și de infumurarea ce curgea din un așa bun traîu. Ierarhii noștri nu așa, pentru că nu-ia suferea Imperatoriî bizantini, cariî li limitase de timpuriu putere spirituală, ș'apoi nici nu se gândeau a se declara independenți de State nici Metropoliții, nici Patriarhiî Răsăritului. Dacă se pot întâlni în decursul seculilor abuzuri și în Biserica noastră Orto-doxă de felul acesta, apoi acele casuri sînt izolate. N'au fost nici odinióră rădicată Ierarhia Ortodoxă la o independență absolută, ca în Occident. Nici odată Patriarhiî noștri n'au fost reprezentanții puterei spirituale și materiale ori lumești în acelaș timp.

căci împărățirea beséricei iaste tótă duhovnicească, carea trăbue cu umilintă și cu dragoste să fie învăscută. Acésta a fi înțălesul Sf. Scriptnri, fără silnicie se véde prin céle ce urméză întru acelaș cap. s. 27 : „Cine e mai mare, đice Iisus „Hristos, cela ce șade, aú cela ce slujaște ? aú nu cela ce „șade ? Iar eú sînt întru voi ca cela ce slujaște“. Carele de le veí împreuna cu céle den sus, acest înțăles vine : Eú sînt Domn și stăpân, dar voi mie șerbí și ucenicí și totuși nu mă fiú mândru de voi, nici nu-mí arăt vâlfă înaintea vóstră, precum fac împărații lumii aceștia, ci mă smeresc și slujăsc voao. Așijderea faceți și voi. Eú v'am ales pre voi povățuitori, poroncitori, împărățitori în Besérica mea. Luați aminte să nu vă înalță pre voi acéstă vrednicie, ci mai vârtos să vé smerească, nu cu toíag de fier, nici cu vâlfă lumească carea iaste a împăraților lumii aceștia, ci cu smereanie, cu blândeate și cu dragoste urmând mie să pașteți turma mea, să povățuiți Besérica mea. Adevărat, pentru că povățuitori Beséricii trébuie să fie smeriți și tuturor să sê area(te) slugi, nu urmează că n'aú putere de a poronci, că almintrelea nici Domnul Hristos n'ar fi avut acéstă putere. Fiind-că însuși încă aú slujit ucenicilor sêi.

Adevărat, când privesc cu mintea și cu inima la acéstă paradoxă a Stăpânului nostru Iisus Hristos pildă, precum pre eritici nu poclu să nu-i afurisesc și să nu le bleastăm învățătura lor cea cu otravă amestecată, așa și asupra a unor socotitori și povățuitori beséricești purtare, nu poclu de mânie și de râvnă duhovnicească să nu mă aprind. Aceștea neaducându-și aminte în ce vrednicie, a cui epítropi sînt și ce poroncă de la Arhipăstorul nostru Iisus Hristos cu însuși pilda lui întărită le iaste dată, atâta și-aú înalțat cornul, cât n'are nime den cei săraci mai nici prin instanție saú răvășal la dânsil, nu-ea să fie slujiti, precum aú fost Apostolii de Hristos, ci spre mângălare numai, să rásbată. Ba fluturează, sudue, blastămă pre supuși, borăsc cuvinte ca acelea cât nici în gura unui rob osândit n'ar

fi de-a să suferi. Batăr înfricoșatul jărtăvnic de-ar rămă-
nea scutit de acestea. Ba și prin besérici palmuesc pre
preoți, îi scarmână, îi lovesc cu toiagul, pren temniță cu
furi și cu curvele îi bagă împreună. Surla la prânzurile
lor ca la praznicul lui Navucodozor, bucatele dease, șărbii
înaintea lor cu frică și cu cutrămur, în vârful dégetelor
pipăind, nu călcând, necurmați și nenumărați. Ba unii
caril tocma ar trăbui să se areate cu pilda mai mică la a-
tăta i-au tras gândul cel pământesc, cât neștiind cum s'ar
putea arăta mai mari și mai cu vâlfă poroncesc ca câte
doisprădece ómeni împodobiți pre umere cu thronul se-î
pórte în beserică. Oare caril îi îngăduesc să le sărute pi-
ciórele și să steiae în genunche înaintea féții sale, mare
darú să socotesc că le-au hăruit. Daú nu după asăzământul
canoanelor, ci după năluceirea minților, unor preoți ti-
tluri care însămnează vrédniciile cele mai mari în be-
serică și-î rânduesc, apoi să le slujască lor și să fie supuși
slugilor lor, carea lor spre mare cinste a fi își nălucesc.
„Iar eú sînt întru voi ca cela ce slujaște“. Mare rușine!
că mirenii întrec cu evlavia pre cei bisericești și aceștia de
la aceia trăbue să ia îndreptare.

CAP. V. ^{o)}

*Acésta putere duhovniceasca nu toți, ci numai unii dintre
creștini o au.*

Dintru acéleași isvóre, adică den Sfânta Scriptură, tră-

---

^{o)} În capítul următor Petru Maíor dovedește că Biserica lui
Christos n'are nici un centru pământesc instituit de fondatorul său,
ci că Bisericile respândite pe suprafața Universului reprezintă o
confederație creștinescă și a căria centru ori autoritate este Sf
Scriptură și Tradiția, de care trebuie să se țină toate Bisericile po-
pórelor în acésta universală Impărăție morală a lui Christos. Ten-
dința spre centralizare pământescă este și în contra Scripturei și
în contra Tradiției Bisericești. Impărăția morală a lui Christos
are ca centru numai Sinodul Ecumenic, ca unul ce-î compus din
toți reprezentanții diferitelor popóre din marea Confederație creș-
tină. Atât Romano-Catolicii cât și Protestanții au deviat în cur-
gerea seculilor de la acest mare princip, duși de ambiții lumești
și interese materiale, de la acésta înaltă și măreață Impărăție a
lui Christos.

dania și obiceiul sfinților părinți dintru care am adevărat că în biserică iaste împărăție sașă stăpânire duhovnicască, ni se dovedește această putere sașă împărăție numai unora dintră creștini a fi dată precum în aristocrație, iar nu tuturor, precum în dimocrație. Căci Domnul Hristos pre unii numai aș ales spre slujba evangheliei: „Și se sui în „munte (dăce Marcu, cap. V, stih. 13), și chemă la sine „pre ceia ce vrea însuși și veniră cătră el și făcu 12 ca „să fie cu el, și trimisă pre ei să propoveduiască“. „Și când fu la zio chemă ucenicii lui și alegând dintr'ânșii doisprădece, pre carii și Apostoli îi numim“ (Luca, cap. VI, stih. 13). Drept aceia perind unul din cești doisprădece Apostoli, anume Iuda vânzătoriu, cei unsprădece după Înălțarea Mântuitorului la ceruri aș ales altul în locul lui spre purtarea deregătorii apostolicești, arătând că nu-i pe lângă toți creștinii puterea cea duhovnicească, ci numai pre lângă unii, prin alégere. Și făcând rugăciuni zisără: Tu Dómne, știutóre de inimile tuturor, arată dintru acești doi pre unul carele vei alége să ia sorțul slujbei aceștia și a apostoliei dintru carea aș eșit Iuda să meargă la locul lui, și dădiră sorțu lor și cădu sorțul pre Mathia, și împreună să rându cu cei 11 Apostoli (Fapt. Apost. c. 6, s. 4), și cui s'aș dat cheile împărății cerurilor, aș altora fără de Apostoli, și aș tuturor credincioșilor s'aș zis: „Intru carea pre voi Duhul Sfânt v'aș pus „Episcopi, ca să pașteți biserică lui Dumneșeu carea o „aș câștigat pren sângele sașă“? Aș și Apostolii imuțându-se creștinii și neajungând însuși la totă slujba n'aș încredințat această slujbă unora numai? „Și hirotonisind „lor preoți pe la Biserică rugându-se cu posturi i-aș lăsat pre ei la Domnul, la carele aș fost creștă“ (Fapt. apost. c. 14, stih. 22). Așa aș căpătat și Timoteiu darul hirotonii cu carele să se sârguiască îl îndeamnă Sf. Pavel: „Nu te lenevi (dăce 1 cătră Timoteu, c. IV, stih. 14) de cel dintru tine dar, carele s'aș dat ție pren prorocii cu punerea deasupra a mâinilor preoților“. Lui Tit încă aș

rânduitor ca să pue preoții său arhieret la cetăți: „Pentru acela am lăsat pre tine în Crit ca cele ce lipsesc să le tocmești și să pui la cetăți preoți, după cum eu ție am rânduit“ (cătră Tit, c 1, s. 5). Asemenea s'au ținut acēsta prin tōte besericile și după mutarea Apostolilor den lumea acēsta, pe lângă unii adică numai până astă-zi au fost acea stăpânie, a căroră șir și hronologie, precum a tuturor preste măsura puterii mele iaste a o socoti, așa a celor din scaonēle cēle patriarșești a nu o scrie aci iaste a lipsi de prea mare folos cetitorii.

Hronologia Patriarcilor Romii vechi.

In suta de la Hristos. 7)

1) Sf. Petru. Sf. Lin. Sf. Clet. Sf. Climent I.

2) Sf. Anaclēt. Sf. Evarist. Sf. Alexandru I. Sf. Sicst. I. Sf. Telesfor. Sf. Ighin. Sf. Piu I. Sf. Anicet. Sf. Soter. Sf. Eleutir. Sf. Victor I.

3) Sf. Zefrin. Sf. Calist I. Sf. Urban I. Sf. Ponțian. Sf. Anter. Sf. Fabian. Sf. Cornilie. Novațian Anti-Papă. Sf. Luchie. Sf. Ștefan I. Sf. Sicstu II. Sf. Dionisie. Sf. Felix I. Sf. Eutihian. Sf. Kaiū. Sf. Marcelin.

4) Sf. Marcel I. Sf. Evsevie. Sf. Melchiad. Sf. Selvestru I. Sf. Marc. Sf. Iulie I. Sf. Liberie. Sf. Felix II. Sf. Damas. Ursicin Anti-Papă. Sf. Siricie. Sf. Anastasie I.

5) S. Inochentie I. S. Zosim. S. Bonifație I. Eulalie AntiePapă. S. Celestin I. S. Sicstu III. S. Leo I. S. Ilarie. S. Simplicie. S. Felix III. S. Ghe'lasie I. S. Anastasie II. S. Simach. Lavrentie Anti-Papă.

6) S. Ormizda. S. Ioan I. S. Felix IV. S. Bonifație II. Dioschor Anti Papă. S. Ioan II. S. Agapit I. S. Silverie.

---

7) Catalogul Papilor expusaicea de autor este complet, pentru că pe lângă Papii recunoscuți Petru Maior a adaus și pe anti-papă. Să mai e nstată că scrierea acēsta a compus'o Petru Maior pe timpul Papei Piū al VI-le care a fost ales ca papă la 1773 și a trăit până la 1800 (Veđi scrierea intitulată: Le pouvoir temporel des papes jugé par ses oeuvres. Paris 1878).

S. Vigilie. S. Pelaghie. S. Ioan III. S. Benedict I. S. Pelaghie II. S. Grigorie Dialogul.

7) Sabinian. Bonifație III. S. Bonifație IV. S. Deusederit. S. Bonifație V. S. Onorie I. S. Severin. S. Ioan IV. S. Teodor I. S. Martin I. S. Evghenie I. S. Vitalian. Adeodatus. Don I. S. Agaton. S. Leon II. Benedict II. Ión V. Petru și Teodor Anti-Papă. Conon. Teodor și Paschal Anti-Papă. S. Serghie I.

8) Ioan VI. Ioan VII. Sisinie. Constantin. S. Grigorie II. S. Grigorie III. S. Zaharie. S. Ștefan II. S. Ștefan III. S. Pavel I. Teofilact Anti-Papă. Constantin încă mirean fiind Anti-Papă. Filit Monahul Anti-Papă. Ștefan IV. Adrian I. S. Leon III.

9) S. Ștefan V. S. Paschal I. Eughenie II. Zinzin Anti-Papă. Valentin. Grigorie IV. Serghie II. S. Leon IV. Ioana Papisa. Benedict III. Anastasie Anti-Papă. S. Niconas I. Adrian II. Ioan VIII. Marin I. Adrian III. Ștefan VI. Formoz. Serghie Anti-Papă. Bonifație VI. Ștefan VII. Roman. Theodor II. Ioan IX.

10) Benedict IV. Leon V. Christofor. Serghie III. Anastasie III. Land. Ioan X. Leon VI. Ștefan VIII. Ioan XI. Leon VII. Ștefan IX. Marin II. Agapit II. Ioan XII. Leon VIII Anti-Papă. Benedict V. Ioan XIII. Benedict VI. Dôn II. Bonifație VII Anti-Papă. Benedict VII. Ioan XIV. Ioan XV. Ioan XVI. Ioan Anti-Papă. Grigorie V. Silvestru II.

11) Ioan XVII. Ioan XVIII. Serghie IV. Benedict VIII. Grigorie VI Anti-Papă. Ioan XIX. Benedict al IX. Silvestru și Ioan Anti-Papă. Grigorie VI. Climent II. Damas II, S. Leon IX. Victor II. Ștefan X. Benedict X Anti-Papă. Niconas II. Alexandru II. Onorie II Anti-Papă. S. Grigorie VII. Pe acesta acum l'au tipat Germanii din caustihul sfinților. Climent II Anti-Papă. Victor III. Urban II. Paschal II. Albert, Teodosie și Silvestru al III, Anti-Papi.

12) Gelasie II. Grigorie VIII mai nainte Mauriciu, Anti-Papă. Calicst II. Onorie II. Inochentie II. Anaclit II și Victor al VI mai nainte Grigorie Anti-Papă. Teletin II. Lucin II. Eugenie III. Anastasie IV. Adrian IV. Alexandru III. Victor al IV, mai nainte Octavian; Paschal III, Calist al III și Inochentie al III Anti-Papi. Luchie III.

Urban III. Grigorie VIII. Climent al III. Teletin III. Inochentie III.

13) Onoriu III. Grigorie IX. Teletin IV. Inochentie IV. Alexandru IV. Urban IV. Grigorie X. Inochentie V. Adrian V. Ioan al XX. Nicolae III. Martin IV. Onorie IV. Nicolae IV. Teletin V. Bonifație VIII.

14) Cuviosul Benedict XI. Climent V. Ioan al 21 saü 22. Nicolae V Anti-Papă. Benedict XII. Climent VI. Inochentie VI. Urban V. Grigorie XI. Urban VI. Climent VII Anti-Papă. Benedict al XIII, Climent VIII și Benedict al XIV Antipapă. Bonifație al IX.

15) Inochentie VII. Grigorie XII. Alexandru V. Ioan al 22 saü 23. Martin V. Eugenie IV. Felix al V, mai înainte Amaden, Anti-Papă. Nicolae V. Calicst III. Piu al II-le. Pavel II. Sicst IV. Inochentie VIII. Alexandru al VI.

16) Piu III. Iulie II. Leon X. Adrian VI. Climent VII. Pavel III. Iulie al III. Marcel II. Pavel IV. Piu al IV. S. Piu al V. Grigorie XIII. Sicst al V. Urban VII. Grigorie XIV. Inochentie IX. Climent al VIII.

17) Leon XI. Pavel V. Grigorie XV. Urban VIII. Inochentie X. Alexandru VII. Climent IX. Climent X. Inochentie XI. Alexandru VIII. Inochentie XII. Climent XI.

18) Inochentie XIII. Benedict al XIII. Climent XII. Benedict XIV. Climent XIII. Piu al VI care asta-și trăiaște.

Hronologia Patriarcilor Tarigradului.⁸⁾

Marele Apostol Andreiü. Stahie. Onisim. Policarp. Plutarch. Sedechion. Dioghen. Elevation. Filiz. Athinoghen. Policarp. Sozoi. Lavrentie. Alipie. Pertinax. Olimpian. Marcu. Chiriac. Chistin. Tarat Chitiru. Dometie. Probu.

După acestea, dacă s'aü chemat Bizanțul Constantino-pol, aü fost cești ce urmează :

⁸⁾ Catalogul Patriarhilor Constantinopolului dat de Petru Maior merge numai până la Ciprian 1,708. Observăm că autorul n'a trecut între patriarhi pe Toma latinul de la 1204, de sigur pentru că acesta era pus de latini, pe când cuprinsese Constantinopolul, în a patra Cresciată.

In suta de la Hristos a patra.

4) Mitrofan I. Alexandru. Pavel I. Evsevie ereticul. Pavel adoaoară și Machidonie I Eresiărul. Machedonie singur. Evdocsie ereticul. Evagrie și Dimofil ereticul. Dimofil singur. Grigorie I Theologul. Nectarie. Acesta întâi au avut al doilea loc întră patriarși, carea până astăzi se ține. Ioan I Hrisostom.

5) Arsachie. Atris. Sisinnie I. Nestorie eretiărul. Maximian. Proclu. Flavian. Anatolie. Ghenadie I. Acachie. Flavita sau Flavian al II. Evfimie. Machidonie II.

6) Timoteiū. Ioan II Cappadochianu. Epifanie. Antim ereticul. Menna. Evtichie I. Ioan al III Sholasticul. Evtichie II. Ioan IV Postelnicul. Chiriac.

7) Thoma. Serghie I ereticul. Pirr ereticul. Pavel II ereticul. Pirr adoaoară. Petru ereticul. Thoma II. Ión V. Constantin I. Theodor I. Gheorghie I. Theodor adoaoară. Pavel III. Calinic I.

8) Chir. Ioan VI. Gherman I. Anastasie ereticul. Constantin al II ereticul. Nichita I ereticul. Pavel IV. Tarasie.

9) Nichifor I. Teodot I ereticul. Antonie I Vorsodepsa ereticul. Ioan VII. Metodie I. Ignatie. Fotie. Ignatie iarăș. Fotie iarăș. Stefan I. Antonie II Cavlea. Nicolae I misticul.

10) Evtimie I. Nicolae iarăș. Stefan II. Trofin. Teofilact Polievet. Vasilie I Scamandrin. Antonie III Studitu. Nicolae II Hrisovert. Sisinie II. Serghie.

11) Evstatie. Alexie. Mihail I Chirularie. Constantin al III Lihudea. Ioan al VIII Xifilin. Cosma I Ierusalimenu. Evstratie Garida. Nicolae al III Gramaticul.

12) Ioan IX Ieromnemon. Leon Stopea. Mihail al II. Cosma II Aticul. Nicolae IV Muzalon. Teodot II Cliaren. Constantin IV. Luca Hrisoberg. Mihail al III Anpsalin. Hariton. Theodosie. Vasile II Samater. Nichita al III. Munthan. Leontie. Dositheiu. Gheorghie al II Zifilin. Ión al X Camateru.

13) Mihail IV Antorian. Theodor al II Cupatrenie. Maxim I. Manit al II Saranten. Gherman II. Methodie II. Manuil II Haritopul. Arsenie Antorian. Nichifor al II. Arsenie iară. Gherman III. Iosif I. Ioan XI Becc. Iosif I iară. Grigorie II Chiprie. Athanasie I. Ioan XII Sopolitanu.

14) Athanasie 1 iară. Nifon 1. Ioan 13 Grico. Gherasim 1. Isihie. Ioan 14 Apren. Isidor Vuhir. Calist 1. Filotheiū. Calist iară. Filotheiu iară. Macarie. Nil. Antonie 4. Calist 2. Matheiū.

15) Evthimie. Iosif 2. Mitrofan 2. Grigorie 3 Melisen-Ghinnadie 2. Isidor al 2. Ioasaf 1 Cusa. Mărcu Xilocarab. Simnon Trapezunt. Dionisie 1, Simnon iar. Rafail 1 Serbie. Maxim al 2. Nifon 2. Dionisie 1 iară. Maxim 3. Nifon 2 iară. Ioachim.

16) Pahomie 1. Ioachim iară. Pahomie 1 iară. Theolept 1. Ieremia 1. Ioanichie 1. Ieremia 1 iară. Dionisie 2. Ioasaf 2. Mitrofan 3. Ieremie 2 iară. Pahomie 2 baptista. Theolept 2. Ieremia al 2 atreiaoară. Matheiū 2. Gabriil 1. Theofan. Matheiū al 2 iară.

17) Neofit 1. Matheiū al 2-lea a treiaoară. Rafail 2. Neofit 1 iară. Timoteiū 2. Chiril 1 Lucaris. Grigorie al 4. Anthim 2. Chiril 1 Lucaris iară. Athanasie 2 Patelar. Chiril 1 Lucaris a treiaoară. Chiril 2 Contoren. Chiril 1 Lucaris a patra óră. Neofit al 2. Chirill 1 Lucaris a cincea óră. Chiril 2 Contoren iară. Partenie 1. Partenie 2 Cheschin. Ioanichie 2. Partenie 2 Cheschin iară. Ioanichie iară. Chiril al 3 Span. Athanasie 2 Patelar iară. Paisie. Ioanichie 2 a treia óră. Chiril Span, iară. Paisie, iară. Parthenie 3. Gabriil al 2. Parthenie 4 Humhume. Dionisie 3 Span. Parthenie 4 Humhume iară. Climent. Methodie 3. Parthenie 4 Humhume a treia óră. Dionisie 4 Muselim. Gherasim 2. Parthenie 4 Humhume a patra óră. Dionisie 4 Muselim iară. Athanasie 3. Iacob. Dionisie 4 Muselim a treia óră. Parthenie 4 Humhume a cincea óră. Iacob, iară. Dionisie al 4 Muselim a patra óră. Iacob a treia óră. Calinic 2. Neofit 3. Calinic 2 iară. Dionisie al 4 a cincea óră. Calinic 2 a treia óră. Gavriil al 3. Neofit 4. Chiprian.

Catalogul Patriarșilor de la Alexandria.

In suta de la Hristos. ^o)

1) S. Marc. m. S. Annian. S. Abilie sau Minilie. S. Cherdon.

^o) Deși autorul s'a propus a da până pe timpul seǔ catalógele tuturor patriarhatelor, însă din cauze că i-a lipsit probabil date precise nu le-au terminat în manuscriptul seǔ de odată cu scrie-

2) S. Prin saŭ Efreŭ. S. Iust. S. Evmenie. S. Marchian. S. Cheladion. S. Agrippin. S. Iulian.

3) S. Dimitrie. S. Eracla. S. Dionisie. S. Maxim. S. Theona.

4) S. Petru 1 m. S. Ahilla. S. Alexandru. S. Athanasie. † Grigorie Arianul. † Gheorghie Arianul. Petru al 2. † Luchie Arianul. Timotheiu. Teofil.

5) S. Chiril 1. Dioscor Eresiarhul. S. Proterie m. Thimothieu 2. † Thimothieu. Petru al 3 Mongu. † Joan. Athanasie 2. † Isaie.

6) Ioan 1. Ioan 2. Dioscor 2. † Asterie. Theodosie m. Gaian. † Pavel. † Zoil. † Apolinarie. Petru 4. † Ioan Damian. † S. Evloghie. Theodor. † S. Ioan Milostivul.

CAP. VI ¹⁰).

Puterea și stăpânirea ce e dată Beséricii asemenea și întocma raste întru toți Apostoli.

Batăr că alegând Mântuitorul pre cei doispredece Apostoli, au vrut și au hotărât, ca cel mai mare și mai întâi

rea, ci a lăsat loc alb în manuscript, propunându-și a-l completa cu timpul, lucru pe care n'a putut a-l isprăvi. Chiar cu patriarhi de Alexandria merge numai până la finele secolului al VI-le. Despre Patriarhi de Antiohia și Ierusalim nu se amintește de loc.

¹⁰ In capitulul VI, dovedește eruditul istorie și teolog că Iisus Christos a investit pe Apostoli cu puteri egale în totul, și că nici o prerogativă de autoritate n'a dat cui-va aparte. Probează tesa sa cu Sf. Scriptură și cu tradiția bisericească saŭ texte din sf. părinți. De și Petru Maior studiasse la Rpma și era în formă unit, înima lui însă, ca și a lui Sincai și Barnuți și altora dintre bărbații Transilvaneni români, ce se cultivase în Apus, n'a fost alterată și patată de necorectitudine față de confracții săi Români de pretutindeni, cari au fost și au rămas Ortodoxi; și nici mîntea lor nu se putea forma după calupul doctrinal al Romano-Catolicilor. Acesta pentru că acești bărbați Români erudiți simța românește și știa că *Unia* cu Roma numai bine n'a adus Românilor în genere, ci a băgat, ca alt Sarbe—Diobob—intriga, ura și venitul între fracții de aceeași lege, de aceeași limbă, de aceleași deprinderi și de aceeași origină. Întăleagă cei cumînți de acuma, că *Unia* numai rău ne-au făcut și că de ea nu s'au folosit în realitate poporul, ci numai popimea, ceea ce nu-î corect nici după Dumnezeu nici după omeni.

întră dânșii să fie Pătru, precum de aciea vom dovedi, totuși puterea, stăpânirea și împărățirea asemenea și în tocmai precum lui Petru, așa și celor-l altți Apostoli fieș-căruia o au dăruit. Luminat acésta o arată și Sf. Scriptură și trădania sf. părinți. Au numai cătră singur Petru și nu cătră toți Apostolii, fără nici o osebire sau deschilinire s'au țin aceste: „Dirept acéla mergând învățați toate limbele, „botezând pre ei în numele Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, învățând pre ei să ție toate câte am proncit „vao; și iată eu cu voi sînt în toate zilele până în sfârșania veacului, Amin. (Math., c. 28, s. 18“). Cătră toți, fără osibire s'au țin: „Iată eu trimiț făgăduința Tatălui „mieu preste voi, iar voi ședeți în cetatea Ierusalimului „până unde vă veți îmbrăca cu putere de sus“. (Luca, c. „24, s. 49). Așijderea: „Pace voao, cum au trimis pre „mine Părintele și eu trimiț pre voi, și acésta zicend au „sufat, și ținse lor: „Luați Duh Sfânt, căroră veți lăsa pă- „catele, lasa-se-vor lor, ori-căroră veți opri, oprite sînt“ (c. 20, s. 21). Ce faci dară tu o omule osebire întru daturile dumnezeesti, în carele n'au vrut a face Hristos? Ia-ți ce e al tēu și te du. Au când era price în Beserică, precum au fost cea despre obrăzuire și despre célealalte legi a lui Moisi singur Petru sta la judecată și nu și ceial-alti în tocmai cu Petru? Cum se da judecata afară? cu numele lui Petru, părutu-s'au mie? Ba ce, cu numele tuturor. „Părutu-s'au Duhului Sfânt și noao (Fapt. ap. c. 15, s. 28)“. Nici a lui Petru numai, ci a tuturor Apostolilor porunci întocmai trăbuia să se păzască: „Și dacă „mergea pren cetăți le da învățatură lor să păzască poruncile céle rânduite de Apostoli și de bătrânii cei din „Ierusalim (Fap. apost. c. 16, s. 4“). Și cătră Soloneni c. 3, s. 4: „Nădăjdum întru Domnul că céle ce poruncim voao și le faceți și le veți face“. Au singur Petru canonea și pedepsea? Au nu și ceialaltii fără osebire? Precum Sf. Pavel pre curvarul cel vestit, cătră Corinteni, c. 5, s. 5. S. Chiprian de la Cartaghen în cartea cea despre

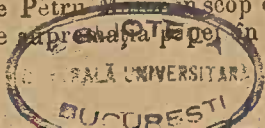
Împreunarea Beséricii, zice : „Tuturor Apostolilor după „învierea sa în tocmai putere le dă. Acésta era, vezi „bine, și ceilalți Apostoli ce au fost cu Petru, împodobiți „cu aceeași împărțășire și a cinstii și a puterii“. Iar sf. Ambrosie, episcopul Mediolanului în Italia și ucenicul marelui Vasilie, în cartea a II despre Duhul Sânt, dice : „Un „dar strălucea întru aceștea, pre cari un Duh i-au fost „ales. Nici Pavel mai jos de cât Petru, macar că-i temelia Beséricii, și acest înțelept arhielăditoriū, știind în- „temeia urmele credătoarelor popore. Nici Pavel ziseu, „nevreadnic de soborul Apostolilor, cu cel dintăiu întocma „și ninăru al doilea. Pentru că cine nu se știe neasea- „minea să face întocma“. S. Chiril de la Alexandria în cartea 12 a tălcuirei Evangheliului de la Ioan, încă foarte frumos și rășchirat despre aceastea cuvintează într'atăa, cât mărturia lui singură îndestulată ar fi ca să astupe gurile împrotivnicilor : „Răspunde-mi, zice, că puterea „Duhului la toți au trecut și sfârșitul dătătorului au plinit. Iar au dat Hristos nu unora deosebi, ci tuturor ucenicilor. Drept acéia o iaū, batăr că unii nu era de față, „cu a dătătorului dărnicie, nefind singur la cei de față „conțină, ce în totă ceta sfinților Apostoli trecând“.

CAP. VII. 11).

Să răsipesc cele ce împrotiva acéștii învățături aruncă Italianii.

Italianii vënd și prea cu asupra pohtind să înalțe pre Papa deasupra Beséricii și a soborului și să supue supt picioarele lui pre toți Episcopii, Mitropoliții și Patriarcii

11) Autorul desvoltă abuzurile săvârșite de Biserica Romei provenite din puterea papală lumescă, și aduce dovezi istorice. Apoi desfășură argumentele Romano-Catolicilor pe care se basază ei, sprijinind superioritatea Papei față de toți Apostolii și puterea sa lumescă. Acésta o face Petru Maior în scop de a combate cu probe scripturistice și istorice reprezentarea Papei în Biserica lui Hristos.

întratăta, cât fără de Papa nemica să nu plătească, nici Arhiereii, nici Soborul a totă lumea; ci de și n'au ceva putere totă de la Papa, să se înțeleagă împrumutată, capătată și cerșită; el să o lărgiască acea putere cât va vrea și să o strămpteze cât i se va părea, și să o rădice sau despre o parte sau de tot, când va soeoti. El singur să fie în Beserică adevărat stăpân, și poruncitor, precum preoților așa și mirénilor, el singur, iar nu Soborul să se creadă a dogmelor nesmântnic tălcătoriu și hotărâtoriu. Ba el nu numai în Beserică ci și în cetate monarh ca și craii și împărații să-i fie lui supuși; — el pe care va vrea să-l pue jos den tronul cel împărătesc, carea aș și făcut'o și pe care va vrea să-l înalțe la acelaș, precum aș înalțat pe Pippin al Frâncilor și cui i se va părea țările să i le împarță. Acestea ziseu, vrând Italianii că ceialalți latini, precum sînt mai ales Frâncii și Nemții și acestea și cealelalte înoiri acum le defăimă și le lăpadă den tôte laturile, unghiurile și crăpăturile pământului(și) să nevoesc a cerca dovediri. Dar cea mai mare proptea aș aflat întru acesta, că Papa iaste următoriu scaonului Sfântului Petru. De unde duple firea urmării zic, că ori-ce putere aș avut Sfântul Petru totă întreagă trăbue să se dea Papii, și întru tôte precum aș fost Sf. Petru așa și Papa desăvârșit iaste. Drept aceia fără măsură înalță pre Sf. Petru și prea cu asupra măresc puterea lui și osebirea de ceialalți Apostoli, nu pentru ca să laude pe Sf. Petru, ci ca apoi să aibă de unde trage cu viclenie înalțarea, vâlfa, tiful și monarhia Papii cea de liniște și de dragoste stricătoare. Pun dară înainte:

a) „Tu ești Petru și pre această piatră voi zidi Beserică mea și porțile iadului nu o vor birui prea ea“ (Math. c. 16. s. 18). Dintru aceste cuvinte a sfintei Evanghelii culeg Italianii cum că precum piatră iaste fundamentul și temelul(1) căsii, așa și Sf. Petru singur iaste fundament și temelul nemișcat și neclătit a credinții și a bisericii într'atăta, cât a lui să fie diregătoria și puterea, și pre Apostoli

în credință, în cucernicie și în diregătorie să-î ție, să-î pō-
vățuiască, să-î întărească și ori în ce ar greși să-î înd-
drpēte. Tōtă credința de la dānsul așa să atārne, cāt fără
dānsul nemica să nu plătească tōtă bisérica lui Hristos,
nici nesmāntnire să nu fie.

Fiind ca tōtă îndoiala și încālcitura întru acēstă price
este pricinuită de înțalesul cuvântului acestuia (Piatra),
mai nainte de-a răspunde la ceale ce aruncă Italianii, sē
cuvine să vedem ce însemnează întru acest loc acel cu-
vânt, Piatră. Multe înțelesuri acestui cuvânt aū scornit
unii și alții, dar de vom lua sama la ceale ce Sfinții Pā-
rintii tălcuiesc de obște despre dānsul, aflām că prin piatră
nu să înțalēge altă, fără numai mărturisirea credinții ce
o aū făcut Sf. Petru despre Domnul Hristos, zicēnd : „Tu
ești Hristos Fiul lui Dumneḃeū celui viu“ - Pentru acēia
aū ādaos „și eū zic ție, tu ești Petru și pre acēstă piatră
voiu zidi besérica„, adică pre credința mărturisirii (Ioan
Gură de aur în Omilia 54 a tālcului Evanghelii de la Ma-
theiu). Celelalte mărturii din Sf. Piatră, de vei vrea le poți
vedea la Ballerin, carele totuși rēū să folosaște cu dān-
sele. După ce am hotărāt înțalesul cuvântului piatră, fără
grecotate cunōstem, că nimic nu se pōte culēge den locul
acela al sfinței Evanghelii pentru monarhia saū osēbirea
puterii Sfântului Petru de la cēia ce iaste a celorlalți
Apostoli. Cāci de aū fāgāduit Domnul Hristos lui Petru,
că pre mărturisirea lui va zidi besérica; acea vrednicie s'aū
dat și celorlalți Apostoli, zicēnd : „Dirept a-cēia m rgēnd
învățati tōte limbele“; dar aū poroncit Hristos tuturor A-
postolilor să înveațe și să propoveduască credința, aū
poroncit dară să mărturisască cum că Hristos iaste Fiul
lui Dumneḃeū celui viu, creḃēnd drept acēia limbile mār-
turisirii Apostolilor să zidea Besérica pre acea mărturisire.
Nu iaste dară numai Sf. Petru piatră, ce și cei-l-alți A-
postoli, precum sē mărturisiaște în Epistolia cātră E-
fesēni, cap. 11: „Zidiți fiind pre temelia Apostolilor și a
„prorocilor, fiind în capul unghitului singur Hristos Iisus,

„între carele totă zidirea împreună alcătuindu se crește „spre Biserica sfântă între Domnul, între care și voi împreună ve zidiți spre lăcașul lui Dumnezeu cu Duhul“; și la Apocalips, cap. 20, s. 14: „... și zidiul cetății având temelii 12 și întrânsele numele celor 12 Apostoli ai marelui“. Sfântul Ioan Gură de aur încă cheamă pe Ioan Evanghelistul stălp tuturor Bisericilor: „Acela fiul tunetului, iubitul lui Hristos, stălpul tuturor Bisericilor ce sînt în lume, care cheale cerului le are. Omilia 1, în tăleul lui Ioan Evanghelistul“. Așa dară când Hristos a numit pe Sfântul Petru piatră nu i a fagăduit nici o putere mai mare de căt cum a dat apoi celorlalți Apostoli. Nici nu iaste între mărturisirea credinții nici o deschilinire sau osebire între Sfântul Petru și între ceilalți Apostoli, fără numai căt Sfântul Petru întăia dată a început a propovedui după pogorirea Duhului Sfânt, la Fap. apost. c. II, și pôte ca doară această zidire a întăles Domnul Hristos când a zis: „Și pe Piatra această voi zidi Biserica, că atunci prin pro(po)vedania lui Petru a început a se zidi Biserica întorcându se la credința trei mii de suflete. „Piatră se zice pentru că întăiu neamurilor a pus temeliele credinții;“ sf. Augustin în cuvântul despre catedra lui Petru. Carele întăles de-l ve priimi, bine vezi că nici o putere asupra Apostolilor, nici monarhie n'a căpătat Sf. Petru când a fost numit Piatră. Că a vorbi întăiu de căt alții nu iaste a avea mai mare putere de căt alții, nici a avea pe alții supuși sieși. Totuși n'a fost puțin dar, nici micșorată cinste când s'a învrednicit Petru întăiu a mărturisi pe Hristos.

CAP. VIII. ¹²⁾

„Și voi da ție cheile împărăției cerurilor și ori-ce ve

¹²⁾ În capitolul VIII dovedeste că puterea cheilor, adică de a țerta și ține păcatele credincioșilor, sau de a pedepsi și aforisi este dată absolut și în măsura egală tuturor Apostolilor și nu numai lui Petru. Christos n'a înființat Monarhie în Biserica sa.

lega pre pământ, fi-va legat și în ceruri, și ori-ce vei deslega pre pământ, fi-va deslegat și în ceruri“.

Adevărat nu tăgăduim, i s'a u făgăduit Sfântului Petru cheile împărății cerurilor și putere de-a deslega de păcate, și a lega sau a pedepsi. Dar ian să vedem ore când a u fost ș'a dat, numai lui Petru singur, a u și celorlalți Apostoli asemenea și întocma acea mare și minunată putere s'a u dăruit? Ba tuturor întocma, că nu lui Petru singur, ci tuturor graiaște Hristos: „Luați Duh Sfânt, cărora veți lăsa păcatele, lăsa-se-vor lor, ori-cărora veți opri, oprite sînt“. Și ore cătră cine se zicea cuvintele acésta: „Adevăr grăesc voao, ori câte veți lega pre pământ, fi-vor legate în ceru, și ori câte veți deslega pre pământ fi-vor deslegate în ceru (Mat. c. 18, s. 18“). A u cătră singur Petru s'a u zis? Ba, ce voao, adică la tótă céta avostolească. Ba și céle ce s'a u zis cătră Petru despre chei, cătră toți în persóna lui zice sf. Augustin că s'a u zis: „Besérica dară carea să întemeiază în Hristos cheile împărății cerurilor de la el a u luat în Petru, adică puterea de-a lega și a deslega păcatele“. „Petru că aceștii Besérici cheile împărății cerurilor s'a u dat când s'a u dat lui Petru și când să zice lui, cătră toți să zice paște oile“. „Că cheile acestea nu un om, ci unicitunea Beséricii le-a u luat... căci ea să cunoșteți că Besérica a u luat cheile împărății cerurilor a u zis într'alt loc, că Domnul zice tuturor Apostolilor săi: Luați Duh Sfânt, și îndată, de veți lăsa păcatele, lăsa-se vor lor, de le veți ținea, ținea-se-vor. „Acéstea de chei să ții“.

CAP. IX. ¹³⁾

„Simone a lui Ioana, iubește-mă mai mult de cât aceștia,

---

¹³⁾ In capitulu IX, autorul expune pe larg argumentele scripturice și ale tradiției Bisericei prin care probéză până la convingere că nu i s'a dat lui Petru nici un drept exclusiv între Apostoli mai mare, și că frasele: „paște oile mele și iubește-mă mai mult de

zice lui. Adevărat Dómnne, tu știi, că te iubesc. Îi zice lui: Paște mieluseii miei, paște oile méle“. (Ioan c. 21. s. 18). Cu acest loc a Sfintei Scripturi se înfălesc tare Italianii și a tătă în dănsul bizuială aũ, în cât numai a-l zice și a-l spune afară împotriva nóstră își nălucesc a fi biruință. Căci, zic ei, că zicând Domnul lui Petru, paște oile méle, de odată l-aũ rânduit dascal, poruncitor, păstor și povățuitoriu de obște a tótă lumea pe sub sóre. Și fiind că fară hotărâre zice: Paște oile méle, se înțelége și Apostoliu a fi supuși lui Petru și a avea lipsă de păstoria, povățuirea lui și de îndreptarea lui, să facă cu dănsii ce va vrea, într'atata, cât de i să va părea și puterea apostolicească, ce Hristos le-aũ fost dat, să o pótă lua de la dănsii și să-i lipsască și să-i lapede den apostolie și den împărățirea ce Hristos le-aũ dat preste tótă lumea, și așa aceștea, ca să înalță pe Papa, fac pe toți Apostoliu nimica. Inșă ca să nu gândești cum va că doară acéștea sînt clevertire și ocări de la mine asupra Italianilor, cetetule bune! Ți-oi aduce înainte nu céle ce am auzit însuși cu uréchile méle de la dănsii, petrecând nu puțină vréme cu dănsii, tocma acolo unde să văd a fi ceva, nu ți-oi aduce acéștea, ce céle ce scrie cel mai vestit întră tálcuritorii Italiani. Cornilie a Lapide, carele la tálcul cuvintelor paște oile méle, așa grăiaște: „Dintru acest loc dară chiar iaste, cum că „Sf. Petru și următorii lui, Arhiereul de la Roma, iaste „eap și mai mare Beséricii, și toți credincioșii, încă și E- „pi copii și Patriarciu și Apostoliu lui sînt supuși, și de la „el trábue să se pască și să se povățuiască. Apostoliu ceialții dară, fiind că era oile lui Hristos, pentru aceia sînt „și lui Petru asemenea oi. Drept aceia trébuia Petru pe „dănsii a-l chivernisi și de i-ar greși unde va a-l îndrepta,

---

cât aceștia“ se raportă la reabilitarea în apostolat a lui Petru, de unde căduse prin întreita lepădare. Ne mai raportă Petru Maior că spune cele ce aũ auzit însăși cu urechele sale de la dănsii petrecând nu puțină vréme cu dănsii, tocma acolo, unde se ved a fi ceva. . . .

„pricinile lor a le aşeza, şi de tot a-i povăţui“. Marî adevărat şi necuvióse ocări asupra Apostolilor sînt acéstea, ce acest Iezuit aici aú grămădit. Dar ascultă încă ce grăiaşte despre putérea Apostolilor la tálcul cuvintelor acéstea : Tu eşti Petru ? Ascultă ziseu şi veđi în câtă nesocoteală şi în adâncime de nepricépere cade cela ce lăsându-se să-l domnească patima să înstreineză de tálcurile şi învăţăturile sfinţilor Părinţi. „Aceaşi putére, zice, s'ă dá Apostolilor de la Hristos preste tótă lumea carea să da aci lui Petru sîngur, ca să se însamneaze cum că el iaste întru a réstă putére cel mai întăiu şi mai mare, ca pe cela l-alti Apostoli, ca pre cei supuşi şi grijii lui încredinţati întru aceia să-i ótă, şi une ori să-i şi trebuiască chivernisi, strámpta, îndrepta, ba încă acelaşi de-ar fi de lipsă, de la danşii a o lua şi de dânsa a-i lipsi“.

O Hristóse ! de vom créde neînţálepţiei omului acestuia, cât de mutátóre, jucátóre şi nestatornică putére ai dat Apostolilor tói şi păstorilor a tótă lumea. O maică Biserică ! de ne vom da după înţalesurile, cum ne înveţi, că céle ce aú învăţat sfinţi Apostoli sînt fara îndoiálă ? Căci de-aú putut Apostolii greşi aşa tare, cât sf. Petru să pótă şi să trebuiescă încă a le lua putérea şi a-i lipsi de păstornicie şi de apostolie, cum epistoliile lor, cum evangheliele lor vor fi nesmântnice ? Póte dórá prin aprobaţia şi judecata lui Petru ? Dar de e acésta adevărată, cine va întări Evanghelia lui Ioan, carea s'aú scris după rástignirea şi mórtea lui Petru ? Fă-te Dómne ajutátor noao şi nu lása să se vestésca unele blástamuri ca acéstea în Beserică ta ci mute să se facă gurile céle ce grăesc asupra Apostolilor tói.

Adevărat aú ránduit Domnul Hristos pre Petru păstor şi povăţuitor a tótă lumea şi grijii lui aú încredinţat pre toţi credincioşii. Dar şi pe cela l-alti Apostoli cu acelaşi vrednicie în tocmăi i-aú împodobit, cât în nemica nu se afla mai slabi saú mai jos de cât Sf. Petru. Şi ei sînt dascali a tótă lumea : „Mergënd învăţaţi tóte limbile“.

(Mat. c. 28, s. 18). Și ei sînt păstori, căci i-au pus Duhul Sfânt socotitori ca să pască Besérica lui Dumneșeu (Fap. Apost. c. 20, s. 21). Și ei sînt poruncitori (Fap. Ap. c. 16, s. 4). Și lor li iaste încredințată grija tuturor oilor și a tóte Beséricilor (II cătr. Corint. c. 11, s. 28). Fară de cele denafară, zis'o Pavel de sine, năvălire asupra mea în tóte zilele și grijă de tóte Beséricile.

Drept aceeaia când au zis Hristos cătră Petru, paște oile méle, n'au zis să pască Petru și pe Apostoli, că Apostoliu nu sînt oi, ci precum mai sus au adevérit și ei sînt dascali și păstori în tótă lumea, fără hotărfire și fără măr-ginire ca și Petru. Apoi arată vre o pildă să fi păscut, să fi învățat, să fi îndreptat sf. Petru pre Apostoli? Iară eu îi voi arăta că pe Petru l-au îndreptat Pavel, precum însuși Pavel mărturisește cătră Galaténi. c. 2 sîh 11: „Când au venit Petru în Antiohia în față-i stătu-i împrotivă că vrednic de hulit era. Iar când am vedut că nu umbă drept cătră adevéru Evāngheliei, ziseu lui Petru înaintea tuturor: Dacă tu Judeu fiind, trăești ca etnicii, iar nu ca Judeii, pentru ce silești pre etnici să trăescă ca Judeii? (sîh. 14).

Dar în ce chip să păstoriească Petru (zice Maxim Peloponisianul, pentru începătoria Papii, c. 17). „Pre-păstoriei carii și ei acestași lucru au luat de la Domnul să păstoriească tótă lumea. Nu zic cuvintele Domnului „paște pre păstori“, ci pre miei și pre oi; iar Apostoliu nu sînt nici miei, nici oi. Iar póte că veți zice, dară cum nu sînt Apostoliu miei și oi, când Hristos le zice: Iată eu vă trimit pre voi ca pre niște oi pren mijlocul lupilor. Nu zicem că Apostoliu nu sînt oi, ci zicem că sînt cătră Hristos ca niște oi, iară nu cătră Petru. Căci după cuvēntul acela al lui Hristos și Petru iaste óte, de vrēme ce au fost și el atuncea când au zis Hristos cuvēntul acesta, împreună cu cei-l-alți Apostoli. Și pentru căci s'au trimes și el împreună cu cei-l-alți ca o óte în mijlocul lupilor. Decî cătră Hristos carele iaste păstorul cel adevérat, Apostoliu și Petru

sîngur, toți sînt oi. Iar cãtrã cela-l-alt norod ei sînt pãstorî, iar norodul sînt oi, pre carele aũ zis Domnul sã le pascã Petru, iar nu pre Apostoli. Și nu numai lui Petru aũ poruncit Hristos sã-i pascã oile lui, ci și celor-l-alti Apostoli tuturor asemãnea cu Petru“. Sf. Ambrosie în cartea II despre vrednicia preoției, cap. II zice : „S'aũ porocorit de trei ori de la Domnul : Paște oile mële ; și care oi, carea turmã atunci fericitul Petru aũ primit ? Dar și cu noi acẽlea le-aũ primit și cu dãnsul acelea noi le-am primit tôte“. Dintru acẽstea, (a) acẽstui Sf. Pãrinte cuvinte doao lucruri culẽgem, care de luare aminte sînt vrednice. Unul, cã Apostoli nief cum nu se socotesc întrã oile acẽlea, ce Hristos lui Petru, ca sã le pascã, le-aũ încredințat. Cã zice Sfãntul, cã acẽlea oi le-aũ primit Petru și acelea ca sã le pascã i s'aũ dat, care și acum le primesc Episcopii. Inșã Episcopii nu primesc pre Apostoli, ci pre cei mai de jos. Apostoli darã nu sînt oi lui Petru, ci împreunã slugi Evanghelii. Altul, cã nu numai lui Petru, ci și celor-l-alti Apostoli și urmãtorilor lor sã înțeleg a fi zise acẽlea cuvinte : Paște oile mële, macar cã numai cu Petru vorbea atuncea Hristos ; precum și sf. Augustin, Episcopul Iponului în Africa, cuvẽntã în locul mai sus la cap. 8 adus : „Și cãnd se zice lui Petru, cãtrã toți se zice paște oile“. Sf. Ioan gurã de aur așa cuvẽntã : „Iubește-mẽ pre mine Petre, paște oile mële, carea nu numai cãtrã Petru s'aũ zis, dar și cãtrã fiește-carele dintru noi, cãrora, cãt de micã turmã, a fi încredințatã se vede“. Înțelge darã aceia sfãntul cã cuvintele acẽlea, paște oile mële întãi, și mai ales sã înțeleg despre preoți, adicã despre Episcopi, Apostoli, nu dõrã lui Petru sîngur s'aũ zis acẽlea, ci întocma tuturor. Sf. Vasile cel mare în orãnduiala 22 : „Acẽsta însuși Hristos ne'nvațã, carele pre Petru l'aũ pus dupẽ sine pãstoru besericii sale. Petre iubește-mẽ, mai mult de cãt acẽstia. Paște oile mële. Și afãra de aceia tuturor de aci înainte, pastorilor și dascalilor aceiași putere le-aũ dat“.

Dar acẽsta inșã bine sã însemnez, iubitoriule de adevẽr

ceteșule! Că tocma de s'ar înțelge și numai pentru Petru cuvintele acélea, paște oile, și însămnăze macar ce putere are cuvântul acela (paște); mai mare putere nici cum nu va însemna de cât cuvintele acélea: „Precum m'aũ trimis pre mine Tatăl și eũ trimiț pre voi“. și: „Mergând învâțați tóte limbele“, și altele ce s'aũ zis de toți Apostoliĩ în tocma. Aũ mai mult va fi a paște oile de cât a învăța tótã lumea, de cât a fi trimis spre povățuirea lumei, în tocma precum aũ fost trimis de la Tatăl Hristos?

Dar prin cuvintele acélea: paște oile méle, n'aũ vrut Hristos (zic protivnicii) a face pre Petru mai mare și mai putérnic de cât ceia l alți. Cum numai lui Petru acu vorbêște Hristos, fiind toți Apostoliĩ de fața. Și pentru ce cu atâta grija îl întreabã, iubește-mă mai mult de cât aceea, adecã de cât ceia-l-alți Apostoli? Adevérat (zic ei) nu l-aũ întrebat de florĩ de mar acéstea, ci îi sémn că dupê tréptã dragostiĩ ceĩ mai mari a lui Petru aũ vrut Hristos și mai mult pe Petru a-l face. Mie nu-mi-i voia la acéstea nimica să răspund, cãci răspunde Sfântul Chiril Patriarhul de la Alexandria, care la tãlcul cuvintelor Evanghelii mai sus pomenite așa grãiaște: „Pentru ce, va întrabaneștine, numai pre Simon îl întreabã, saũ ce e acela, paște oile méle? Răspundem, pre neputincios acum îl însănătoșazã și întreitã mărturisire în locul ceĩ întreite lãpãdari pohtêste. acésta ceia împrotivã punãdu-se și greșalele cu îndreptarea rêsplatindu-se. Cãci ce s'aũ gr sit cu cuvântul și întru acéia numai putérea și pricina greșelei, întru același chip trêbue să se iarte. Iar îl întreabã óre, iubește mai mult de cât alții. Cãci fiind cã mai mare milã aũ avut de la Domnul și cu mânã mai darnicã aũ cãpãtat ertarea pecatului, aũ nu mai mare iubire de cât alții întru sine culegând, fórte cu mare bunã voire făcétoriului de bine al seũ va rêsplãti? Cãci, cã pentru frica jidovilor și a ostașilor, cariĩ venise să prindã pe Iisus și cu gróznicã mórte li se lãuda, în fugã s'aũ întors ucenicii, iaste deobște lor tuturor; dar deosebí greșalã a fost a lui

Petru, că s'aŭ lepădat de trei ori. Drept acéia, ca cel ce mai mult ertare de cât alții aŭ căpătat, pentru acéia se întrebă ca să spue óre iubește mai mult? Că după a Mântuitorului zisă, cui mai mult se iartă mai mult iubește. . . Drept acéia prin întreită a fericitului Petru mărturisire(a) păcatului cel cu întreită lucrare făcut să șterge. Dintru aceia apoi ce zice Domnul, paște mieii mei, se socotéște a fi înoirea apostolii ce i s'aŭ dat, carea într'atâta dezlégă ocară greșalelor și năcazurile neputinții omenești le șterge“.

Nu e dară pentru ce în întrebarea cea de trei ori să cercăm misterii și lucruri ascunse. De trei ori Sf. Petru s'aŭ lepădat de Hristos, de trei ori îl întrebă iubești-mă. Întrebarea cea de trei-misterii (cântă besérica în Mineiu pe Iupie 29 la Vecernie) acésta Petre iubești-mă, lăpădarea cea de trei ori Hristos o aŭ îndreptat. Iară îl întrebă iubești-mă mai mult de cât aceștea, că trébuea Petru mai de cât ceia-l-alți să iubească pre Hristos, fiind-că cui i se iartă mai mult mai mult iubește, și lui Petru mai mare păcat i s'aŭ ertat de cât celor-l-alți, cari la patima lui Hristos numai cât aŭ fugit, iar de dânsul nu s'aŭ lepădat, precum s'aŭ lăpădat Petru. I zice iarăși, paște oile méle, că fiind ca Petru se lăpădase de Hristos nu fără pricină se putea și el téme să nu fi cădút din vrednicia apostolii; și céia-l-alți Apostoli sa să îndoiască și doară învinovățască; după ceia ce aŭ zis Hristos la Math. c. 10 „carele se va lăpăda de mine înaintea ómenilor, mă voiŭ lăpăda și eŭ de dânsul“. Pentru acéia că nici el să nu se mai témă, nici cei-l-alți să nu să îndoiască, după ce înaintea tuturor aŭ mărturisit, că-i pare rău de fapta ce aŭ lucrat, și că iubește pe Hristos, iarăși înaintea tuturor îi înoiaște apostolia, și-l vestéște Apostol adevărat, zicându-i: Paște mieii miei, paște oile méle:

CAP. X.

Și aŭ zis Domnul: „Simóne, Simóne, iată satana v'aŭ ce-

rut pre voi să vă cearnă ca grăul, iară eu m'am rugat pentru tine să nu se împuținéze credința ta, și tu óre când înturnându-te întărește frații tăi" (Luca, c. 22 st. 31).

Toți tâlcuitorii întru acésta una înțeleg, cum că Domnul Hristos vorbéște aci despre întórcerea lui Petru de la păcatul cel mare, cu carele de trei ori s'aú lăpădat de Hristos și despre vrémea când Apostolii la patima Mântuirii mare ispită au avut. Și acésta se véde și din urmarea Evanghelii, că îndată zisă Petru : „Dómnne cu tine gata sînt și în temniță și la mórte a mérge ; iar el au zis : zic ție Petre, nu va cânta astă-đi cocoșul până nu te vei lăpăda de trei ori de mine, cum că nu știi“. Doao lucruri den locul acesta trag Italianii pentru Papa. Intăi că el iaste nesmântnic, căci iaste următor scaunului Sf. Petru și numai pentru Petru s'aú rugat Hristos să nu împuținézá credința lui ; drept acéia, nici a lui Petru, nici a următorilor lui credință nu putea să scadă, fiind că rugăciunea lui Hristos nu póte fi deșartă și fără lucrare. A doao, a Papei deregătorie iaste pe ceta-l-alți Arhieri, și tótă Bésérica întru credință fără smântnicie au întărit a povățui și a o îndrepta, căci lui Petru s'aú zis : „Și tu óre când înturnându-te întărește frații tăi“, adică pre Apostolii „carii (zice Corneliu, tâlcuitorul Italianilor) nu fără ocară au adevérat, că pleava au zburat și credința au pierdut la patima lui Hristos“, macar că nu aflăm pre nici unul dintră Apostoli să se fi lăpădat de Hristos afară de Petru.

Nu mi-l voia mult să mă pricase, chiar și ușor iaste înțelesul acésui(a) loc al Evanghelii, numai fără patimă și fără cuget păméntesc să-l cetești și să-l cumpănești. Domnul Hristos mai nainte au vėzut cum la patima sfinții sale, diavolul, vrăjmașul neamului omenesc pre Apostoli va ispitii și ca grăul îi va cérne, și acésta încă cu ochi prórocești, au vėzut că Petru sîngur se va lepăda de sfinția sa, precum și vestéște : „zic ție Petre, nu va cânta astă-đi cocoșul până nu te vei lăpăda de trei ori de mine“. Și macar că era așa greú să păcătuiască înprotiva învățătorului,

totuși, zice Mântuitorul ca să va milostivi spre dănsul și nu-i va lăsa pe toți să plăe, ci iarăși îi va ridică. „Iară eu m'am rugat pentru tine să nu împuțineze credința ta“. Inșă fiind că tu până acuma de cât toți te-ai arătat mai cu mare râvnă spre mine, nu puținel vrei să smintești pre frații tăi, prin lepădarea ta de mine. Decî întorcându-te de la greșala lepădării ridică această scandelă și smintelă și întorce pre frații tăi la părerea cea bună, ce mai nainte au avut despre tine și cu pilda cea bună pre toți îi întărește: „Și tu ore când înturnându-te întărește frații tăi“. Și adevărat i-au și întărit, căci „numai de cât cântă cocoșul, și și adusă aminte Petru de cuvântul lui Hristós cela ce-i zisăsa lui, „că mai nainte de cântatul cocoșului de trei ori te vei lepăda de mine, și eșind afară plângea cu amar“. (Mat. c. 26). Și arată pocăință prin care nu puțin s'au zidit și s'au întărit cei ce au vădut ș'au auzit acesta. Și de multe alte ori au întărit pre frați, arătându-și iarăși râvna cea mai denainte spre Hristos mai ales, când întrebându-l Iisus: „Petre iubești-mă“, au răspuns: „Dómne știi că te iubesc“ (Ioan c. 21). Dar să auzim, ce învață despre acesteia Ioan gură de aur în voróva 52, Evanghelia de la Matheiu: „Iară cum că pentru acéia l'au lăsat, ca după acéia să-l îndrepte, ascultă ce zice: „Iar eu m'am rugat pentru tine ca să nu împuțineze credința ta. Căci acesta au zis'o ca mai tare să-l atingă și să aréte că căderea lui iaste mai rea de cât a celor-l-alți și de mai mare ajutor are lipsă, ca și îndoită greșala era, și că s'au pus împotivă și că s'au socotit a fi mai mult de cât alții, a treia mai grea iaste că au gândit a fi de la sine tot. Acéstea ca să le vindece au lăsat să se întâmple căderea, pentru acéia lăsând pe ceia-l-alți, cătră dănsul vorbește: „Simóne, Simóne, iată satana v'au cerut pre voi să vă cernă ca grâul“ adică ca să-i turbure ca să-i ispitescă. Iar eu m'am rugat pentru tine ca să nu împuțineze credința ta. Și pentru ce, dacă pe toți i-au cerut, n'au zis: Pentru toți m'am rugat? Au nu e aiavea céia ce am zis mai sus? că adică

să-l mustre și să arate că mai greu de cât ceta-l-alti au căzut, cătră dănsul îndrăpă vorba“.

CAP. XI.

Sculându-se Petru, zise cătră ei: Bărbați frați, voi știți, că din zilele céle vechi Dumneđeū întru noi au ales pren rostul mieū să auză limbele cuvântul Evanghelii și să crezá (Fapt. Apost. c. 15, s. 7).

Italianii și în locul acesta își nălucesc a afla monarhia lui Petru și a Papei, fiind-că Petru întâi s'au sculat întru acest Sobor și au învățat ce lipséște a crede în pricea acéia, ce în Sobor se vântura. Insă numai a povesti lucrul cum s'au întâmplat iaste răspuns deplin la tóte céle ce Italianii dintru acest loc asupra noastră arunca. Istoriséște dumnezeescul istoric Luca la Fapt. Apost. cap. 15, că „óre-carii pogorîndu-se de la Iudea învăța pre frați, că de nu vă veți obrezui cu obiceiul lui Moisi, nu vă veți putea să vă mân-tuiți. Făcându-se drept acéia gâlcévă și price nu puțină lui Pavel și Barnabei, cătră ei rânduiri să se sue Pavel și Barnaba și alții óre-carii dintru ei cătră Apostoli și bătrâni la Ierusalim pentru întrebarea acésta. Deci aceștea trimițendu-se mai nainte de cătră adunare, trecea Finicia și Samaria povestind întórcerea limbilor și facea bucurie mare la toți frații. Și mergênd la Ierusalim s'au primit de adunare și de Apostoli și de cei bătrâni, și au vestit câte Dumneđeū au facut cu ei. Și s'au sculat óre-carii dentru cei den eresul fariseilor, creduți fiind, zicênd: că trêbue să obraziască pre ei și să porunciască să păziască légea lui Moisi. Și s'au adunat Apostolii și cei bătrâni a vedea pentru cuvântul acesta. Și multă întrebare făcêndu-se, sculându-se Petru zise cătră ei: Bărbați frați, voi știți că den zilele céle vechi, Dumneđeū întru noi au ales pren rostul mieū să auză limbele cuvântul Evangheliei și să crezá. Și cel cunoscătoriu de inimă Dumneđeū, marturisi lor, dând lor Duhul cel Sfânt ca și noao. Și nimică

n'au osebit dentru mijlocul nostru și al lor cu credința curățînd inimile lor. Acum dară ce ispițiți pre Dumneđeū să puneți jug preste cerbicea ucenicilor, carele nici părintii noștri, nici noi am putut să purtăm? Ci pren darul Domnului lui Iisus Hristos crédem să vă mântuim în ce chip și acéia“.

Dintru acéstea fără sălnicie înțelégeu ce au fost priedina de Petru s'au sculat și grăit cuvintele mai sus aduse. Să cerea adecă, trébuie óre și limbele să se obrázescă sau să se taie împrejur și ție légea lui Moisi sau ba? Sfântul Petru avusase descoperire prin vasul cel ca o zăvastă mare și pren poruncă să mérgă la Cornilie ce era dintră limbă, la Fap. Apost. c. 10. Despre carea vorbește aci zicénd: „Bărbați frați, voi știți că den zilele céle vechi Dumneđeū întru noi au ales pren rostul mteu să auză limbele cuvéntul Evangheliei și să créză. Și cel cunoscător de inimi Dumneđeū mărturisi lor, dând lor Duhul cel Sfânt ca și noao. Și nimică n'au osebit dentru mijlocul nostru și al lor cu credință curățînd inimile lor“. Sfântul Iacob încă întru acelaș cap. 15 mărturiséște cu Sf. Petru când s'au sculat în Sobor, despre acea descoperire grăiaște. „Bărbați frați, ascultați-mé: Simeon au povestit, precum întai Dumneđeū au socotit să ia dentru limbă norod pre numele lui“. Și acésta o cred și Italianii. Avusése, ziseiu Sf. Petru descoperire de la Dumneđeū cum că și limbele să pot mântui macar că nu se vor tăia împrejur și nu vor ținea légea lui Moisi. Așa dară Sf. Petru trebuia să se scóle să spue descoperirea și voea lui Dumneđeū. De s'ar fi făcut altuia denafară Apostolii sau dentră ucenicii descoperire, tocmai de-ar fi fost și cel mai mic și pre urmă intră toți creștinii, acela s'ar fi sculat întai în Sobor, și toți ceia lalți, încă și Apostolii, ar fi trébut să tacă, precum învață Sf. Pavel I catră Corinténi, cap. 14, s. 30: „Iară de se va descoperi altuia ce șade, cel dimții să tacă“.

Dar cu morcotélă cércă Italianii pentru ce după vorba

lui Petru îndată tăcu totă mulțimea. Răspunde-mi că ai tăcut: *Intai*, pentru că de se va descoperi altuia ce șade, cel dintâi să tacă. *Adoao*, pentru că auzind Sf. Pavel și Barnava pe Petru povestind cum Dumnezeu și cu limbile au făcut minuni și i-au făcut părtași Duhului Sfânt, macar că nu's tăiați împrejur cu obiceiul lui Moisi. De unde luminată dovada era, că nu e de lipsă spre mântuire tăierea împrejur. Auzind, zic, acestea Pavel și Barnaba s'au îndemnat și danșii spre adevărarea celor ce zisăse Petru, a povesti, că tocmai așa au lucrat Dumnezeu și în limbile unde ei propoveduise, făcând Dumnezeu semne și minuni. Iar după ce tăcură Pavel și Barnaba a început Iacob a vorbi și precum Petru așa și el întru această price judecă și hotărî. Și mai chiar se vede den cele ce urmăză cum că nu Petru singur au hotărît această price. Căci când s'au dat judecata și hotărîrea afară nu s'au dat cu numele lui Petru, ci cu numele a tot Soborului. S'au părut Sfântului Duh și noao. Și Sfântul Pavel vorbind despre acesta ce s'au hotărît întru acest Sobor nu vorbește ca când s'ar fi hotărît de singur Petru, ci ca de totă adunarea, precum mărturiseste Sf. Luca, *Fap. Apost. c. 16, stih 4.* „Și dacă mergea pren cetăți le da învățătura să păzască poruncile cele rânduite de Apostoli și de bătrânii cei den Ierusalim“.

CAP. XII.

Despre dovada ce trag Italianii din mutarea numelui Sfântului Petru asupra noastră.

Dacă lui Petru nu i-au dat Christos mai mare putere de cât celor-l-alți Apostoli și nu l-au rânduit și preste Apotoli stăpânitoriu și păstoriu, pentru ce (zic Italianii) i-au mutat numele Christos și l-au numit Kifă, adică piatră: „Tu ești Simon, feciorul lui Ioană? Tu te vei numi Kifă, care se înțelege Petru“ (Ioan cap. 1, s. 42).

De voiu răspunde la acesta a voastră întrebare, o Italianilor! nu știu că n'am fost sfetnicul lui D-zeu, nici Sfinția sa nu ne-au descoperit pentru ce lui Petru i-au mutat

numele. Ce-mi veți zice? Imi veți zice doară că nu sînt filosof? Că nu sînt teolog? Că sînt un neștiutoriu? Dar dacă sînteți voi filosofi, sînteți teologi și mult știutori, spuneți-mi și voi pentru ce Dumneșeu n'aũ zidit mai de mult lumea de cãt cum aũ zidit-o. Adevãrat, de v'ași pune întrebarea acãsta, ași fi vrãdnic de rãș, cãci cugetul lui Dumneșeu nu-l pãte ști nime, de nu-l va descoperi însuși Sfinția sa. Pentru cã (grãiaște Sf. Pavel cãtrã Rãmleani (c. 11, s. 3. 34) „Cine aũ cunoscut gãndul Domnului, sau cine sfetnic lui s'aũ fãcut“? Sf. Ioan Gurã de aur în Omilia a treia, despre mutarea numelor, zice: „Cã punerea numelor iaste dovedirea stãpãnirii“. De voești darã a gãci, și cã pentru aceia aũ mutat Hristos numele lui Simon în Petru, ca sã se arate cum cã însuși iaste stãpãn a tãtã lumea, și voiaște și aratã cã Petru de aci înainte va sã fie ucenic lui. Și acãsta o va întãri și Sfãntul Chiril, patriarhul de la Alexandria, carele în tãlcul cuvintelor acelora, *tu te veș chïema Chifã*, așã grãiaște: „Și nu-l lasã sã sã mai cheme Simon, incã atunci pre el șieși, dupã puterea sa, ca pre al sãu cuprîndẽdu-l“. Dar ce veș sã tragã de aci? Cã are putere osebitã și mai mare de cãt ceia-l-alti Apostoli? Veș trage adevãrat; dar cum cã bine ai tras și n'aũ greșit împotiva dialecticiei, nici odiniãrã nu ne veș face sã credem. Apoi de aũ mutat Hristos numele lui Simon și l-aũ numit Petru, aũ n'aũ mutat și a fiilor lui Zebedeu, a lui Iacob și a lui Ioan, și i-aũ numit fiș tunetului? Aũ nu și a lui Pavel nume prin Duhul Sfãnt s'aũ mutat? Cãci fiind numele lui mai nainte Saul s'aũ chemat apoi Pavel. Despre carea a numelui mutare, cãnd adicã s'aũ fãcut și prin cine s'aũ fãcut, veși Omiliile Sf. Ioan Gurã de aur, cele despre mutarea numelor. Așã darã, pentru mutarea numelui nici cum nu poți osebi pre Petru de la ceia-l-alti Apostoli, și (cã) pre ceia-l-alti Apostoli sã supui lui Petru, ca unui pãstor.

Iarãși, zic Italianii, cã Chifã însemnãzi piatrã și pentru acãsta i-aũ dat Hristos lui Petru acest nume, cãci pre

dênsul era (să) zidească Biserica ca pre o piatră, și pre dênsul era să-l facă temelia bisericii, precum i-au și zis, la Mat. c. 16, s. 18 : „Tu ești Petru și pre această piatră voiu zidi Biserică mea“. Și adevărat și Sfântul Chiril Alexandrênul acel înțeles dă numelui Chifă : „Dar cu cuviosă asemănare pre Petru de la Piatră l-au numit, pentru că pre dânsul era să întemeieze Biserică; la tălcul cuvintelor : Tu te vei chema Chifă“. Și Ioan Gură de aur în Omilia.... despre mutarea numelui, zice : „Pre Petru adevărat de la faptă bună (vârtute) așa l-au numit și pre numele lui dovada și semnul înțării și a credinței au așezat“. Alăturând dară numele lui Petru cu a lui Pavel și cu a fiilor tunetului, zic aceiași că a lui Petru însemnéză mai mult.

La acéstea, răspundem, că nu tăgăduim cum că Chifă însemnéză piatră și să i să fi dat acest nume cu privire la acéia : Tu ești Petru, și pre această piatră.... Dar pentru acéia să albă mai mare Petru putere pe cât ceia-lalți Apostoli nici cum nu lăsăm, fiind că luminat am adevărit, că atunci când au zis Iisus : Tu ești Petru și pe această piatră ș. c., cu nimic mai mare putere de cât a celor-lalți Apostoli n'au dăruit lui Petru (Veđi mai sus, cap. 7). Apoi, au mai mult e piatră de cât tunetul ? Că Petru să albă mai mare putere de cât fiil tunetului, Iacob și Ioan ? Au mai mult însemnéză Petru de cât Pavel, de cât vasul alégerii ?

CAP. XIII.

Canóne pentru înțelesul Părinților întru pricea ce e despre stêpânirea Sf. Petru.

A. Ce să zice engomicos—ἐγκωμιαστικός—adică după legea laudei nu ție dogmă.

Cela ce-i deprins în măestria ritoricéscă, bine știe, că ritorul întru cuvântarea sa adese, nu e nimic îngrijat, óre adevăratu-i ce spune el saú ba. Lui i destul, dacá céle des-

pre care vorbește aū ceva părere saū nalucă de adevăr. Acesta se întâmplă mai ales când vênsele curgerii spre lauda și mărirea cuiva le desface. Atunci departe e de dênsul cercetarea adevărului cea cu amăruntul de titluri nenumărate, face asemănări fără frică, slobóde-se la alegorii și la iperbolii, ridică sus, înaltă, laudă, mărește, singur de florile cuvintelor și de frumuseța vorbeii grijindu-se. Martori chem pre însuși Italianii, cari pe vremile acesta pre tóte neamurile dupě părerea mea le întrec întru podóba cuvântărei. Aū când să sue oratorul vostru pe amvon să laude pre vre-un sfânt cât de mic, nu-l înaltă cu tótă puterea? Nu-l asemănă cu Apostolii? Nu-l fac unul dentru ângeri? Nu l alătură încă însuși cu Hristos? Și aū cred a fi adevărate acestea ceī ce-l aud pre el cuvântând? Ba nici el însuși nu le créde, ci numai face destul legii laudă.

Drept aceea când vei ceti în cărțile sfinților Părinți laude minunate spre Sfântul Petru créde-le tóte. Căci nu e limbă care să pótă număra laudele de care el întru apostolia sa s'aū făcut vrédnic. Iar când vei aūdi dând titluri Sf. Petru și laude care să vėd a însēmna lui Petru a fi dată mai mare putere de cât celor-lalți Apostoli, și că acéstea sînt laude, iar nu dogmă. Căci bine știa Sfinții Părinți că nicăiri a fi dată acea tréptă de putere lui Petru, nu se află. Cumu-i când chiamă Sf. Ioan Gură de aur pe Petru gura Apostolilor. Aū vei créde, că cea-lalți Apostoli n'aū avut gură? Că ceăia-lalți Apostoli nu putea vorbi nemica fără de Petru? Apoi aceléși titluri care dau Sf. Petru le dau și celor-lalți; numesc sfinții pe Petru corifeu Apostolilor, dar acelaș titlu îl aflu dat și lui Ioan, căci Sfântul Ioan cu rostu de aur în Omilia a 10-a despre fapt. Apost. unde vorbește despre robia lui Ioan Apostolul așa grăiaște: „Veți cari se prind corifeii Apostolilor“. Despre același felii de titlu în Omilia 26 dice: „Veți că căpetenia chesalaton (κεφαλαιον) pe lângă acești trei era, și mai ales pe lângă Petru și Iacob. Multe țarași titluri dau sfinții Părinți lui Petru, cu privire la rāvna și la dragostea cea mare

ce avea cătră Hristos“. Ba mie mi se pare că tóte acolo bat. Și adevărat cu fierbințală pre toți Apostolii i-au întrecut, întră toți au fost întâi, corifeu, mai mare, căpetenie, la tóte primejdiile el întâi și pildă celor-lalți. Ce de aci nu se póte trage, că au avut mai mare putere de cât ceia-lalți Apostolii, nici că le-ar fi fost lor dascal și păstor. Că alta-i a avea mai mare ferbințală de cât alții și a fi mai îndrăsneț și mai fără frică, și alta-i a fi acelorași dascal și păstor și poruncitor. Era Petru întâi în primejdie și în bătae, iar când era liniște toți asemenea. „Iar când sînt în liniște lucrurile (zice Ioan Gură de aur în Omilia 21, Fapt. Apost.) întru una toți; acesta nu pohteste mai mare cinste“. Același sfânt în tãlcul capului întâi cătră Gălăténi, zice ă Pavel s'au dus în Ierusalim la Petru ca la un mai mare și mai bătrân. Dar același zice că s'au dus la Iacob iar ca la un mai mare și mai de cinste: „Intră la Iacob cu smerenie ca la un mai mare și mai de cinste“. Inșă iar acolo împreună zice, că Pavel asemenea și întocmai era la cinste cu Petru: „După atâtea și atâta de vestite lucruri neavend întru nemica lipsă de Petru nici de cuvântul lui a vëqut, ce întru cinste fiind întocmai cu el, căci nici voiu zice mai multe aci“. Veđi dar că Sf. Părinți acum se vëd a lăuda pre unul mai tare, acum pe altul, dară nici odinióră n'au fost mintea lor să i osibescă întru putere, ci pe toți cu dogma îi ținea: „Impodobiti cu aceiași împărtășire și a cinstei și a puterii. Sf. Ciprian în cartea, Despre împreunarea biséricii“.

CAP. XIV.

Sfântul Petru au fost cel dintăi în ceata Apostolilor.

Intră alte vrednicii cu care Sfântul Petru au fost împojobit și acésta ne învățăm, că el în numărul Apostolilor cel întâi au fost, carea o adeverează Sfânta Scriptură. Căci numărându-se Apostolii pururea pre Petru întâi în rând îl

pune : „Iar numele celor doispredece Apostoli sînt acestea : Cel dintîi Simon, ce se zice Petru ș. c. Mat. cap. 10, s. 2“. Iarăși Marcu, cap. 1, s. 36, Luca, cap. 8, s. 43 ; Fapt. Apost. cap. 1, s. 13, numai cătră Galateanî, cap. 2, s. 9 întăi în număr se pune Iacob apoi Petru : „Și cunoscînd darul cela ce s'au dat mie Iacob și Chifă și Ioan ceta ce să parea stâlpi a fi diréptele mie au dat și Barnabei spre însoțire ca noi la limbî, iară ei la tăiare împrejur“. „Fericitul acela Petru întîe toți ucenicii, mai întăi procrithis (προκριθεις) sîngur mai mult mărturisit fiind, carele s'au vestit fericit, lui cheile împărăției cerîurilor s'au incredințat. Marele Vasilie în Proimia dupre judecata“. Iar Sfântul Ioan Gură de aur în Omilia 54 de la Mat. „Ce dară, rostul Apostolilor Petru ? Pururea aprins, mai marele cettiî Apostolilor, fiind întrebați toți, el răspunde“. Și în Omilia 88 de la Ioan : „Inalțat era întrê Apostoli, gura ucenicilor și a cettiî aceia creasțet, corifi“ (κορηφή). Și în Omilia 3 Fapt. Apostolilor : „Și că cel mai întăi în ceta mai întăi pururea a vorbi încépe“. Sf. Chiril Alexandriénul în cartea a 12 a tăcului de la Ioan : „Nici va zice cine-va că Petru carele ținea locul cel dintăi—προτεταγμένος, pentru aceta întrebă, că c..., căci dară însuși Petru, carele iaste întăiul, procritos întrê ucenicî s'au smintit“. Evsevîe istoricul în cartea a doua a Istoriei, cap. 13 : „Pre cel mai tare și mai mare întrê Apostoli și cu vrădnicia vîrtuței a celor-lalți căpetenie proigoron (προήγορον) cătră Roma l'au povățuit“. Sf. Beserică încă la Mineiu Iunie 29 la Vecernie, despre Sfântul Petru așa cîntă : „Pre acesta adică ca pre o căpetenie a Apostolilor“. Și la Litie : „Petre mai marele slăvișilor Apostoli“. Și la Caron, peasna 1 : „Pre mai marele Apostolilor astă și“. Cel ce iaste mai nainte de vécî, mai nainte pre tine cunoscîndu-te te-au rînduit prea fericite Petre, ca pre un mai mare al Besericii și întăi pre scaua șezător. Nu-mi-i voia să mai lungesc vorba, că pline-s despre a éta tôte cărțile Sfinților Păriași. Una numai vom cerca, în ce stă căpetenia aceta ? Și ce are Sf. Petru de

aci că-i cel întâi întré Apostoli? Mie mi se pare, că precum un stăpân având multe slugi și la toți aseménea încredințază bunul său, ca de dânsul să aibă grijă și să-l sporéscă. Inse vędând pre unul dintré acele slugi a fi mai schitaciū, mai grijnic, mai cu mare râvnă cătră stăpânul său, pe acela deosebi îl îndeamnă să ia aminte la toate deosebi îi dă în grijă toate lucrurile și i le încredințază. Așa și Domnul Hristos Apostolilor săi aū încredințat Bésérica sa aseménea tuturor și întocma la toți aū putere, de a pători pre credincioși și de a le purte de grijă, precum în céle de-asupra capite am adevérit. Dar cunoscënd dintru început pre Petru a fi mai cu mare râvnă de cât toți spre sine și mai cu mare ferbințală, și deosebi i-aū încredințat oile sale și în grijă i le-aū dat. Pentru acéia de multe ori avea Hristos obicéiu cătră Petru a îndrepta cuvântul său și a-l îndemna să porțe grijă de oi, adică de frații cei credincioși: „Iar carea ne împreună noă mai ales bună-voința cea de sus iaste grijă și dragostea de-aprópelui, carea Hristos de la Petru pohtéște, căci după ce ar fi gătit de-a mânca, zice Hristos lui Simon Petru: Simóne a lui Ioana, iubește-mé mai mult de cât aceștia? ȕisă lui: Adevérat Dómné, tu știi că te iubesc; zice lui: Paște oile méle.—Și pentru ce trecënd pre ceia-lalți despre acéstea cătră acesta vorbéște? Înălțat (engritos—ἐγκριτος;) era întré Apostoli rostul ucenicilor și a cétei acéia créștet. Pentru acéia Pavel mai tare de cât pre ceia-lalți aū venit să-l vadă pre acesta, împreună arătându i că trebuie de aci 'nainte să aibă îndrăsneală, precum ștergându-se lăpădarea îi încredințază căpetenia fraților, nici nu pomenéște lăpădarea, saū a-l înfrunta. Iar îi zice, de mé iubéști, fii înainte șezător întré frați, și acea fierbinte dragoste carea pururea ai arătat întru carea te bucuri acum o arată, și sufletul acela ce ziceai că-l vei pune pentru mine, pune-l pentru oile méle“. Ioan Gură de aur în Omilia 88 de la Ioan. Același sfânt în Omilia 3, fapt. Apost. zice: „Că pentru virtute a fost în cel d'intăi lucrul alégerii altui Apostol în locul lui Iuda vênzătorul. Dar cu dreptul acéstea așa să

lucra pentru vîrtutea ἀρετῆν bărbatului“. Aşijderea Ev-sevie în locul mai sus adus apriat zice, că Petru cu vîrtutea aŭ fost căpe tenie şi mai întăi întră Apostoli. Iar care-î vîrtutea acéla, fără numai rāvna şi fierbinţală cea fară măsură, carea pururea îl împingea, şi l rāpîa să vorbescă mai nainte de cât toţi, să se slobódă la primejdie întăi, să ia sama la lucrurile credincioşilor mai tare de cât toţi ş. c. De unde cu dreptul să numéşte, gura, întăiul, vārful, căpetenia, corifeul Apostolilor. Inse dintru acéstă căpetenie nu urméză că mai tare neştine ar trăbui să asculte de Petru de cât de alţi Apostoli, căci una e putérea, autentia, (αὐθεντία) una cinstea tuturor Apostolilor. Ce nu mai urméză că pe Petru mai de multe ori îl vom asculta de cât pe ceia-lalţi Apostoli. Că avênd el cu mult mai mare rāvna de cât céia-lalţi, ca şi sluga acéla mai mare grijă va purta, mai de multe ori în lucruri se va mesteca, mai de multe ori va porunci.

CAP. XV.

Intăia şedére ce e în Besérică, nu e rānduită spre acéla ca să fie mijlocire de a ţinea unirea întră credincioşi.

De ar fi intăia şedére rānduită spre acela ca să fie mijlocire de a ţinea întră credincioşi unirea, adevérat când să scornea ceva price în Besérică sau ceva eres, la acela pe lāngă carele era intăia şedére şi căpetenia ar fi alergat credincioşii pentru hotărârea pricei, pentru desrădăcinarea eresului, cu un cuvênt pentru chivernisirea păcii, linişti şi a unirii inimilor credincioşilor, că acésta iaste a fi mijlocire de-a ţinea unirea întră credincioşi. Dar nici odinióră în Besérica lui Dumneđeŭ nu s'aŭ întāmplat acésta, nu s'aŭ ţinut, nu s'aŭ cređut. Ciarcă în tóte sutele, începênd de la Apostoli, că de tot altmintrelea vei afla. Ştiŭ că pre vremea Apostolilor aŭ fost fórte mare price pentru tăfarea împrejur şi pentru legea lui Moisi. Unii zicea, că acélea nu sînt de lipsă spre spāsanie, alţi zicea că cine nu le

va ținea acélea nu se va mântui. Crește sfada, să turbură inimile credincioșilor, vine în primejdie unirea credincioșilor. Trebuie dară să caute mijlocire de a păzi unirea și de-a o ocroti. La cine dară alérgă creștinii? Aă la Petru? Ba; ci la Sobor: „Rânduiră să se sue Pavel și Barnaba și alții óre-carii dintru ei cătră Apostoli și bătrâni la Ierusalim pentru întrebarea acésta“. Fapt. Apost. c. 15. Și nu Petru, ci tot Soborul aă pus sfârșit pricei, aă făcut pace și aă ținut unirea întră creștini. Soborul drept acéia iaste mijlocirea de a ținea unirea întră credincioși, iar nu altul. Acéiași vei afla în tótă una vreme și după sfintii Apostoli. Când aă fost gălcévă pentru dioa Paștilor, cine aă așezat'o? S'aă amestecat adevărat Papa, pe lângă carele era întâia șederea, dar știind Părinții că nu el iaste ținta și mijlocirea unirii, nici cum nu l-aă ascultat, ci împărăchierea aă rămas până la soborul de la Nichea, carele hotărând acea price aă unit inimile credincioșilor. Așijderea când aă fost price pentru botezul ereticilor, de trăbue să se primescă saă ba. Aă ostotatu-s'aă sf. Chiprian și sf. Firmilian și toți africanii după judecata și propoveduirea lui Papa Ștefan? Ba. Ci macar că cu afurisia li s'aă laudat nemic n'aă băgat sama, creșdend tare că nici Papa n'are putere de a le poronci, nici ei nu sînt datorii a asculta de densus, că nimie nu e episcop episcopilor, precum să vedea Ștefan că face cu poronca: „Mai iaste încă (zice sf. Chiprian în sobor), ca fiește-carele d'intră noi să spună judecata sa despre acéstă întrebare, ce pre nimenea să nu judece saă să scótă de la împărțășirea sa pre cel ce amintrelea nu ca noi va ținea; că nime d'intră noi după socoteala sa să face pre sine episcop episcopilor, și ca tiranii, cu frica să siléscă pre soții săi să asculte de el. Tot episcopul deplin are voe slobodă și putere întrégă, și precum nu se cuvine pre el să-l judece altul, așa și el pre altul nu pôte ca să judece. Judecata Domnului nostru Iisus Hristos toți să o așteptăm, cel ce singur are puterea a ne pune pre noi să ocărnuim Besérica sa și faptele nóstre a le

judeca". Ba încă sf. Firmilian în epistolia cea către Chiprian îl chiamă pe Papa Ștefan schismatic, pentru ce nu să dă după învățătura celor-lalți episcopi, necum să credă că-i dator să asculte de dânsul și să se unescă cu dânsul: „Câte prici și împărăchierī aū câștigat pren beséricile a tótă lumea, iar cât de mare păcat ți-ai grămădit când de la atâtea turme te-ai tăiat; căci te-ai tăiat pre tine însuși, nu te înșală. Căci acela iaste adevărat schismatic, care de împărțășirea unirii cei beséricesti s'aū părăsit“. Acastă pricea întră Papa Ștefan și Chiprian de voești a o ști desevêrșit o vei afla pe larg în istoria lui Freury frâncul, carea acum pe rumănie o aū întors întru tot învățatul Samoil Clain. Precum la acéstea prici așa și la célealalte pururea Soborul le-aū făcut sfârșit, nu Papa, pururea Soborul aū împreunat, aū unit inimile credincioșilor, iar nu cel întâi șezător, nu Papa. Ci pe Papa încă îl aducea la rând Soborul și cu cea-lalți îl unea, precum tóte istoriile mărturisesc. Nicī nu-mī zică unīi dintră latinī, că macar (că) nu are Papa putere de-a hotărī pricea desevêrșit, dară încaī până ce se va hotărī prin Sobor trābue să ascultăm de Papa, și de va poronci tăcere, trābue să tăcem. Nu zică, ziseiū acestea. Că nicī asianiī, când aū fost pricea despre dioa Paștelor, nicī sf. Chiprian și sf. Firmilian și céle-lalte besérici nu și-aū pus tăcere gurii sale după poronca Papii. Și aū socotești că n'ar fi plinit acésta atâta sf. Părinți, atâta mucenici și mărturisitori, căci aū fost mestecați întru pricile acélea, de-ar fi cređut că Papa are acea putere?

CAP. XVI.

*Să răspunde la cele ce latinī arunca împrotiva acești
învățături.*

Latinī, cariī zic că întâia șederea pentru acéla e rânduită în Beserică ca printr'ênsa să se țină unirea întră

credincioși, aduc înainte spre dovedirea zisei sale pe sf. Ieronim și vr'o câți-va Africani, adică pre sf. Chiprian pe Optat și pe sf. Augustin. Dar acéstea nemica nu ne turbură pre noi, nici din învățătura noastră nu ne scot atară. *Ca întâu*, de ar fi acéstă dogmă adevărată și de Dumneđeū descoperită învățătură, aū socotești că numai în Africa o ar fi descoperit Dumneđeū? Atâța creștini în ceaia-laltă mare parte a apusu'ui să nu o fi știut'o? La atâța sfinți Părinți, Arhieri, Patriarci, dascalii dumnezești în tot răsăritul, unde sînt beséricile céle apostolicești în care trădania spre pază o aū lăsat Apostolii, unde aū început credința, unde toți Apostolii și însuși Hristos aū propoveduit, tocma acolo tuturor să fie acea învățătură neștiută, neuzită din veac, tănuită și ascunsă! *Adoao*. Și părinți mai sus numiți, nu zic că întâia șederea iaste mijlocirea de-a ținea unirea, ci numai zic că întâia șederea iaste semn, iconă și tip unirii sfintei Besérici. Să auzim pe sfântul Chiprian în cartea cea despre împreunarea saū unirea Beséricii. Acest sfânt, acéstă carte o aū scris cu prilejul schismaticilor ce să numea Novațiani. Multe dovediri aduce de tóte părțile ca să arate că una iaste Besérica de la carea cine se dejghină nu să póte mântui, precum óre când cei ce aū rămas afară de corabia lui Noe. Intr'acelalalte aduce acésta: „Macar că tuturor Apostolilor după învierea sa întocma putere le dá, și zice: Precum m'aū trimis pre mine Tatăl și eū trimit pre voi, luați Duh Sfânt. Căruia veți erta păcatele erta-se-vor lui, ori-căruia veți ținea ținea-se-vor; totuși ca să arate unirea acéași, unirii început, ce de la unul începe cu avtentia sa l-aū rânduit.. întâia ședere lui Petru să dá ca una Besérica lui Hristos și unul scaunul să se arete. Și păstori sînt toți, dar turma una să arată“. Iar că acest sfânt întru acéstă carte mult pomenéște de scaunul lui Petru, nu te mira, căci pre vrémea lui s'aū sculat No. ațian la Roma și fiind acolo episcop în Roma Papa Corneliu, s'aū facut și el Papă și și-aū rădicat scaon improtiva lui Corneliu, ce era pe

lége ales episcop. Drept acéia zice Chiprian cu privire cătră Novațian, că cela ce să lapadă de scaonul lui Petru nu iaste pravoslavnic. Căci cum spuseiu, Novațian se lăpădară de episcopul cel legiuit și scornisă schismă în Besérică. Adevărat și împotriva macar căruia episcopii de s'ar scula vre un poporan al lui saū vre o mănăstire din eparhia lui, și nu s'ar uni cu dēnsu, nefind episcopul sobornicēște vestit eretic și scăđut din darul Arhieriei, nu s'ar numēra întrē pravoslavnicii, ci întrē schismaticii. Și aū pentru acéia vei zice, că tótă lumea trăbue să se unescă cu acel episcop într'atâta, cât ori carele în tótă lumea cu dēnsul nu s'ar uni să fie eretic saū schimatic? Intru acest chip trăbue să se înțelēgă cuvintele sf. Chiprian, și adevărat așa le vei și înțelēge, de vei ceti cu bună luare aminte tótă cartea lui despre unirea Beséricii și vei ști cu amăruntul istoria vrēmilor și a prilējului în carea aū scris sf. Chiprian acea carte. Aū socotești, că de-ar fi cređut sf. Chiprian că de nu-i fi unit, cum zic latiniū, absolut cu Papa, ești schismatic. Când în pricea cea despre botezul ereticilor Papa Ștefan i s'aū lăudat cu afurisania pentru ce nu ține una cu dēnsul, nu s'ar fi rugat în genunche să-l iarte și s'ar fi făgăduit că una va ținea cu dēnsul? Dar nu s'aū spăriat nici unul de afurisania Papei, ba încă Firmilian pe Ștefan îl chiamă schismatic (Veđi în cap. den sus). Și Chiprian îl înfruntă pe Ștefan, pentru ce Ștefan asămănându-se cu tiranii numai după socoteala sa și din capul seū să arata ca când ar fi episcop episcopilor (Veđi în cap. den sus). Și neavēnd ascultare de Papa și Chiprian și Frimilian și mulți alți mari episcopi s'aū mutat den lumea acésta și totuși și BesERICA Rēsăritului și a Apusului întrē sfinții cei mai mari îi numără și sânt.

Precum Sf. Chiprian zice, că întâia ședérea lui Petru iaste arătarea unimei Beséricii, așa și Sf. Augustin o zice că iaste tip, adecă semn și chip unei Beséri i, iar nu mijlocire de-a ținea unirea ca toți, veri neveri, să sa unească cu cela ce are întâia ședérea. Dar să-l auzim cuvēntând

în voroava 66 de la Matel: „Ne aduce aminte să înțelegem, că veacul cel de acum e mare, iar Petru Apostolul a unei Besérici tip, pentru că însuși Petru cel în rândul Apostolilor întâiu în dragostea lui Hristos foarte gata, de multe ori unul răspunde pentru toți... Unul pentru mulți au dat răspuns unulea mult... și acesta întru acela chip ca să însemneze Besérica. Intru acela dară unul Apostol, adică în Petru, cel în rândul Apostolilor mai întâiu și mai înainte, întru carele să închipuia Besérica“. Pentru acéia adică unul vorbea, pentru acéia unul era mai întâiu, ca toți să înțelegă una a fi Besérica, ca toți să se învețe că trăbue să fie uniți nu cu Petru, ci toți la oaltă, întré carii iaste și Petru. Trăbue adică să mă unesc nu atâta cu cel întâiu șezătoriu, cât cu Besérica cu carea de va fi unit cel întâiu șezătoriu și cu densusul sînt unit, nu pentru densusul, ci pentru Beserică. Intré acesta chip trăbue să să înțelegă și cuvintele Sfântului Ieronim, când în cartea I înprotiva lui Iovian zice: „Pe Petru să întămeiază Besérica, macar că acéași în alt loc pre toți Apostoli să face ca toți cheile împărăției cerurilor să iaie și în tocmai pre densusii tăria Besericii să întărește, totuși pentru acéia întré doispredece unul au ales că rânduit fiind capul, prilejul împărăcherii să să rădice“. Adică pentru acéia au rânduit Dumnezeu pre Petru mai întâiu în ceta Apostolilor, ca vedënd Apostoli că prin acésta să însămneză unimea Besericii, una toți să înțelegă și să nu fie întré densusii împărăcherii și dejghinării. Iar cuvintele sf. Optat Mileviteanu în cartea a doao înprotiva lui Parmenian, carele aduc înainte latiniî, sînt acéstea: „Nu poți tăgădui că știî că în cetatea Roma întâiu lui Petru a fi dat scaonul episcopesc, în carele au șezut capul tuturor Apostolilor—Petru, de unde și Chifă s'au numit. In carele unul scaon unimea de la toți că să țină, ca nu cea-lalți Apostoli fieș-carele céle ale sale să le apere, cât acum schismatic și păcătós ar fi, cela ce înprotiva scaonului celui sînguratic altul ar așeza. Așa dar în unul scaon carea iaste dintre alsăuirile Besericii au șe-

zut întâiu Petru“. Ca să înțelegi cuvintele acestea nu trăbue numai singuraticice și deosăbî să le cetești, ci să cerci scopul cărții și chipul dovedirii și prilejul cu care s'au scris cartea. Părinții cei bătrâni, mai ales apuseni, când vrea să arate cine sînt adevărații creștini pravoslavnicii și carea iaste învățatura cea adevărată, alerga la Beséricile cele apostolicești în care Apostolii petrecură; căci lăsând Apostolii întru acélea besérici ca în niște jignite învățatura ce o luară de la Hristos, afara de îndoaială era, că cele ce credea beséricile acélea sînt adevărate, și céia ce să unesc cu beséricile acelea sînt pravoslavnicii; iar cei ce de acélea sînt despartiiți, eretici și schismatici sînt. Apuseni de acel féliu de Besérici Apostolicești una avea, carea era în Roma, de la carele tot apusul împărtășesc învățatura Evangeliei, și lor li era ca o maică și dascăliță. Fiind iar că beséricile cele Apostolicești era tóte, precum trăbue, unite la oaltă, cela ce să una cu una era unit cu tóte, iar cela ce se dejghina de una și râdica alt scaon vrăjmaș se făcea tuturor beséricilor și schismatic. Donatistele dintré cari era Parmenian, asupra căruia au scris sfântul Optat s'au táeat de la Besérica Romei și și-au râdicat și el episcop din dejghinarea lor în Roma asupra episcopului celui pe lége. Așijderea s'au râdicat și în Africa. Táindu-se dară Donatistele de la Besérica Romei, vrăjmași s'au făcut la tótă Besérica lui Dumneđeș, cu carea prin învățatura Apostolicéscă unită era (cu) cea de la Roma. Cu adevărat dară sînt Donatistele schimaticii și păcătoși. Acesta iaste rîndul înțelesului cuvintelor sf. Optat. De vei umbla a cerca în cuvintele lui alte înțelesuri, după obicéul celor ce în tótă mișcarea și în tótă slova află taină pentru înălțarea Papei, vei să râdici pre sântul asupra Apostolilor, ca când ei nici cum n'ar fi avut scaon, iproci.

Maî pe urmă bine să-ți însămnez și aflând în minte să-ți înrădăcinez, că fiind-că același ce e înainte șezător în Besérica iaste împreună și Patriarh în tot Apusu, părinții de la Apus în multe să supun celui înainte șezătoriu,

nu ca la un înainte șezătoriu, ci ca la al său Patriarh, însă nefiind pre vrémile acélea nici o price despre începătoria Papei, nu fac deschilinire întré cel înainte șezătoriu și întré Patriarhul său și méstică drepturile înainte șezătorifului cu ale Patriarhului său. Iar părinții de la Răsarit nu așa; căci ei macar că înaintea ședérea o dá episcopuluí de la Roma, totuși avea ai săi Patriarhi, cărora să supunea. Pentru acéia când vorbesc despre Episcopul de la Roma, nici odinióra nu vorbesc ca de al său Patriarh, ci numai încátu í înainte șezătoriu. Pentru acéia nici nu mestecă drepturile celui înainte șezătoriu cu céle ale Patriarhului. Drept acéia mi se pare (că) cu dreptate voiu zice, că în pricea despre începătoria Papei mai mare autentie aú părinții cei de la răsarit de cât cei de la apus și cu zisele lor mai tare să ne îndreptăm de cât cu a celor de la apus. Acest canon de-l vei pázi mi se pare că multe încálcituri a priceii aceștia pe ușor se vor descurca. Apoi nu știu cum din fire óre-cum să trag ómenii să pázască și să apere și să le mărésacă céle ce socotesc că sînt ale sale, adecá fiește-carele trage foc la óla sa. Cu acestea prejudecáți de multe ori se aflá înodați și sfinții Părinți, căci și de micí învățându-se de la unii, cari sînt cuprinși cu acel fél de patimă și de prejudecáți, cresc întru prejudecáțile acélea carele întru fire óre-cum se prefac și tare pururea le țin precum ar fi sfinite. Decí ajungênd la vârstă iarăși auzind de la toți cu cari petrec acelési sentenții și párerí, nu li să dá prilej de îndoială și nu le cercă, adevérate sînt, aú ba. Și de le și cercă împovorați fiind cu párerile și cu prejudecáțile, ce cu laptele maicii sale le aú supt, aú nu véd adevêrul, aú doară de-l și véd, pentru că să nu facă turburare și să smintésacă pacea, îl tănu-esc, îl tac. Márturie ími sînt însuși latinii în vécurile trecute, când învățatura cea blástămată a lui Isidor Mercator tot Apusul îl cuprinsése, pe Papa monarh și în Beserică și în cetate îl înălțase, pe toți creștinii din apus supt jugul cel de robie al Papei îi băgasă, răsáritului prilej de

despărțire de la Besérica apusului dădu, carea împărăcheare și Apusul și Răsăritul cu amari lacrimi, până în zioa de astă-zi o plânge, în vécurile, ziseiu trecute, unii bărbați pre carii toți latiniți între sfinți îi numera au nu și ei cu céia-lalți credea că Papa iaste nesmăntnic, iproci. Carea sentenție a nu fi adevărată acum toți, și latiniți afară de Italianiți nu se îndoesc. Ba și acuma să află unii și prin părțile nóstre, carii învățând la Roma theologia socotesc că numai acélea sînt adevărate, carea le-au auzit la Roma și doar sângele și-l ar vărsa pentru monarhia Papei. O! de-ar fi apărat Dumneđeũ neamul Românesc de acest felu de ómeni învățați și theologi! carii numai cu autentia, cu tiful și cu vâlfa ce au în haîne, și în locullácașului seũ vraũ să învingă pe toți, de spun ceva de la Roma să tacı, să înlemnești, să caști gura. De arăți din sfinții Părinți, din sobóre și din istoria cea veche a Besériciı, asupra poveștilor lor, îndată ești shismatic și mai rău de cât ereticiı. Trábue înaintea acestora toți să pléce capetele, să-ı chemı Rabi, domnule, Măria ta, și alte titluri ce se împrotivesc cinului călugăresc. Și în acéstea lucrând li se pare că atunci țin mai tare canónele beséricești și aduc slujbă lui Dumneđeũ. O vremı! o obicéiuri!

Dar Romei încă din vrémurile cé'e de de mult începută a i răsări córne, care după curgerea vremilor mai tare și mai tare au crescut, cât în suta a patra așa grăta Sfântul marele Vasilie, dascalul a tótă lumea, despre Roma: *Scărbitu-m'am de mandria Besériciı aceıea*. Unii dară dintre părinți născându-se în apus, crescënd acolo și învățând s'au pomenit cu prejudecățile Besériciı de la Roma, și credea că acélea sînt drepturi și vredniciı. De mila lui Dumneđeũ Nemțiı acum s'au luminat și tóte vicleniile Romei le descopere, cercă învățăturile sfinților Părinți și obicéiurile céle bătrâne ale Besériciı și în practică le pun, precum se véde din céle multe decreturi ce prea puternicul Impérat Iosif al doilea le-au dat afara, și a se vesti și a se ținea au poroncit. Carele pentru știința tuturor Românilor,

véstitului ore când neamului nostru la această carte pe urmă, pe limba noastră întórse le voiu adauga.

CAP. XVII.

Arhieriei sînt următorî scaonelor Apostolilor.

Precum Dumnezeu Besérica sa nu o aũ întocmit să fie numai puțin și până la o vréme stătátore, ci pururea, până la sfârșitul vécului, așa și putérea, stăpânirea și împărățirea cea duhovnicéscă, fără carea nici cum nu póte fi Besérica creștinéscă, nu putea cu mórtea Apostolilor să se sfârșască și să ptae, ci trăbuia următorii Apostolilor întru această putére la cei viitori să să triméță. Drept acéia Apostolii încă fiind în viață pre mulți cu darul acesta i-aũ împodobit. Cumu-i pe Timoteu, 1 cătră Timot. cap. 4, și pe Tit, căruia i se poroncește ca și el pre alții prin cetățî să hirotonéscă, cătră Tit, cap. 1, s. 5 și pe alții cărorora acéiași putére de-a paște Besérica li s'aũ dat, Fapt. Apost. a. 20. s. 28. Așa pe Marcu, pe Ignatie mucenicul, carea pururea până astă-đi s'aũ stătórit, precum se véde din Istoria Beséricii și părinții mărturisesc: „Șirul episcopilor socotindu-se cătră început va sta în Ioan începătorîrul Tertulian, cart. II, c. 5“. Sf. Climent Alexandrénul în voroava. Care bogat... acéstea scrie despre Sfântul Ioan: „Când din Ostrovul Patmos s'aũ întors la Efes și la țéřile céle de-aprópe s'aũ dus ca să rânduiască episcopî și pe ómenii cei însémnați șieși de la Duhul Sfânt în cliros, óre carele, saũ sórtea Domnului să-i osebéscă; trábue să lucrăm ca unința cea de la Dumneđeũ și prin Apostolii nóă următorilor dată, a o dobândi să ne grijim“. St. Chiprian ep. 42 și Sf. Firmilian în epistolia cea cătră Sfântul Chiprian zice: „Vrăjmașii a unei Besérici catolicești, în carea noi sîntem, cari Apostolilor urmăm“. St. Ambrosie în cartea a II-a Despre vrednicia preoției, cap. II zice: „S'aũ poftórit de trei de la Domnul: Paște oile méle, și

care oi, carea turmă atunci fericitul Petru a primit? Dar și cu noi acelea le-a primit, și cu dânsul acelea noi le-am primit". Când adică s'a încredințat oile cele cuvântătoare lui Petru, s'a încredințat și tuturor arhierilor celor viitori. Adică Arhierii sînt următorii lui Petru în puterea cea duhovnică. Așijderea maica Beserică, precum pururea a crezut, așa și acum cu credință cântă în tropariul de la un sfânt mucenic la obște: „Și partași obicéurilor și următorii scaonelor Apostolilor fiind". Ba încă precum Apostolii fără mijlocire să zic vicari și episcopii lui Hristos, așa pe Arhierii îi numesc sfinții părinți, vicarii lui Hristos. „Episcopul persóna lui Hristos are, vicariul Domnului iaste. Sf. Ambrosie în tálcul 1 cătră Corintei, cap. 11, s. 10". Sf. Avgustin în întrebările Testamentului celui vechiu și a celui nou, cap. 127: „Arhierul lui Dumneđeú trabue să fie mai curat de cât ceia-laltí, că vicariul lui iaste". Sf. Vasilie cel mare la rânduialele cele călugărești, rânduiala 22. „Nu í nimic alta Arhierul fără céla ce pórtă persóna lui Hristos". Una mai pe urmă bine să însămnez, că urmarea scaonelor Apostolilor doao înțelesuri are: Unul, să fii următoriu în puterea Apostolică, și așa toți Arhierii în tótá lumea, macar aú fost rânduite episcopii lor de la Apostoli, macar ba, sînt următorii scaonelor Apostolilor, unul ca și altul. Alt înțeles iaste, să fii Arhieru însuși în locul și în cetatea acéa în carea vre-un Apostol și-aú înfipt scaonul, saú precum Petru și Pavel la Roma véche, Ioan la Efes, iproci. Și așa puținii sînt următorii scaonelor Apostolilor. Inșă pentru că aceștea sînt în scaonele și cetățile în care aú fost Apostolii, nu urméză sa albă ceva putere mai mare de cât ceia-laltí, că toți episcopii întocmai sînt la putere, precum vom arata în capul ce urméză. Dar acéa încă nu se póte tágădui că dintr'un început besericile și scaonele acélea în care aú fost Apostolii pururea mai mare autentie aú avut întru învățatură și întru ráschirarea îndoiialelor de cât céle-lalte. Căci fiind întru acélea Besericii mai multă vréme Apostolii nu

fară pricină socotea părinții noștri, că acelea Besérici mai curat și mai bine știu învățătura și trădania Apostolică. Drept acéia când se stărnea vre-un eres sau vre-o price la acelea Besérici mai ales alerga părinții noștri și judecata și sentenția acelor Besérici mai multă cinste avea de cât a celor-lalte. De acéia e că Roma veche pururea au avut mai mare autentie cu judecata și cu sentenția sa la sobóre și întru alte prici ce se stărnea în Beserică și până de la răsărit cercă părinții sentenția Romei vechi. Căci petrecând nu puțină vreme la Roma însuși corifeii Apostolilor și acolo sfârșindu și viața Petru și Pavel nu era îndoiăla cum că mare vistiéri de învățături și mai pe larg și mai rășchiat de la aceiași mai marii Apostolilor au rămas acolo. Se cuvinea dară mai ales pe vrémile céle de rătău, când nu era încă preste tot rășchiată învățătura Apostolilor, adesea părinții cu Roma să să sfātuiască despre lucrurile Beséricii și sentenția Papei să o cerce.

Alta încă iaste de-a lua aminte; fiind că besericile tóte trăbuia să țină unînța învățaturii și să aibă la olaltă împărțășire. Iar acésta se face știind ce cred și ce obicétu au tóte besericile; nici putându-e acésta a se dobândi mai lesne de cât prin Episcopul Romei vechi, căci fiind Roma capul a tótă lumea și cetatea cea împărătescă de tóte părțile, acolo cura ómenii; drept acéia Episcopul Romei prea lesne putea ști obicéiurile a tóte besericile, așa dară print'însul fiește-careia Beserică singuratică putea ști sentenția, judecata, înțelesul și obicéiurile a tóte besericile. Și întru acest înțeles se putea zice Roma ținta unînții. Fîind că ziseiu, acéstea așa cine nu véde, că Episcopul Romei, fruntea autentia, trăbuia să știe întră hotărîrea tuturor pricilor. Inse acéstea ce se făcea atunci din lipsă și pentru binele și pacea și liniștea besericilor, au început apoi a le întórce unii, a le întórce în drepturi, în mândrie, cât încă în suta a 4-a a fost marele Vasilie a zice despre beserica Romei, „scărbitu m'am de mândria Besericii acéia“, până mai pe urmă avênd Romanii ideta împărățirii, cum că Roma óre

când au fost monarha a totă lumea, întru cele politicéști, îl tăcură pe Papa monarh și întru cele beséricéști și întru cele politicéști, și de n'ar fi sculat Dumneđeũ barbați înțelepți și deprinși în învătăturile sfinților Părinți și cu frica lui Dumneđeũ, precum purărea au fost Galii și acum sînt mai ales Germanii, acum tocmai comedie ar fi din Besérica lui Dumneđeũ. Ce bună nădejde ne dau Germanii, că încet, încet tóte violențiile se vor isgoni den Besérica lui Dumneđeũ și v. m. mai ajunge odată la dragostea cea dintăiu, și se va rușina vrăjmașul némului omenesc, carele de multă vréme rădea de noi și-și bătea joc. Numai întru acésta toți cu un gând și cu un cuget trébue să ne nevoim, ca cele véchii ale Beséricii să ne învătăm și întru învătătura sfinților părinți să ne deprindem, ca să cunoștem ce e al nostru și ce a altuia, și precum ce iaste a altuia nu trébue să răpim sau să tăgăduim, așa și ce cunoștem chiar a fi a nostru tare să păzim, să apărăm, să scutim, nici robii nimăruii să nu ne facem, că spre slobozire ne-au chemat Dumnezeũ și fii și moșteni sîntem.

CAP. XVIII.

*Putérea și stăpănirea tuturor Arhierieilor iaste întocma
și din urzire nehotărîtd.*

Din firea episcopii și a urmării scaonului să înțelege, cum că acela ce urmăze în scaon cuiva, acéiași putére cu acéla, cui acesta urmăze, are. Fiind dară, că Arhierieii sînt următorii scaonelor Apostolilor, precum în capul de sus am adeverit, acea putére și stăpănire carea au avut Apostolii, după Apostoli, pe lângă Arhierieii tótă au rămas. Inse acésta putére întocmai a fi fost între toți Apostolii, și a nu fi fost între Apostoli nici o osebire întru stăpănire, luminat am dovedit în cap. 6. Așa dară asemenea și întocmai iaste acéia și în următorii lor. Nu iaste de cât acéia osebire între Arhierieii; ci precum unul așa și altul

are putere deplin de-a învăța totă lumea, după cuvântul Mântuitorului: „Mergând, învățați toate limbele, Mat. cap. 28, s. 18“. Asémenea aú toți putere în totă lumea a lega și a deslega, că Mântuitorul n'aú contenit puterea legăturii și a deslegăturii numai la un loc, numai la o cetate, numai la o țară, ci fără deosebire și nehotărît grăiaște: „Cărora veți lasa pacatele lasa-se-vor lor, orî cărora veți opri, oprite sînt; Ioan, cap. 20, s. 21“. Cu un cuvânt macar că mai marii noștrii de pe vrémea Apostolilor încă aú despărțit lumea în Eparhiu și o Eparhie aú luat'o un Arhiereu, alta altul și s'aú pus hotaré ca unul să nu trecă, nici să s' améstice în Eparhia altuia, acésta numai ca să nu fie gălcévă și price întré Arhierei și laos (λαος), întru popóre s'aú făcut; Ce puterea Arhiereului, precum iaste deplin în Eparhia sa, așa din urzirea și isvodirea ei în totă lumea iaste, și precum póte Arhiereul poronci și povățui eparhia sa, așa întocmai are drept de-a paște și pe alți creștini în totă lumea pe supt sóre. Cu care drept iaste datoriu a se folosi când lipsa Beséricii pohtëște, nici atunci nu se socotéște a călca canónele Arhiereul, trecénd hotaréle eparhiei sale.

La acéstea privind sfinții pãrinți pururea când lipsa beséricii așa pohtea, nu smântat, nici s'aú rușinat, nici lucru fără de lége a fi aú socotit ca să trecă hotaréle eparhiei sale și prin eparhiele altora Arhierei să hirotonescă preoți și alte slujbe arhierești să lucréze. A-a sf. Athanasie, aú făcut, precum scrie Socrat, în cartea istorii 2, cap. 24: „Iar Athanasie prin Pilusiu s'aú dus la Alexandria, și în toate cetățile la care vinea aú învățat și aú îndemnat ca să se ferescă de Arianî și să cuprindă pre cei ce mărturisesc omousion (ὁμοούσιον). În unele besérici și hirotonii face“. Aceiași mărturiséște Theodorit despre sf. Evsevîe, Episcopul Samosatelor. „Că acesta înțelegénd multe besérici a fi lipsite de păstorî înbrăcându-se în haîne cătănești, și aco-perindu-și capul cu coif, aú încungiurat Siria și Finichia și Palestina; și aú hirotonit preoți și diaconi și alte direga-

torii besériceşti aŭ plinit. Iar de se întâlnea când-va cu episcopii cari una înţelegă cu dânsul în învăţatură, i-aŭ făcut mai mari beséricilor celor lipsite, cartea Ist. 4 cap. 12^a. Despre acelaşi Evsevie, în cartea a 5-a, cap. 4, zice Theodorit: „Marele Evsevie întorcându-se din isgonire, pe Acachie, a căruia mare iaste vestea în Veria, l'aŭ hirotonit episcop; iar pe Theodot în Ierapol, a căruia viaţă pustnicéscă până astă-zi toţi o laudă. Iar pe Evsevie al Halchidonului, iar a Corului nostru pe Isidor şi pe Evloghie păstoriu Edesei l'aŭ hirotonit; iar pe Protogheu Carenilor l'aŭ făcut mai mare. Mai pe urmă pe Mărin l'aŭ hirotonit episcop Dolihiei“. Sf. Epifanie încă aŭ hirotonit diacon şi preot pe Paulinian, afară de eparhia sa, a căruia lucruri ascultă ce pricină aduce şi cum să apără: „Macar că toţi episcopii beséricilor aŭ supt sine besérici, de care se ved a avea grijă şi nime peste măsura altuia nu se întinde; totuşi mai nainte iaste de cât tóte dragostea lui Hristos, întru carea nici o viclenie (simulatio) nu iaste, nici nu trăbue să se socotéscă ce s'aŭ făcut, dar în ce vréme şi cum, şi în ce, şi pentru ce s'aŭ făcut. Sf. Epifanie în epistolia cea cătră Ioan Ierosolimiteanu“. Adică despărţite sînt eparhiile, unui episcop iaste una încredinţată, altuia alta. Dar acésta e den orânduiala Beséricii. Drept acéia când lipsa Beséricii așa aduce cu sine, precum întru început putérea şi stăpânirea n'are margini. Cum am putére în Eparhia mea, așa şi întru a altuia; una iaste Arhieria întru toţi, nu are întru unul mai mare putére de cât întru altul, nici într'un loc iaste mai mică de cât întru altul: „Macar că păstori mulţi sîntem, tot o turmă paştem, şi oile tóte care Hristos cu sîngele său şi cu patima le-aŭ căpătat a le aduna şi a le cruţa ne îndatorim. Sf. Chiprian, epistola 78^a. Acelaşi sfânt părinte în cartea despre Uninţa Beséricii, zice: „Episcopia una iaste a căria parte de la fieşte-carele întreg (in solidum) să ţine“. Nu unui mai mult de cât altul, ci fieşte-carele întreg, întocma, in solidum, adică întregă tótă păstoria Be-

séricii o ține fiește-carele Arhieru, că acésta însemnéză a-
cel cuvânt politicesc în solidum, cu carele Sfântul aci
grătaște. Sf. Ieronim în epistola cea cătră Evagrie zice :
„Ori unde va fi episcopul, macar la Roma, macar la Ev-
gubiu, macar la Constantinopol, macar la Reghbio, macar
la Alexandria, macar la Taviu, acéași preoție are. Pute-
rea avuției și umilința sărăciei său mai înalt, său mai de
gios pe episcop nu-l face, altmintrelea toți următorii A-
postolilor sint“. Dar să auzim mai pe urmă pe Sf. Gri-
gorie Dialogul, carele macar că era episcopul și Papa
Romel, totuși zice, că nu pôte poronci altor episcopi fiind
că toți îi sint frați, iar nu robi, nici fiți : „Te-ai nevoit
fericirea ta și de acésta a ne înștiința, cum că acuma nu
scriu unora trufașele acélea cuvinte, care din rădăcina de-
șertăciunii au eșit și mie îmi grăești zicând : Precum *ați*
poroncit, care cuvânt de poroncă, mă rog, de la auzul
mieu să l depărtați, că știu cine sint, cine sînteți, că cu
locul îmi sînteți frați, cu năravurile părinți. Nu dară am
poroncit, ce céle ce sint folositóre m'am nevoit a vi le a-
duce aminte. Totuși nu te affu pe fericirea ta acésta în-
susși, ce v'am adus aminte să fi vrut desevêrșit a o ținea.
Că am zis, că nici mie, nici altuia cuiva ceva de acest fel
nu trăbue să scrieți“. Și iar în prologul epistoliei, „carea
cătră mine, carele am oprit, o ați îndreptat a trufașii nū-
miri cuvânt, zicându-mă pe mine *Papă a tótă lumea*, l-ați
tipărit. Carea mă rog, sfîntenia ta cea mie prea dulce,
mai mult să nu faci. Că de la voi să trage, ce altuia mai
multă de cât să cuvine i să dă. Că eū nu cu cuvintele
cere să mă sporesc, ci cu năravurile. Nici nu socotesc a
fi cinste întru carea cunosc că frații miei cinstea sa o
pierd. Pentru că cinstea mea iaste Besérica a tótă lumea.
Cinstea mea iaste cea tare a fraților miei vigóre. Atunci
eū sint cu adevêrat cinstit când fiește-căruia, cinstea ce i
se cuvine nu i se neagă. Că de mă zici sfîntenia ta pe
mine *Papă a tótă lumea*, tăgăduești pre tine acésta ce pre

mine mă mărturisești a fi tot. Dar acésta departe să fie. Epist către Evlog hie Alexandreanul“.

CAP. XIX.

*Din titlurile ce să dau Papei nu urméza (ca) Papa să aiba
mai mare putére de cât céta-lalți arhieriei*

Intré céle-lalte cu care se nevoesc Italianii a arăta, că Papa are mai mare putére de cât céta-lalți arhieriei și că-î monarh în Besérică, aduc înainte și acésta, că Papa pururea aũ fost împodobit cu mari nume și titluri de cât céta-lalți arhieriei. Dar cu tóte titlurile acéstea, nimica nu se pot ajuta Italianii. Pentru ca *intăru*: Din titluri numai nu urméză să aibă, cela cui se dau titlurile, acéia ce însemnéză titlurile. Aũ nu se chema și Nestorie eresiarhul prea sânt arhiepiscop, precum și céta-lalți episcopi și buni și réi. Și cine va trage de aci, că Nestorie aũ fost sfânt și toți cei ce se împodobesc cu acest titlu întré sfinți trăbuesc să să numere? Aũ pentru că un împérat să chiamă prea putérnic, nime nu-l va învinge? *Adoao*: Titlurile ce să da de de-mult episcopului Romei vechi se da și altor episcopi. Cumu-î să se chame Papă. Aũ nu Chiprian și Chiril Alexandreanul și alți episcopi avea acest titlu? Acésta numai acela o va tăgădui care de tot e străin în istoriă și în céle vechi ale Beséricii. Și știm, că acésta numai Roma și Episcopul ei Grigorie, în suta a 11, în Soborul cel de la Roma aũ poroncit, ca de aci înainte numai Episcopul Romei vechi să să chiamă Papă, iar la noi și acum și preoții cei proști să chiamă papă, și preoții cei mari protopapi, în carea ținem obicéul cel de de-mult, carele tuturor clericilor le da nume de papă. Dar îl chiamă pe Papa și Episcopii și Arhiepiscopii și Patriarhii, prea cinstit părinte; așa dar Papa iaste părinte și dascal și episcopilor, așa îl chiamă Sf. Vasile cel mare în epistolia cea eătră Damaso, unde îi zice: *Prea cinstite Părinte!* Dar ia sama că episcopii și pe alții episcopi îi chema părinți, nu

numai pe Papa, însă deobște și întré sine se chema frați, și pe Papă îl chema soț și frate. Acéiași, Marele Vasilie și pe Sf. Athanasie în epistola 82 îl chiamă *părinte, prea cucernice*, și în epistola cea cătră apusenii zice: *Prea cins-titul părintele nostru Athanasie*; iar în epistola 108 lui Evsevie al Samosatelor îi zice: *Părinte lui Dumnezeu* *prea iubite. A treia.* Când scria Arhiereii la Roma unii îi da titluri mari Papei, aș pentru ca Roma acélea le pohtea și le aștepta și părinții nu se punea împotriva, ca să nu să împédice alte lucruri mai mari prin pricile céle pentru nume? aș une-orii unii îi da ca dórá era om cu viață sfântă și vitejaște în ceva price asupra ereticilor, iprocii. Inșă cine nu véde că dintru acéstea nu se pot face drepturi, nici nu se pot lua pentru toți Papii. Sf. Chirill Alexandrenul, scriind la Chelestin Papa, îl numéște părinte, dar de acelaș Chelestin vorbind în cărțile céle cătră alții date, cumu-î în cea cătră Iuvenal, episcopul Ierusalimului și în cea cătră Nestorie, pururea îl numéște frate și împreună slujitor, altmíntrelea îl numéște în față, altmíntrelea pe din dos, unde vorbéște cu îndrăznélă. Drept acéla dară, vréi să-mi arăți drepturile Papei céle deobște, pohtesc și cu glas încet strig de airea nu din epistolile céle cătră Papa, nici din engomiuri își aduce dovediri. Că multe titluri aș dat părinții Papei, aș pentru ca să nu facă gălcévă pentru nemica, dară Roma le pohtea. Aș pentru că era în nevoi, în strânsori saș ei saș credința, pentru acéla în tot chipul scria ca să li să dea ajutor. Aș unuia Papă numa da ceva titlu mare pentru vre-o faptă a lui vestită, carea nu se póte trage la toți. Aș vr'un părinte dintru părérea și duhul sêu da, carea nu se póte zice înțelesul a tótă Besérica. *A patra.* Bine știți, că Papa pururea aș fost Patriarh în tot apusul, și de la Roma apusul aș avut propoveduirea Evangelii, și pentru acéstă pricină în multe ale episcopilor să amesteca și multe titluri de la acéla și avea. Acéstora Roma era maică, dascăliță, doică, iprocii. Aș dară cu dreptul acéstea le va pohti

Roma și de la noi și de la tot răsăritul? *A-cincea.* Sînt unele titluri a Papei mai de curănd aflate, de cînd adecă s'a'au ivit monarhia. Dar acéstea precum sînt înoini așa nu trăbue nici să le pomenim.

CAP. XX.

Despre titlu acela : Episcōpul Episcopilor și Parintele Parinților.

Nu puțină dovadă pentru înălțarea și monarhia Papei să năzărăște Italianilor a fi titlul acela mai cu samă : Episcopul episcopilor, carele numai Papei, zic ei, că s'a'au dat pururea și cela-lalt, părintele părinților. De unde zic, că precum mirénii poporénii sînt supuși episcopilor sîi ca la niște stăpâni și părinți și întru tóte acelea duhovnicéști de la ^{și} ei atárnă ; așa și episcopii sînt supuși Papei ca la un stăpân și părinte a lor întru tóte. Dar rău să înșală, a'au neînțelegênd putérea și firea titlurilor, a'au scornind titluri pentru Papa, care nici odinióră nu i s'a'au dat, a'au trăgênd asupra tuturor episcopilor céle ce Papa le-a'au avut cu privire la cel de la apus. Și cu ce dovadă m'ar face să cred că Papa s'a'au chîemat ne zilele céle bătrâne episcopul episcopilor. Din Tertulian, zic ei, și din Chiprian om arăta. Că Tertulian în cartea cea Despre rușinare, așa vorbêște despre Papa : „Auz că s'a'au vestit poroncă încă *peremptoria* (desêvêrșit) prea marele Arhiereu, adică episcopul episcopilor zice : Pécatele curviei și ale preacurviei le iert celor ce ș'a'au plinit pocăința sa“. Italianii cei pricepuți nu tăgăduesc cum că Tertulian în ciufșag (în batjocură), dă acéstea titluri Papei și-l batjocoréște, cînd îl chîamă episcopul episcopiler. Dar totuși dintru acéstea se véde, zic ei, ca Papa pe vrémea lui Tertulian avea acel titlu și i-l da pravoslavnicii, că de nu ar fi fost n'ar fi pomenit de dên-sul Tertulian. Ba și Chiprian după Tertulian pomenéște de acel titlu în Soborul care l-a'au adunat asupra lui Papa

Ștefan: „Nimene dintru noi (zice) după socotéla sa se face pre sine episcop episcopilor, și ca tiraniî cu frica să siléscă pe soții sêi să asculte de el“. Unde chiar se véde că de Papa Ștefan vorbêște. Eú așa zic, că de veî lua cât de puțin aminte la cuvintele lui Tertulian, veî vedea că din cuvintele lui nu urméză pe acé'ea vremi să fi fost la pravoslavnicî acel titlu a Papei, ci Tertulian l-aú aflat întâi ca să batjocorească pe Papa. Zice Tertulian: „Prea marele Arhieréu, adică episcopul episcopilor“. Póte că atuncea se chema Papa prea mare arhieréu, precum și alți episcopi, dar când da ceva poroncă, episcopii nu-și lua șie titluri, póte că Papa aci doar și aú dat acel titlu, aú cel ce i s'aú spus lui Tertulian de poronca acé'ea, doar aú numit pre Papa preá mare arhieréu. Decî el mániindu-sé că Papa aú dat poroncă ca acé'ea cu numele sêu și cu autentie ca acé'ea l-aú luat în răs, și cu ironie zice: Ah, prea marele Arhieréu! mare om! prea puternic, adică episcopul episcopilor! pentru că dá poroncă și (la) alți episcopi, gândea Tertulian că Papa numai cu putérea sa, făr' de judecata altor episcopi aú dat acea poroncă, cu carea să vedea a poronci și a să aráta mai mare de cât. ceea-lalți, episcop episcopilor. Bine vezi den párticeúna cum că ea numai den capul sêu aú dat acel titlu, episcop episcopilor, carea iaste óre-cum tálcuirea titlului, prea mare arhieréu, de Tertulian spre batjocurá aflatá. Așijderea prea lesne veđi că și Sf. Ciprian nu aduce acel titlu înainte ca când ar fi în practică și l-ar da creștinii Papei, ce numai pentru lucrarea Papei Ștefan, că poronca tuturor în Africa și episcopilor, ca întru lucrul botezului ereticilor, una cu dânsul să întélégă și să crédá. Care lucru nu l-aú suferit Sf. Chiprian, cređénd că episcopul nu are episcopi; iar ceta ce poroncește ca Papa Ștefan să face, să aratá nu cu titlu, că acésta nicî Papa Ștefan n'aú făcut, ci cu faptá episcop episcopilor, din capul sêu și după socotéla sa. Și din cuvéntul acela după socotéla sa, încă toți vedea că creștinii nu da Papei acel titlu: „Mai iaste încă (zice Chiprian), ca fiește-

cărele dintră noi să spună judecata sa despre această întrebare, ce pre nimenea să nu judece sau să scotă de la împărtășirea sa pre cel ce altmintrelea nu ca noi va ținea, că nime dintră noi, după socotéla sa, să face pre sine episcop episcopilor, și ca tirani să siléscă pre soții săi să asculte de el. Tot episcopul deplin are voe slobodă și putere întrégă, și precum nu se cuvine pre el să-l judece altul, așa și el pe altul nu pôte să judece“. Lângă acéstea de-ar fi avut Papa acel titlu, aū ar fi îndrăznit Sf. Chirprian tocma în Sobor a zice: că numai după socotéla sa să face episcop episcopilor? Nicī din Tertulian dară, nicī din Sf. Chirprian să pôte arăta să fi avut Papa titlu acela: episcopul episcopilor. Dar de și l-ar fi avut nu altmintrelea l-aū avut, de cât în cătu-i Patriarh apusului și mai mare parte episcopii de la apus, dar nicī cu privire la apus nu l-aū avut așa ca să fie episcop episcopilor, precum episcopul iaste socotitor eparhieii sale. Că precum episcopii cei de la răsărit așa și cei de la apus acéiași putere și întocmai cu Papa aū de la Hristos dată.

Iar céia ce zic despre titlu acela: Părintele părinților, nu ne dă nicī un lucru, că știm că numele acela a tuturor episcopilor aū fost deobște. Sf. Athanasie în epistola cea cătră călugări zice: „Părintele episcopilor, marele Osie s'aū lăpadat în isgonire“.

TITLUL II.

Despre nescăntăcia Beséricii.

CAP. I.

Besérica e nescăntăciă.

Prea milostivul și prea înduratul Dumnezeu pentru acéia în lume aū trimis prorocii și mai pe urmă și însuși pre Fiul său cel unul născut, Domnul nostru Iisus Hristos și pre Apostoli și pre Evangeliști, ca din rătăcire și

smintétele învățaturii cu care eram cuprinși, scoțându-ne la lumina adevărului să ne aducă, și întru dânsa să ne statoréscă și să ne întărăscă. Inse întru descoperirea acésta ce se contenéște în Sfânta Scriptură și în trădania sfinților părinți, prea măndru vra să fie acela ce va zice că nu se cupriad multe, care sînt cu înțelesuri ascunse, întunecate și îndoite. Lipsă dară avem de tălcuitorii carele întunérecul acela să-l răsipéscă și căruia fără frică să ne încredințăm și să-i crédem. Că altmintrelea și după descoperire încă de priméjdia rătăcirii n'am fi scutiți. Iar ca să să plinéscă acéstea, cine nu véde că acel tălcuitoriu trábue să fie nesmăntnic? Sfânta Scriptură ne învață, că acel tălcuitoriu nesmăntnic iaste însuși Besérica sau adunarea credincioșilor, la Matheiū cap. 18, s. 17 zice: „Iar de nu va asculta nice Soborul fie ție ca cel păgân și ca un vameș“. Bine vezi dintru acéstea că ori-cine nu va asculta ce zice și învață Besérica iaste ca un păgân. Precum dară a fi păgân nici cum nu e slobod, așa de tot, fără nici o deschilinire sau osebite neîndatorește Dumnezeu să ascultăm și să crédem céle ce Besérica a crede ne poroncește. Acum de-ar fi Besérica smăntnică și să pótă greși întru învățatură credinții, nemica nu împédică ca să greșască când-va, și fiind-că pururea sîntem datori a asculta de Besérică, așa dară și atunci când greșaste ar trábui să crédem greșala și eresul ei. Inse la greșală și la eres, Dumne-de-ū, fiind-că e ființă împodobit cu tóte sévêrșirile, nu ne póte îndatori. Așa dară Besérica întru învățatura ei, întru hotărîrea ei, nici cum nu póte greși și nesmăntnică iaste. Apoi ascultă ce zice însuși Domnul Hristos: „Și eū voi ruga pre părintele și alt mângăitor va da voao, ca să rămée cu voi în véci, duhul adevărului, care lumea nu póte să-l ăa. Ioan cap. 14 și 17; acela pre voi vé va învăța tóte și va aduce aminte tóte câte a n zis voao, cap. 26. Acela Duhul adevărului povățui-va pre voi întru tot adevărul. Iar la Ioan, 6, s. 13. Iar la 1 Timoteiū, cap. 3. s. 15: „Iaste Besérica lui Dumne-de-ū

celui viu, stâlp și întărire adevărului“. Dacă cu Besérica în veac rămâne Duhul adevărului, o învață toate, îi aduce aminte toate câte Domnul Hristos a învățat, o povătuiește întru tot adevărul; Iaste stâlp și întărire adevărului cum va putea greși; aș cătră greșală o va povățui Duhul Sfânt?

Atât adevărat Apostolii aș fost de făr' de îndoială despre povățuirea Duhului Sfânt (și) aș crezut și pre noi a crede ne-aș învățat: „Parutu-s'aș Duhului Sânt și noao“ Fapt. Apost. cap. 5, s. 28. Acéiaș pururea din vrémile Apostolilor aș cređut Besérica, nici a se îndoi ceva despre vre-o învățatură, saș hotărîre a Beséricii, credincioșii vre odin'oră aș cútezat, ce ori carele a se îndoi îndrăznea, îndată întré cei afurisiți și întré eretici să numără. „Nu tu abue să cercim la alții adevărul carele ușor Iaste de la Biserică a-l lua, căci acésta Iaste porța vieței, iară ceia-lalți toți sînt furi și tâlhari, pentru carea trábue să ne ferim de dânșii, iar care sînt a le Beséricii cu fórte mare sîrguintă să le iubim și să primim adevărul tradani. Că Beséricii acest dar a lui Dumneđeș s'aș incredințat.. că unde-i Besérica acolo-i Duhul Sfânt; unde-i Besérica Iaste tot darul. Iar Duhul e adevăr și c.l. Irineș, înprotiva eresurilor. Cartea III, cap. 4 și 24“.

CAP. II.

Nesmăntnicia Beséricii nu pe lângă alții, fară numai pe lângă Arhierii, la olaltă socotiș, Iaste.

Locurile Sfintei Scripturi, care adevereză, că Besérica Iaste nesmăntnică și negreșitoare întru învățatura credinții, acéleși vė fac a crede cum că nu fiește-carele creștin e nesmăntnic, nici adunarea mireanilor, ce sîngură adunarea arhierilor. Am arătat nesmăntnicia Beséricii întâiu dintru acel loc al Scripturii: „Iar de nu va asculta nici Soborul, fie ție ca cel păgân și ca un vameș, Math. cap. 18, s. 17“. Cum că aici prin Sobor de carele neascultând

neștine să socotește ca un păgân să înțelege adunarea arhiereilor numai, chiar să vede din cele ce urmăză în stih. 18: „Adevăr grăesc voao, ori câte veți lega pe pământ, fi vor legate în ceriu, și ori câte veți deslega pe pământ fi-vor deslegate în ceriu“ De unde așa muștrăm. Acésta să înțeleg prin Sobor cariî aū putere de-a lega și a deslega, dar acésta o aū singurî Apostoliî și următorî lor, cariî sînt Arhiereî. Așa dară prin Sobor adunarea arhiereilor se înțelege. Așijderea céle-lalte cuvinte, care le-am adus înainte spre adevărea nescmăntnicî Beséricî, tóte cătră adunarea arhiereilor s'aū zis și s'aū grăit, nu cătră alțiî. Aceștiî adunări s'aū făgăduit povățuirea Duhului adevărului și aducerea aminte de tóte, și îndreptarea întru tot adevărul, iprocî (Vezi în capu de sus). Și adevărat acelora se cuvinea să se déie nescmăntnicia învțăturî că-rora s'aū dăruit deregătoria de-a învța popórele și a paște și a povățui Besérica lui Dumnezeū. Inșă acésta s'aū dat arhiereilor nu mirénilor ; așa dară adunarea arhiereilor iaste nescmăntnică, și nici odinióră porțile iadului, adică eresului nu o vor birui pre ea (Math. cap. 17, s. 18). Acésta aū fost și practica Beséricî pururea de pe vrémile Apostolilor încă, când să stărnea vre-o price despre învțătură și despre dogmă, nu la alțiî alerga creștiniî, nici alțiî hotărea pricea și întrebarea, fără una înțelegerea tuturor arhiereilor. Cetéște Istoria Beséricî și faptele sobórelor a tótă lumea.

CAP. III.

Besérica e nescmăntnică numai întru învțătura duhovnicéscă.

De multe felturi sînt învțăturile pe lumea acésta: Alta iaste theologhicéscă, prin carea învțăm céle ce sînt de credință, cumu-î că iaste un Dumnezeū în ființă și întreit în féțe. Alta a îndreptării lucrărilor. Prin acésta știm carea

lucrare e păcat și carea faptă bună, cumu-i că curvia, minciuna și c. sînt păcate, iar a cinsti icónele și c. vîr-tute. Alta filosoficéscă cumu-i că sufletul e în cap și nu preste tot trupul, pămêntul să mișcă pingă sóre, iar nu sórele pe lângă pămênt s. c. Alta istoricéscă, prin carea știm întâmplările și faptele ce s'aũ făcut, cumu-i că Chesar aũ învins pe Pompeiu, că Traian împêratul Romei véchi aũ adus de la Roma pe Români aici în Dachia. Noi în-vêțatura cea theologhicéscă și cé.a ce e despre îndreptarea lucrurilor o chemãm dogmaticéscă, întru carea singurã Besérica iaste nesmântnicã. Cã Dumnezeũ pentru acéla aũ dat nesmântnicia Beséricii ca pe ușor și fără greșalã să putem dobândi mântuirea sufletului. Inșe spre mântuirea sufletului nu e de lipsã fără credință și faptele céle bune. Așa darã acéstea doao sînt de lipsã: Sã știm ce să crédem și ce să afurisim. Și carea lucrare e păcat, carea faptă bună, ca de păcat să ne ferim și fapta cea bună să o lu-crãm. Drept acéia numai întru învêțatura dogmaticéscă e nesmântnicã Besérica. Nici altã învêțaturã nu ne-aũ în-vêțat Domnul Hristos afarã de acésta. Și Domnul Hristos numai întru acelea ce aũ învêțat, însuși aũ fãgãduit nes-mântnicia: Acela pre voi va învêța tóte și va aduce aminte tóte cãte am zis voao, (Ioan cap. 14, s. 26“.

Deci de vei afla cum va unde va că Besérica, saũ întru învêțatura filosoficéscă saũ întru învêțatura istoricéscă dórã aũ greșit, saũ că unele canóne și așezãmânturi, care nu se cuprind întru învêțatura dogmaticéscă, le-aũ mutat, nu te vei minuna nici te vei sminti, cãci precum numai întru învêțatura dogmaticéscă Beséricã iaste nesmântnicã, așa și numai acéle ce se țin de învêțatura dogmaticéscă sînt nesmintite și de tot statornice.

CAP. IV.

Nalucitã e nesmântnicia Paperi.

La atãta întunériec în sutele trecute aũ fost venit la

apus adevărul, cât partea cea mai mare a apusenilor învêta și socotea, că Papa încă taste nesmântnic întru învêțătura dogmaticescă, ba încă unii își nălucea ca și ne smântnicia Beséricii de la Papa ar fi împrumutată, și Besérica fără Papa, învêțând ceva, ar putea greși. Eū întru, tălcuirea capului acestuia nu mă voiu lăți prea tare, că (din) mila lui Dumnezeu, acum toți latinii s'au trezit și s'au luat sama despre greșala sa și să căesc, adevărind că Papa nici cum nu e nesmântnic, nici sentenția acésta despre nesmântnicia Papei nu are mai largi hotare de cât cum sînt céle ale Italiei și mai ales a statului Papei. Acésta îți aduc aminte, că ori-ce aduc Italianii pentru nesmântnicia Papei tôte ca pleava le vântură cea-lalți latini și nici un crezământ nu aū tôte muștrările lor; nici nu pot arăta în vrémile céle vechi să fi fost vre-o pomenire despre nălucita Papei nesmântnicie în Besérica lui Dumnezeu. Și acésta pricină îndestulată ar fi ca să tăgăduim nesmântnicia Papei, că ori-ce nu să arată îndestulat a fi de Dumnezeu descoperit, și totuși (de) o vei créde acésta nu e credință ci superstiție și cimilitură bábescă. Dar despre altă parte avem tare temelii și fundament, că Papa nu e nesmântnic. Afară de altele, când aū fost price despre botezul ereticilor întră Papa Ștefan și sf. Ciprian, macar aū poroncit Papa Ștefan, ca nime să nu îndrăsnescă a boteza iară, pe céia ce s'au botezat la eretici, și s'au lăudat cu afurisanie asupra celor ce altmintrelea ar lucra și ar créde, totuși nici sf. Ciprian cu toți episcopii din Africa, nici sf. Firmilian de la Chesaria cu al săi, n'au băgat samă, n'au ascultat, n'au crezut ce învață Papa, ce numai după hotărîrea Soberului întâiu de la Nicheia s'au aflat că aū greșit sf. Ciprian. Acuma, de ar fi Papa nesmântnic întru învêțătura dogmaticescă, și acésta ar fi tradania apostolicescă, carea nu putea să nu o știe atâta sfinți arhieriei, aū ar fi cutezat aceștia a se pune înprotiva lui Papa Ștefan? ba. Ce precum de învêțătura și hotărîrea Soborului nu e slobod a primi în inimă îndoială, așa și acești sfinți îndată

ar fi crezut céle ce învêța Papa. Nice așezămînturile Papei și decreturile n'aũ fost nici odiniórã statornicite așa, cât el să nu fie slobod de isnov a le cerceta și a le cerca, și adevêrat le-aũ și cercat, precum epistolia lui Papa Leon în Soborul de la Halchidon și de le afla Soborul că sînt adevêrate, le lauda, le întărea, și a fi adevêrate le vestea. Iar de-ar fi Papa nesmântnic nu le-ar fi cernut de isnov, precum așazămînturile Soborului a tótã lumea, dacă-i nesmântnic, nu să pot de isnov a le lua la cercetare, și ori-carele le-ar cerceta, eretic iaste. A Papei macar că nu le-aũ primit, ci le-aũ lăpadat, tot unința credinții nu s'aũ înțeles ruptã: „Fost-aũ óre-când despre botez îndoialã, carii osebite aũ judecat, întru unința aũ rëmas. Îndoiala acésta, mănându-sã vrémea înainte, prin Soborul cel deplin s'aũ rădicat. Pricea carea atunci *încã nu era hotãrîta*, pe Chiprian nu l-aũ spãimântat să se dea îndrãpt, pre voi *hotãrîta fiind, vë chramã* să vë dați îndãrãpt. Avgustin, cartea 1, Dëspre Potez, cap. 7“. Iar în cartea 2, cap. 4: „N'aũ vrut prea înțeleptul Chiprian dovedtrile sale, macar nu era adevêrate (carea el nu știa) dar nici nãlucite, să îngãdue obicéului, carele adevêrat era fãrã minciunã, dar totuși încã nu adevêrat“. Și în cartea a 4, cap. 6: „Nice noi óre-ce așa n'am îndrãsni a grãi ca carea Ștefan aũ poroncit, de n'am fi întãriți cu autenția Biséricii catolicëști cea tocma de un gãnd, cãria și însuși Chiprian afarã de îndoialã ar îngãdui, darã acum pe vrémea, adevêrul limpezit prin Soborul cel deplin s'aũ întemeiat“.

Voiu sãvãrși acest titlu și acest cap cu cuvintele Preosfințitului Nichita, Arhiepiscopul Nicomideanilor, carele în dialogul 3 a lui Anselm Abelberghensul, cap. 8, așa grãiaște: „Ce dar ni (ni i) bunã știința scripturilor? Ce ni-s bune învățãtrile? Ce ni(-) bunã învățarea dascalilor? Ce capetele céle vestite a înțelepților Grecilor? Singurã autenția Arhiereului Romei, carea precum tu zici—dea-asupra tuturor iaste, tóte acéstea le deșartã? Singur el să fie Episcop, singur dascal, singur învățãtoriu, singur de tóte

și singur încredințate, numai lui Dumnezeu singur bun păstoriu să răspundă. Iar carea va vrea în via lui Dumnezeu să aibă împreună lucrători, el fiindu-și întâia ședere sa, înălțat fiind să se laude întru smerenia sa și să nu urgisască frații săi, pe cari adevărul lui Hristos nu spre robie ci spre slobozenie în pântecel maicei Besericii l'au născut... Și așa nici într'un simbol nu se află acésta, să ni se poroncască deosebi a mărturisi Beserică Romei, ba una sfânta Beserică catolică și apostolică peste tot locul ne învățăm a mărturisi. Acéstea despre Beserică Romei cu pacea ta țisei, carea e cu tine o cinstesc, dar nu cu tine întru toate o urmez, nici nu judec că întru toate veri ne veri, trăbue să se urmeze: a căria autenție așa mare tu ni o ai pus înainte, ca lepădând obiceiul nostru, necercetând mintea și autenția scripturilor, să primim forma ei și urmarea întru taine, și precum orbii cu ochii închiși ducându ne ca să urmăim macar încâtro o la duhul său cel singuratec, povățuită fiind, are mărge. Carea cât ne-ar fi noao fără primejdie sa cu cinste, judece și Latini și Grecii cel înțelepți“. Adevărat, de-ar fi Papa nesmăntnic la ce ne mai rumpem capetele cu atâtea învățături, la ce ne cheltuim bogățiile pentru cumpăratal cărților și cu primejdia vieții a ne slobozi pe mare, spre câștigarea științei, destul ar fi să scrii la Roma, ca de acolo prin o epistolie, prin o bulă să ți vie totă știința dogmatică. Nice nu era de lipsă să trapezi atâta sfinți, părinți, atâta bătrâni și neputincioși, cari orbi, cari șchiopi să se adune la Soborul de la Nicheia și la cele lalte și să și părăsescă besericile și oile sale, destul era să aducă grațul Papei. Bag samă, dintru acésta socotelă das alii apusului în vremile trecute de tot au fost partași, cetania cărților sf. Părinți, și au fost în apus la nimica totă theologia.

TITLUL III.

Despre hotarele puterii beséricești și împératești.

CAP. I.

Cât e de lipsa cunoștința hotarelor puterii beséricești și împératești.

De cât tóte mai ales trebuie să înțelegem și cu sîrguință să osebim hotarele puterii beséricești de la hotarele puterii împératești și mirenești, dintru a căroră neînțelegere sau amestecare și împleticire așa de mare foc să póte ațâța, cât cu tot ochénul să nu'l poți stinge, și potoli. Căci neînțelegénd Episcopul sau Patriarhul sau Soborul până unde ajunge putérea lui, pre lezne se póte amesteca întru lucrurile céle împératești, care nici odinórá nu le-aú supus Christos beséicii. Așijderea împérateția cea mirenescă să va amesteca întru céle duhovnicești, de care trebuie departe să fie fiește-ce mână mirenescă, și iacă îndată nepr(i)etenirea, urgia, sfada, stricarea de obștea păcei și a liniștii.

De aci beséica să slobóde la anatema, dă a să sprijini cu afurisanía, iar împératul neștiind alte mijlociri scóte sabia, trimete în izgonire, scade pre Episcopí din vrédnicie, de unde burzuluidu-se cu toții, urméză schizma, neunirea și une-óri se sêvêrșaste întru eres și întru val. Câte bléstămății de acésta s'aú întêmplat și la rêsărit, și mai ales la apus, de când Papa preste firea duhovnicii și duhului Evangeliei s'aú prea înălțat! De unele până astăđi plânge și beséica și cetatea.

CAP. II.

Sfêrșitul puterii împératești raste fericirea cea vremélnica, iar sfêrșitul puterii bisericești raste fericirea cea de véct.

Toți carii socotesc și cu deadins cércă cum s'aú adu-

nat ómenii întru una, și aũ făcut cétã și cetate, mărturisesc cã acésta o aũ lucrat pentru ca unindu-și puterile, vãrtutea și hãrnicia sã pótã sta împotiva vrãjmașilor, cari le strica liniștea cu rãpirile, cu uciderile și cu alte nedreptãți, și sã pótã mânca pânea sa și ostenéla sa cu pace, și fãrã vãtãmare, întru carea stã fericirea cea vremélnicã. Iar besérica, adecã céta și adunarea credincioșilor o aũ zidit Dumneđeũ, pentru ca ómenii sã pótã dobãndi împérãția certurilor și viața de véci: „Acésta iaste voia celui ce m'aũ trimis, ca tot cel ce va vedea pre Fiul și va créde întru el, va avea viața vécnicã și voiũ învia pre el în ziua cea de apoi. Ión cap 6, s. 40“: „Și iarãși la Marcu cap. 16, stih 16, grãiaște Christos: „Cela ce va créde și se va boteza, spãși-se-va“. Nu altã darã sfêșit are credința și beséricã, fãrã numai fericirea cea de véci.

Drept acéea fiind cã sirea fiește-cãria puteri și stêpãniri sã cunóște din sfêșitul spre carele e datã, urmézã cã putérea beséricescã tótã iaste duhovnicescã și pãnã la fericirea cea de véci ajunge, unde i sã înfig marginile ei, peste care precum n'are volnicie besérica a pãși, așa ori ce se ține apriat de fericirea cea de véci, supus iaste beséricii, și ori-ce sã ține de fericirea cea vremélnicã, vinovat iaste puterii cei împérãtești, carea tótã mirenescã iaste.

CAP. III.

Besérica nicũ cum n'are putére spre céle vremélnice.

Deschilinitã darã și osebitã ieste putérea beséricii de putérea cea împérãtescã, nice are (în) vre un chip besérica putére și drept spre céle vremélnice, cum-i: saũ a bate pe cineva, saũ a-i globi, saũ a-i lipsi de viața acésta vremélnicã, saũ a rídica pe cine-va împérat și a-i da pãmént și supuși, și pe altul din tronul cel domnesc a-l lepãda și pe supușii lui din credință, cu carea sînt legați spre împératul lor a-i deslega, ce mai cu amãruntul acésta în

trebare să cernem, pentru ca nu vre unul dentr'ai noștri cu Italianii să rătăcescă de la adevăr și să facă nedreptate împăraților și domnilor celor pământești, cari mult priveghază pentru viața și pacea noastră cea vremelnică. A Italianilor, diseiu, iaste acéstă rătăcire, că ei singuri și puțin alții, pe cari ei i-au orbit, și de la cercarea adevărului prin multe moméle i-au împiedecat, învață și apără, cum că besérica are putére spre céle vremelnice, ne'mprumutată de la împărații cei lumești, nu pentru ca să măriască vâlfa beséricii (că acésta o batjocoresc, supundu o tótă subt piclórele Papii), ci ca să înalță pe Papa; lui să-i supue tótă lumea nu numai întru céle duhovnicești, ci și în céle vremelnice și pământești, carea pururea Christos pără au fost pe pământ și de la sine, și de la ucenicii săi le-au depărtat. Au nu Christos capul și dascalul beséricii au grăit: „Impărăția mea nu iaste din „lumea acésta, de ar fi din lumea acésta împărăția mea, „slugele méle s'ar trudi ca să nū mă dau jidovilor, dar „acum împărăția mea nu iaste de aici. Ión, cap 18, s. 36“. Impărăția lui Christos nu e pământească, ci duhovnicéască, și la acésta în lume au venit ca duhovnicéște la viața de véci să ne înalță. Cum dar tu, Talianule, dici că Papa are putére și spre céle vremelnice? De unde óre? Dă de la Christos nu o are, mărturisind chiar, că împărăția lui nu e din lumea acésta. Ba necum să se fi făcut Christos pre sine Domn și Stépân peste lucrurile lumii aceștia, ci nici când l-au rugat unul din mulțime ca să diciă fratelui lui să împărțască moștenirea cu dînsul n'au vrut a se amesteca, dând pildă ca preoții cu totul înstrăinați trebuie să fie de la domnia cea pământească: „Iar el dise lui: Omule, cine m'au pus pre mine judecătoriu, sau împărțitoriu între voi? Luca, cap 12, stih 14.“ Dar ian să vedem când au dat Christos putérea și stépânirea apostolilor, óre-ce felu de putére le-au dat, duhovnicéască numai, au dóră și pământească? Ascultă: dând Christos putérea biséricii, dice la Ión, cap 20, stih 21: „Pace vouă,

„cum aũ trimis pre mine Părintele și eũ trimit pre voi.
 „Și acésta ȃicând aũ suflat, și ȃise lor: Luați Duh Sfânt:
 „Căroră veți lasa păcatele lăsa-sé-vor lor, ori căroră le
 „veți opri, oprite sînt.“ Și iarăși întru același întăles:
 „Adevăr grăesc voué; ori căte veți lega pre pămênt, fi-
 „vor legate și în ceru, și ori căte veți dezlega pre pă-
 „mênt, fi-vor deslegate în ceru“. Oare dă Domnul Chri-
 stos beséricii aici bastonul în mână, sabia să tae pe cine-
 va saũ să bată saũ să ardă, precum aũ lucrat apusenit
 nu odată; ore dă-i moșie pămêntescă, împărăție mirenescă,
 vâlfă și fum și putere de-a lua moșiile de la uni, și a-
 le împărți la alții, precum cu jalnică pomenire ne adu-
 cem aminte că ar fi lucrat Papa, și astăđi ar lucra de nu
 s'ar fi trezit împerații, și nu s'ar apăra de înșania lui. A-
 poi cu puterea acésta aũ trimis Cristos pe Apostoli, cu ca-
 rea însuși aũ fost trimis de la Tatăl: „Cum aũ trimis
 pre mine Părintele și eũ trimițu pre voi“. Acum Tatăl
 aũ trimis pre Fiul să vestescă împărăția ceriurilor și la
 acésta pre muritorii să-i povățuiască; iar nu să împarță
 moșii, nici să aibă domnie și împărăție lumescă, precum
 s'aũ vedut mai sus. Acésta dară nici beséricii a să da
 nu să cuvine, ci mai vartos întru acéstea și Preoții și Ar-
 hieriei și Patriarșii, și tot Soborul supuși sînt împerațiilor
 și domnilor și întru tôte ascultători și îngăduitori trebuie
 să fie, precum iaste scris la epist. I a lui Petru, cap II stih
 18: „Pre împératul einștiți, slugile ascultând cu tótă frica
 de stêpân, nu numai de cei blândi și buni, ci și de cei
 nêsilnici“. Iar preoții de sufletele ómenilor să aibă grija,
 precum iaste scris; epist. cătră Ebrei, cap 13, stih 17:
 „Plecați-vé povățuitorilor voștri și vé supuneși. pentru că
 ei priveghéză pentru sufletele vóstre, ca să dea samă, ca
 cu bucurie acésta să o facă, și nu suspinând, pentru că
 fără de folos iaste voué acésta“. Acéstea numai iaste da-
 toria preoților să le pască, să le povățuiască, să le chi-
 vernisască nu cu chip domnesc și cu vâlfă mirenescă,
 ci părintește, dulce, blând și cu smerenie uitându-sé, nu

să-și aréte putérea, ci să dobândéscă sufletele: „Pașteți
„cea dintru voi turmă a lui Dumneđeú, socotindu-o nu
„cu sila, ci cu bună voe, nici cu agonisită rea, ce cu
„osěrdie. Nici ca cum ați stépâni sorșilor, ci pildă făcên-
„du-sé turmiú. 1 Epist. Petru, cap 5, stih 2“. Pe toți
adeverat să-í trageți spre bine să facă fapte bune din bună
voe, iar nu din silă. Că sfârșitul beséricei, adicã viața de
véci, nu să póte dobândi fără prin fapte bune și vrédnice
de împéráția cerúrilor. Iar acéstea ca să fie așa, nu e de-
stul numai să sé lucréze, ci să sé lucréze din buna voe
și din dragostea, iar nu din silă, precum întru împéráția
cea pãméntéscă, unde verí s'or pázi legile și poroncile
ímpérátești din bună voe, și din dragoste, ver de nevoe
și de silă, tot sé dobândéște fericirea cea vremélnicã, pa-
cea și liniștea, carea iaste sfârșitul împéráteștii putéri. Greú
darã greșesc acéia, cariú pre eretici îi bagă prin temnițe,
îi chinuesc, îi spâzură, îi ard de viú, împrotiva Evanghe-
li(e)í, iaste acéstă socotélă și hulită de toți sfinții párinți. Aú
n'ai cetit în Evangelie, când într'un sat al Samariténilor
nu primiră ómenii pre Christos, și đisérã ucenicii lui Chri-
stos: Dómne, veí să đicem să pogórã foc din cerú și să-í
mistuíascã pre ei cum făcú și Ilie? Ce le-aú rěspuns Chri-
stos? Đisu-le-aú: ardeți-í, pentru că nu-mí cred mie, omoritii?
Ba ce, încã í-aú înfruntat fórte tare și le-aú dat a înțé-
lége că acest gând nu iaste bun, nici plăcut lui Dumne-
đeú: „Iar Christos întorcéndu-sé cértã pre ei, și đisã, nu
„știți de ce féliu de Duh sînteți voi. Cã Fiul omenesc
„n'aú venit să piarzã sufletele ómenilor, ci să le mântu-
„iascã. Luca, cap 9, stih 55, 56“. Și sfinții párinți necum
sã osîndéscã pre cine-va spre mórte, pentru credință, ci încã
când vrea împératul să lucreze acésta, toți într'un suflet
alerga și sé rúga să-l iarte și să nu-l piardã. Numai apu-
sénilor în vremile acéstea mai de pre urmă le-aú venit
acea rîvnã, ca pentru macar ce prepus de eres să bage
pre ómení prin temnițe și să-í ardã de viú. Și încã spre
osândirea acestora sînt orânduiți judecãtori călugării lor,

carii se chimă predicatori, adică propoveditori, carii ar trebui după orânduiala cinului călugăresc să şadă ascunşi în mănăstire, întru rugăciune şi tăcere, nu să propovediască credinţa cu sabia şi cu vărsarea sângelui, şi cu nemilostenii ca Tureii. Ba încă aceştia, nici să-ţi fie milă de patima acelora pe carii îi chinuesc, nu îngăduesc, că de-ţi va fi milă numai te vestese îndată eretic şi nu să uită, că din fire ne îngrozim şi ni-i milă nu numai de om, ci şi de un dobitoc, când îl vedem chinându-se. Dar aceştia, bag samă, au pierdut totă simţirea. Am auzit de un Craiu, când chinuia aceştia pre un om, s'au uitat cu milă spre acel om, şi vedându-l aceşti propoveditori îndată l-au judecat şi pre el a fi vrednic de foc. Dar tot îngăduindu-i viaţa i-au slobozit prin falcériu (sub-chirurg) sânge din mână şi i-au aruncat sângele în foc, încăl acela să ardă, dacă nu tot trupul. Adevărat de nu s'ar fi deşteptat Craii şi Impăraţii şi n'ar fi răsăpit divanurile acestora, care acum puţine mai sînt, nici însuşi împăraţii n'ar trăi fără primejdii de dinşii.

CAP. IV.

Să descurcă îndoiălele protivnicilor ce aduc asupra învătăturei noastre.

1) Pun împreună zicînd: Dar dacă să va stărni vre un eres în beserică sau Impăratul să va face eretic, cum ne vom apăra? Au nu-i mai bine să şipe beserica pre acel împărat din scaon, de cât să pîae atîţia ómeni sufleteşte? Prin înşalare sau prin silă? Răspundem: Când să va întempla ceva de acest felu, beserica să nu facă alta fără să dică: „Impăraţia mea nu iaste din lumea acésta, de ar fi din lumea acésta împăraţia mea; slugele méle s'ar trudi ca să nu mă dau jidovilor, iar acum împăraţia mea nu iaste de aici.“ Nu scóte sabia, nu strînge tabără, așa au făcut Christos, așa ne-au învăţat şi pre noi suzãcem. Arma Besericii cea mai mare şi mai cumplită iaste

afurisania. Ci acésta încă așa trébuie besérica să o sucéscă și să o întórcă, ca să fie spre folosul sufletelor, nu ca să-și aréte mânia și putérea.

Dară dîc, un Impérah eretic pôte cu putérea sa trage pe toți la eresul său și pôte stinge tótă credința de pre pămênt, care lucru n'ar fi plăcut lui Dumneđeș. Saș de nu o va și stinge, dar s'ar împuțina mult credincioșii. Rêspundem: Credința și creștinătatea nici odinióră nu se va stinge, de s'ar rădica asupra-(1) tótă putérea lumi aceștia. Că însuși Christos ăaste păzitorul și scutitorul ei; însuși aș dîc: „Eș cu voi sînt pururea până la sfărșitul vécului.“ Iar de s'or împuțina credincioșii încă nu te tême nimica, precum ăaste scris: „Nu te tême turmă mică, că bine aș voit Ta-
„tăl vostru să dea vouê împérahia Luca, cap 12, s. 32.
„Apoi pôte Dumneđeș din pietrele acéstea să rădice feciori lui Abraam. Mat. cap III, stih 9“. Adecă pe acéiași eretici pôte Christos ăarăș și-ă întórcă la staulul său, prin darul său. Lasă dară sabia mirênilor, nu te folosi cu dînsa, nici izgoni pre eretici, precum Papa — pre toți Episcopii, că or izgoni pre eretici, ci te rógă pentru dînșii și te arată lor cu blândéte și cu pildă: „Așa să lumi-
„néze lumina vóstră înaintea ómenilor, ca vedênd faptele
„vóstre cele bune să proslăvéscă pre Tatăl vostru cel din
„ceriuri, Math. cap 5, stih 16“. Că de veă batjocori mai tare să întărâtă. Aș nu știi, sfinții cu câtă îngăduială s'ă purtat și cătră Impérahii eretici, cum aș fost Constantie, Iulian, Valens și cătră alți eretici?

II) Pun împotivă: Că putérea duhovnicéscă ăaste mai înaltă de cât cea mirenéscă, precum cerul îi mai înalt de cât pămêntul. Așa dară putérea cea mirenéscă ăaste supusă cei duhovnicești, și besérica are putére și preste cele vreménice. Rêspunde-mi: Adevérat, puterea duhovnicéscă ăaste mai înaltă de cât cea mirenéscă. Dar pentru acéia nu urméză, acésta să fie supusă acéia. Că Dumneđeș le-aș osebit, céia o aș dat mirênilor, césta preoșilor, și precum în lucrurile cele duhovnicești toți ómenii și

domnii și împărații sînt supuși beséricii, așa în cele pamîntești toți preoții supuși sînt împăraților și domnilor. Aă pentru că zugrăvia iaste mai de cinste și mai înaltă de cât cizmăria, cismarul va fi supus zugravului? Nici cum. Ce cismarul dacă are lipsă de icônă se rógă de zugrav? Așijderea zugravul dacă i se rumpe încălțămîntea să rógă de cismar și nu are de-a poronci nici unu(l)altuia în meșteșugul seă.

CAP V.

Impăratul n'are putere preste cele duhovnicești.

Precum cele vremelnice cu totul sînt slobode și scutite de puterea cea duhovnicescă a beséricii, așa la cele ce sînt numai duhovnicești, nimic amestec n'are Impăratul saă fiește ce altă putere mirenescă, căci acésta sîngur arhierilor și preoților iaste dată, că lor numai și nu altora li s'aă încredințat turma lui Christos să o învețe. Math. cap 28, s. 18, să o pască. Fapt. Apost. Lor numai li s'aă dat cheile împărației ceriurilor. Math. cap. 18, s. 18. Ión, cap 20, s. 21; veđi mai sus, titlu 1, cap 6 și c. l. Iar Matheiu, cap 18 đice: „De nu va asculta nici soborul fieție ca cel păgân și ca un vameș“. Toți și domnii și împărații acei supuși să fac în cele duhovnicești, beséricii, căci fără hotărîre să vorbește, drept acéia nici nu se lasă afară. Pre urmă nespus de mine vei înțelege și din cele mai înainte đise urmază, că de vor (fi) nescăi lucruri amestecate, o parte duhovnicești, o parte vremelnice, în cât sînt duhovnicești de beserică să țin, iar în cât sînt vremelnice puterii împărătești sînt supuse, nici beserica într'acéstă parte vre o avtentie saă putere, fără în cât îi va fi îngăduit de la Impăratul. Iar beserica a îngădui ceva putere mirénilor întru cele ce sînt de tot duhovnicești, cum iaste hotărârea materiilor și a formelor tainelor besericeii și cum sînt întrebările și pricile cele dogmaticesti, ș. c., nici

cum nu p^ote, fiind c^ă la tr^éba acestora nesm^ăntnicia e de lips^ă, carea numai bes^éricii cu t^ot^ă lucrarea afar^ă iaste dat^ă, ^{și} de cei ce s^înt ^împodobi^{ți} cu darul cel preo^țesc numai s^ă pot sluji.

TITLUL IV

Despre Sob^ore.

CAP. I.

Sob^orele s^înt de lips^ă ^în bes^éric^ă.

Sob^orele a fi nu numai folositor^e, ci ^{și} tocma de lips^ă ^în bes^érica lui Dumne^șeu, t^ote ^înapoi trecute bes^érice^ștele fapte ^{și} lucr^ări ne ^înva^șă. A^șa ^înc^ă pe v^remile Apostolilor st^ărnindu-se price pentru t^ăl^ărea ^împrejur, ce era poroncit^ă de legile lui Moise, ^{și} f^ăc^êndu-s^ê g^ălc^év^ă nu pu^țin^ă la Antiohia ^înt^rê credincio^și; dic^ênd cei ce era dintr^e ebrei, cum c^ă cei dintr^e neamuri, macar c^ă cred ^întru Christos ^{și} s^înt boteza^{ți}, de nu s^ă vor t^ăla ^{și} ^împrejur dup^ă obic^éul lui Moisa, nu s^ă pot sp^ăsi, s'^ău judecat a fi de lips^ă s^ă s^ă adune Apostolii ^{și} presbiterii la Sobor ca s^ă vad^ă de ^întrebarea ac^ésta. Fapt. Apost. cap. 15. Nic^î nu s'^ău alinat g^ălc^év^ă f^ăr^ă numai prin Soborul Apostolilor cel la Ierusalim adunat. A^șijderea ^{și} dup^ă Apostoli s^în^ții p^ărin^{ți} de c^âte ori s'^ău sculat ceva eres, sau a fost ceva ^îndoiala ^{și} ^înc^ăl^ăcitur^ă de vre o dogm^ă a credin^ții, pururea s'^ău silit a se aduna ^întru una ca s^ă vad^ă de cuv^êntul de acesta, nic^î mai ^înainte nu s'^ău a^ședat vrajba, p^ân^ă nu s'^ău dat judecata ^{și} senten^ția Soborului afar^ă. M^ărturie ne s^înt c^éle ș^epte Sob^or^e a t^ot^ă lumea, a c^ăror^a avten^ție iaste ^în t^ot^ă lumea, pe supt s^ore cunoscut^ă ^{și} cre^șut^ă. Dintru ac^éstea ^înve^șăm ^{și} ac^éta c^ă s^îngur Soborul iaste mijlocirea de-a ^ținea ^{și} de-a ocroti unirea, precum a credin^ții a^șa ^{și} a dragostei. Ve^đi mai sus, titlu 1, cap 15.

CAP. II.

Soborul nu-l aduna Papa.

De multă vreme partea cea mai mare a Latinilor își bate capu, ca să aréte și să ne facă a crede cum că a Papei iaste deregătoria și putérea, de a poronci Arhierieilor peste tótă lumea să se adune la sobor, când să socotéște o fi lipsă de adunarea soborului. Dar noi nici cum nu putem crede acésta. *Intăiu*: Pentru că nici în sfânta Scriptură, nici în învêțătura părintéscă, cea până la noi trimisă, acéstă putére a fi dată de la Domnul Christos Papei nu aflăm. *Adoia*: De vom lua sama de obicéțul cel bétrân al beséricii, tóte altmintrelea le găsim.

Intăiul Sobor ce s'aú făcut la Nicheia în Bithinia anul de la Christos 325, nu Papa, ce cel întocmai cu apostoli împératul Constantin l-aú adunat, despre carea așa scrie Evsevie istoricul, în cartea 3, despre Constantin, cap 6: „După acéia dară sobor a tótă lumea, ca o tabără a lui „Dumnezeú gătind la un loc, aú adunat, și pre episcopi „de pretutindenea prin epistolii cu cinste scrise, ca acolo „să siléscă i-aú chemat, și nu numai poroncă spre acest lucru era dat..“ ș. c. Acéiași ne-aú lăsat scris Socrat istoricul, în Istoria sa cea beséricéscă, la cartea 1, cap 5, și Sozomen în Istoria sa, cartea 1, cap 16 și Theodorit la cartea întâia a Istoriei cei beséricéști, cap. 7.

Al doilea Sobor a tótă lumea, ce întâiu s'aú făcut la Țarigrad, anul 381, nu cu poronca împératului Theodosie cel mare s'aú adunat, precum ne povestesc istoricii cei bisericéști? Socrat la cartea 5, cap 8, dice: „După acéstea „împératul nemic zăbovind, de arhieriei cei de o credință „cu dînsul adună sobor, ca și credința cea din Nicheia să „se întăriască și la Țarigrad episcop să se hirotoniască“. Acéiași scrie și Sozomen, vorbinu despre împératul Theodosie cel mare la Cartea 7, cap 7: „Nici după multă vreme „aú adunat sobor de arhieriei cei de o împărtășire cu dîn-

„sul, și ca să se întăriască așezăminturile soborului de
„la Nicheia și ca să se rânduiască episcop în scaonul Ta-
„rigradului“. Așijderea Theodorit la cartea 5, cap 7 dice :
„Theodosie numai a hierieilor celor dintru împărăția sa le-a
„poroncit să se strângă la Tarigrad. Unde după ce a sosit
„(și era o sută și cinspre-șecce) a oprit să nu-i spue nime
„care-i Meletie cel mare, că vrea din aducerea aminte a visului
său să-l cunoscă“. Ba și însuși soborul mărturisește acest
adevăr, căci așa scrie în epistolia sa cea sinodică, că-
tră Impăratul îndreptată : „Și ne silim a înștiința pre evla-
„vliă ta despre cele ce s’au făcut în sfântul sobor ; adevă,
„că de pe vremea ce după epistolia evlaviei tale ne-am
„adunat la Tarigrad întâiu, iproci“. Iată chiar cunoste
soborul, că nu după poronca altuia, ce numai după epi-
stolia și poronca Impăratului s’au adunat într-o una. Lă-
murit dară iaste că nu Papa Damas, ce era atunci la
Roma veche, a adunat acest sobor. Ba încă nici n’au a-
vut știre de adunarea acestui sobor, nici la sobor n’au
fost nici el, nici solii lui, precum iaste a vedea din iscăli-
turile acestui sobor.

Al treilea Sobor a totă lumea la cetatea Efesului în a-
nul 431 l-au adunat Theodosie cel tiner, precum arată epi-
stolia lui cea către Kiril, patriarhul Alexandrii și către
alți Mitropoliți : „Să cugeți cucernicia ta, după prăznuirea
„însă cu ajutorul lui Dumnezeu ce să dice a sfințelor Paști,
„la cetatea Efesinilor în Asia, pe ziua Rusaliilor să vii,
„având grijă ca puținii care vei socoti din cei ce sînt în
„eparhia ta, preasfințiți arhieriei acoloși împreună să se a-
„dune ca și în eparhie la preasfintele beserici să fie de-
„stui și la Sobor ce-i de folos să nu scadă. Scrisu-s’au ase-
„menea de la mărimea noastră despre mai sus spusul sf.
„Sobor peste tot locul la iubitorii de Dumnezeu episcopi
„și Mitropoliți ș. c.“ Nu tăgăduiaște acesta nici Celestin
Papa în epistolia sa cea către Theodosie împăratul : „Și So-
„borului acestuia (dice), carele ați poroncit să fie fața no-
„stră întru aceștea cari îi trimetem o arătăm“.

Al patrulea Sobor a t^otă lumea în anul 451 l-a^u adunat Marchian Imp^{er}at, întâu la Nicheia în Bithinia, precum se vede din epistolia cea chemătore: „Ne-a^u plăcut, „d^{ic}e, noao ca chiar să se facă Sobor sfânt în Nicheia c^e „tatea Bithiniei... Drept ac^{ea} s^un^uția ta cu atâți prea cin- „stiți episcopi din preoția ta, câți și se va părea, cari „s^unt deprinși în s^un^utele Scripturi, cari întru știința și în- „tru învățatura pravoslavnicii și adevăratei credinței s^unt „mai aleși la numita cetate, pe viit^orele Kalende a lui „Septembrie a veni să te grăbești“. Ac^{ea}și vorb^{es}te Im- „p^{er}atul și în epistolia cea c^ătră Anatolie Patriarhul Țari- „gradului. Apoi același Imp^{er}at a^u mutat acest Sobor la Halchidon de unde să și num^{es}te. Să adev^{er}esc ac^{es}tea t^ote din epistoliile Imp^{er}atului c^{ele} c^ătră Sobor.

Al cincilea Sobor^a t^otă lumea carele e al doilea în num^{er}ul celor ce s'a^u făcut la Țarigrad, l-a^u adunat în anul 553 Iustinian Imp^{er}at. Povest^{es}te ac^{es}ta Evgarie în Istoria sa, la cartea a 4, cap 37: „Când Vigilie a Romei veni „și acei noao, întâlu Mena, după ac^{ea} Evtihie; iar a A- „lexandriei Apolinarie și Domn^un a Antiohiei episcopie a^u „șinut. Iustinian a^u adunat a cincilea Sobor“. Și Nichifor Calist în Istoria sa la Cartea 17, cap 27 aș^a gră^{es}te: „Im- „p^{er}atul Iustinian chem^ând pre arhieriei tuturor bes^{er}i- „cilor a^u adunat sfântul a cincelea Sobor a t^otă lumea“. Chiară se face ac^{es}ta și din epistolia lui Iustinian Im- „p^{er}at cea c^ătră Patriarși și Episcopi, carele după (ce) a^u povestit cum c^{ele} mai nainte patru Sob^ore preacuc^{er}niciei Imp^{er}ați le-a^u adunat, întru acesta chip, gră^{es}te: „Insă „fiind că și după afurisania cea de voi făcută, întru ac^{ea} „l^{es}i r^{em}ân unii, ac^{el}și trei capete ap^{ăr}ând, dirept ac^{ea} „v'am chemat pre voi la împ^{er}ăt^{es}ca cetate, îndemnând „pre cei ce de obște v^ă adunați, ca voia ce o aveți pen- „tru ac^{es}tea iarăși să o arătați.“

Al șasalea Sobor a t^otă lumea, ce s'a^u făcut a treia oră la Țarigrad în anul 681 l-a^u adunat Constantin Im- „p^{er}at, precum să vede din dumneș^{es}ca sacră cea c^ătră

Domn, Papa de la Roma, și din cea către Gheorghie Patriarhul Țarigradului, în carea așa grăiaște Impăratul : „Trăbuiaște ca numiții cinstiții Mitropoliți și Arhieriei cu „degrabă să vie la acéstă de Dumneđeū apărată a noastră „împărătescă cetate. Ca să se cernă mai sus numitul cap, „și de mari daruri dătătoriul și coronătoriul nostru Dumneđeū ajutând nesmintită și pravoslavnică. hotărîre să „se pună acestei dogme“. Acésta o mărturiséște și Agathon Papa în epistolia sa către Impăratul, în carea ȳice că, *după poronca* prea milostivului Impărat și *pentru ascultarea*, cu care-î datoriu, trimite solii la sobor pe Abundanție, pre Ión ș. c. „Acésta împărătésca ta milostenie milostivéște, poroncind aū îndemnat și micșorarea ce s'aū poroncit cu ascultare aū plinit“. Să arată acéta și din faptele Soborului și din epistolia aceluiași Sobor cea către Papa Agathon, a căria acésta iaste iscălitura : „Sfântul și „a tótă lumea Sobor, cărele prin darul lui Dumneđeū și „sfânta poronca preacucérnicului și prea credinciosului „împărat Constantin s'aū adunat întru acést împărătesc „Constantinopol, Roma nouă : Preaosfințitului și prea fericitului Agathon Papei Romei cei vechi“.

Al șaptelea Sobor a tótă lumea, al doilea din numărul acelora ce s'aū făcut la Nicheia în anul 787, l-aū adunat Impăratul Constantin cu Impăratésa Irina. Să dovedéște acésta din dumneđeiasca sacră a lui Constantin Impărat și a Irinei Impăratésiei, cea către Adrian Papa Romei vechi. Arată-se și din faptele Soborului, întru a căruia lucrare dintăiu așa să cetéște : „Strângendu-se sfântul și a tótă „lumea sobor, carele prin darul lui Dumneđeū și milostiva poronca Impăraților s'aū adunat în Mitropolia Nicheianilor“. Cunoște acéstă poroncă chiar și Adrian Papa în epistolia sa cea către Tarasie.

Tótă dovada Latinilor, cu carea să nevoesc a arăta că Papei să cuvine adunarea Soborului a tótă lumea, iaste : că ȳic ei, că întâia ședere pentru acésta e rânduítă în beserică, ca să fie mijlocire de-a ținea și de-a apăra unirea

credinții și a dragostii. Decî stărnindu-se ceva eres și neputîndu-se așeza fără prin Sobor, papa trêbue să adune Soborul, că a lui iaste grija să nu se strice unirea. Dar fiind că mai sus, titlu 1, cap 15, chiar s'aũ aratat a nu fi adevêrată socotéla acelora, ce dic că întăia ședere ce e besérica, e rînduită spre acéla ca să fie mijlocire de-a ținea unirea întră credincioși și dovada acésta a Latinilor ce o trag din socotéla acéla, nimica nu plătéște.

Intrebare. Cine dară va aduna Soborul? Rêspundem: Impêratul. Așa dară acésta acuma nu pôte fi, că nu e numai un Impêrat, ce mai mulți Impêrați și crai. Rêspundem: Cu un înțeles dară a tuturor Crailor să va aduna.

Intrebare. Dară de nu să vor putea înțélege la olaltă Craii, precum acuma, fiind unii dintre dînșii eretici? Rêspundem: Atunci nu să va putea strânge Sobor. Inșă când ar fi una ca acésta, tot atăta îi isprăvi și de-i da Papei putérea de-a adună Sobor; că dacă nu să înțéleg Craii la olaltă, nu țî-or lăsa pre Arhieriei să vie la Sobor, tocmai de-ar poronci și Papa. Atuncea dară s'or aduna Arhieriei câtî or putea, și cernênd lucrul cu amăruntul ar face hotărâre, carea or trimite-o pe la tôte beséricile pentru înțelesul și hotărârea deobște. Așa ar trêbui să facă și când ar fi toți Impêrații și Craii lumii eretici sau păgâni. Așa s'aũ afurisit tôte eresurile de pe vremele Apostolilor, până la coronarea sf. Constantin Impêrat, și după acéla încă de multe ori, când pentru cuvióse pricinî nu s'aũ putut arhieriei din tótă lumea aduna într'un loc.

CAP. III.

La Sobor toți și sîngurî arhieriei trêbue să se chîame și să aibă cuvênt hotărâtoriu.

Toți Arhieriei lumii și dînșii sîngurî trêbue să se chîame la Sobor și să hotărască dogmele credinții, lăsând pre toți cea-lalți afară, veri clerici, veri miréni. Căci tuturor Arhierilor și lor numai prin Apostoli li s'aũ poroncit să învêțe tôte neamurile și limbile. Math., cap 28, s. 28. Pre

Arhieriei numai i-au rânduit Duhul sfânt să pască beserica lui Dumnezeu, carea o au câștigat prin sângele său. Fap. Apost., cap. 20, veți mai sus, titl. 1, c. 6. Acesta s'au și ținut de demult în beserica lui Dumnezeu, precum se vede din faptele Soborilor celor a totă lumea. Numai apusenii cari pururea sînt nestătornici și nepăzitori lucrurilor celor bătrâne, dau în Sobor cardinalilor lor, nefiind împodobiți cu darul Arhieriei, cuvânt hotărâtoriu, și-i fac asemenea cu Arhieriei judecători. Ba încă înaintea Episcopilor și a Mitropoliților le pun scaone de ședut.

CAP. IV.

Șederea pre scaonul cel mai întău în Sobor nu iaste dată Papei de la Christos.

Iară în sobor să șadă Papa, au prin sine, au prin solii, sau în locul cel mai întău și mai de frunte, macar că au îngăduit obiceiul cel de demult, totă acesta vrednicie și vâlfă a fi Papei de Domnul Christos dăruită, sau a fi lui lipită așa, cât altuia afară de dînsul să nu i se pótă cuveni, și altul să nu pótă în Sobor mai înainte de Papa cuvânta, și ce e de folos înainte a pune, nu cunoștem. Căci știm că în Soborul de la Nicheia cel întău a totă lumea, mai înainte de toți au ședut Osie, Arhierul de la Cordova, el să află cel mai întău întru iscălituri; iar a fi fost el cu adevărat sol Papei, până acuma încă nici unul n'au adevărit. Așijderea și în Soborul al doilea a totă lumea, necum să fi fost cea dintău (ședere) a Papei, ci nici n'au fost de față, nici el, nici solii lui. Iar în soborul al cincilea a totă lumea, macar că Papa Bitinie era de față în Țarigrad, totuși la tóte judecățile Soborului, fruntea locului a fost a lui Evtihie Patriarhului Țarigradului, precum iaste a vedea în faptele și iscăliturile acelu Sobor. Așa dar mi se pare că șederea întău și cuvântarea întău în Sobor trêbue să se numere între lucrurile cele adiafóre. Adică fiind că șederea întău iaste lucru denafară, carele la învêșătura și avtenția Soborului nici nu póte ceva adaoga,

6.

nici micșora, tot atâta plătește hotărârea Soborului, și tot atâta sîntem datorî a crede ce învață Soborul, macar (câ) va șede a unul în locul cel mai întăiu, macar altul, aiar (ori) cum va fi, Soborul nesmăntnic iaste, și a cerca întăia ședere la masă, Evangheliei lui Christos să împrotivêște.

CAP. V.

Cum trêbue să cură Soborul.

După ce s'aũ adunat Soborul mai nainte de tôte trêbue cu frica lui Dumneșeu, țipând tôte patima pămêntescă cu de-adinsul să se cercetêze sfânta Scriptură și trădania apostolêscă dupre acea dogmă pentru carea s'aũ adunat Soborul. Căci acêstea douê, adecă sfânta Scriptură și trădania Apostolêscă sînt cele douê mari îndreptări, din care cunoștem adevêrurile cele de Dumneșeu descoperite; nici nu se face acum descoperire nouo de vre o dogmă, ci în cele ce sînt descoperite ca beserica saũ Soborul să le afle, să le tâlcuiască, să le hotărêscă, și fără smintelă să le învêțe Duhul sfânt, după făgăduința Domnului Christos (care) întru ajutoriu stă. După cercearea acêsta cea cu tot deadinsul, fiește-carele arhieru judecând și hotărând să spue sentenția sa. Inșă întru tôte acêstea, precum trêbue să fie împreună înțelégerea și judecata tuturor besericilor, mai ales a celor Apostolești din tôte lumea, așa să nu fie ceva sfârșit saũ patimă pămêntescă, ceva înșelare, ceva frică saũ silă de undeva asupra Soborului pornită. Căci de va fi acêsta, îndată încetă Soborul a fi pe lége, îndată încetă a fi a tôte lumea, și să sfârșaste în tãlhãrie. Pentru că sentenția și hotărârea cea silită nu e a celui ce o dă afară, ci a celui ce silêște. Pentru acêea lepădăm Soborul cel adunat la Arimin 359, căci prin înșelăciunea Arianilor s'aũ iscălit pãrintiũ la șisele Arianilor, și supt nãluca adevêrului și a dragostiũ aũ întãrit eresul lui Arie, macar că nu după multă vrême cunoscênd pãrintiũ înșelăciunea se căiră de cele ce lucrasă. Lepădăm așijderea al doilea Sobor de la

Éfes (449) unde aū afurisit Dioscur pe sfântul Flavian, îl lepădăm dîseiu, că silă mare s'aū făcut părinților de la Dioscur și de la cătane.

Iarăși Soborul cel adunat la Țarigrad la 754 contra Icónelor îl lepădăm, nici a tótă lumea n'aū fost, pentru că n'aū fost judecata întru acest Sobor cu împreună înțelégerea tuturor beséricilor. Ascultă cum muștră Ión Diaconul în Soborul a 7, la lucrarea 6 : „Dar cum mare și „a tótă lumea, carele nici l-aū primit, nici împreună l-aū „cuvêntat *sinefonisan* *συνεφωνήσαν* ? cei mai mari a celora- „lalte besérici, ci anathemei s'aū dat. Căci n'aū avut pe „Papa Romanilor de pe acea vréme împreună lucrătoriu, „saū pe acéia, cari pe lângă dînsul sînt preoți, nici prin „șiiitorii locului lui, nici prin epistolie enciclică, precum „légea Sobórêlor iaste. Dar nici împreună înțelégători și e „pre Patriarșii răsăritului, adică a Alexandriei, a Antio- „hieii și a sfîntei cetăți, saū pre împreună slujitorii și Ar- „hieriei cei ce cu dînșii sînt. Adevêrat fum plin de cêță, „întunecând ochii celor nebuni, iaste cuvêntul lor, și nu „lumină pusă pe sfêșnic, ca să lumineze tuturor celor din „casă, pentru că *τοπίδος*, întru ascuns, și nu deasupra „muntelui orthodoxiei s'aū grăit cuvintele lor, nice în tot „pămêntul apostolêște aū eșit graiul lor, saū la marginile „lumei cuvintele lor, precum a celor șase sfinte și a tótă „lumea Sobóre“. Întru acestora număr pun și Soborul de la Florenția, carele dîc, macar vei socoti adunarea lui, macar curgerea, macar urmarea pe lége și a tótă lumea nu se pôte numi; căci adunarea despre partea Grecilor aū fost, nu pentru dragostea și cercarea adevêrului, ci pentru ca să pôtă căpata împêratul, unindu-se, ajutoriu de la Papa asupra Turcilor. Acêsta o arată din fâgădașele și legăturile, de să va face unire. Iar curgerea Soborului aū fost cu spaîmă, dîcênd Papa, că de nu să vor uni Grecii, să vor supăra Craii Apusului, ba încă dîce că nu știe cum s'ar putea întôrce acasă : „Mê mir (dîce Papa în se- „sia 25 list. 599), ce folos veși avea voi de dejghinare; că de va fi, cum or lua-o acêsta prinții apusului? Cât ne

„vom supăra noi? Ba cum voi vă veți întorce la patria
„vastră? Dar de să va face unire și Craii apusului și noi
„toți mare bucurie vom avea, și de mare ajutoriu voue
„vom fi, și ajutoriul nostru mult va ușura pre creștinii ce
„locuiesc la răsărit, și pre cei ce sînt în robia celor fără de
„lege“. Aușind acéstea împăratul, începu numai a sta de
Greci să facă unirea, carea cu atâtea disputații nu o au
fost putut face. Și mai tare încă au rămas împăratul, decă
au înțeles că Visarion și trei alții vreau să se unescă, că
să temea să nu piardă de la sine pe aceștea, întru cari
mare nădejde și ajutoriu avea asupra vrajmașilor Turci,
precum fapta i-au dovedit, mai ales pe Visarion, carele
până la mórte n'au încetat a să trudi pentru împărația
Tarigradului. Decă să uniră unii, iară alții nici cum nu
vrea mai nainte, până n'au început împăratul a să lauda,
că el priiméște acest Sobor și ca un împărat îl va apăra.
Și așa să făcu unirea la Florenția, dar anathemă nu s'au
dis celor ce almintrelea vor créde, de unde încă să véde
că Grecii numai de frică și până vor fi în Italia s'au iscă-
lit la céle ce să hotărăsă în Sobor, iar nu că dóră așa
le-ar crede, căci îndată cât se vedură afară de Italia și
afară de frică și primejdie, și aceștea și céialalți răsăriteni
să lepadară de céle ce la Florenția să hotărâse. Ascultă
epistolia Soborului întru carele au fost trei Patriarși, a
Alexandriei, a Antiohiei și a Ierusalimului, în Istoria Bi-
zanțului, Tom 23: „Fiind că au venit aici întru tot prea
„sfințitul Mitropolit a prea sfintei Mitropoliei a Kesariei
„Kapadochiei, carele protothron iaste și Exarh a tot rē-
„săritului, și ca să se închine prea cinstului și dumne-
„deescului a Domnului nostru Iisus Christos mormént și
„sfințitele locuri cari sînt în Ierusalim, întru care prea
„minunatele taîne a iconomieii lui Christos s'au sēvēșit,
„să le vadă și ca să se înțelégă cu noi, despre cea mare
„a pravoslaviei și a cucernicieii creștinilor taină, și să a-
„râte tóte scandelele ce s'au stărnit în Tarigrad pentru
„blăstematul Sobor ce s'au adunat la Florenția, orașul Ita-
„liei și a Latinilor, cu Papa Eugenie, au întărit dogmele

„care nu era slobod, și aū iscălit o adăogare în dumne-
 „deescu și nevinovatul simbolul credinței nōstre, și aū în-
 „damnat a crede cum că dumnedeescu Duh și din Fiul
 „purcede, și aū îngăduit azima la noi să se jertvescă, și
 „să se facă pentru acēea pomenirea Papei. Afară de acēia
 „multe altele a lor împotiva rânduialei canōnelor, care nu
 „era slobod, aū luat și aū priimit, și cum Mitrofanu a Kizi-
 „cului tălhărește aū răpit scaonul Tarigradului, carele una
 „aū înțeles cu ereticii și cu numitul Papă, și cu împēra-
 „tul Grecilor Paleolog-latinofronul, cel ce pre cei credin-
 „cioși și pravoslavnicii îi gonēște tirănește, și-i probozește,
 „iar pre cei necredincioși și cu socotēlă rea îi chiamă și-i
 „înaltă, ca pre cei de un eres cu dīnsul, și ce-i mai mult,
 „cu de-adīnsul pre aceștea îi sēruta pentru poncișarea ce
 „are împotiva pravoslaviei și a cucerniciei; dēci s'aū în-
 „tēmpat de peste tot locul spureați Mitropoliceii și blēstă-
 „mați Episcopiceii în dumneđeestile și sfintele scaone a sfīn-
 „teii mareii besēricii a Tarigradului aū vărāt ca pre supuși
 „eparhieii sale. Aū arētāt încă numitul preasfīnit Mitropo-
 „lit, Domnul Arsenie a preasfīntei Mitropoliceii a marii Ke-
 „sarieii Kapadochii protothronul și a tot rēsăritul Exarhul,
 „cum nu numai într'alte besēricii Mitrofan Patriarhul, cēle
 „împotiva canōnelor hirotonii le-aū încredințat celor ce
 „una-înțelegēa cu Latiniū, dar acuma și cēle din Eparhia
 „a tot rēsăritului patru Mitropoliceii și Episcopiceii, nehiro-
 „tonitul aū hirotonit, adică în Amasia, Neochesaria, Tian
 „și la Malchis, cei ce tōte a Latinilor le credea și le făcea,
 „carii de acia nu numai își așteptă stricăciunea și perirea
 „sa, ci încă după o îndrăznire ca acēsta și pre cei ce sīnt
 „acolo în turma lui Christos creștīni, pre toți îi înșală
 „și-i strică, și multe scandle besēricii cei pravoslavnică
 „aduc. Dirept acēea, cel cu evlavie și prea credincios și
 „a tōtă pravoslavia apărătoriu și rīvitoriu, numitul Mi-
 „tropolit a Kesarieii Kapadochiei, neputēnd suferi înoirea
 „și stricarea besēricii lui Christos, care cei din de streine
 „creșătoriu asupra drēpteii și adevērateii credinții nōstre, aū
 „cerșut să-i se dea sinodicescă sentenție de la noi cei trei

„pravoslavnică Arhieriei ce sîntem în Siria, adecă de la
 „Filotheu a Alexandriei, de la Dorotheu a Antiochiei și
 „de la Ioachim a Ierusalimului, ca pre toți cei ce au cre-
 „dintă rea din tîntă eparhia sa să-i pîtă izgoni, pentru că
 „însuși iaste mai vechiu și pravoslavnic. Pentru acîta noi
 „Sobornicește împreună porocim, în numele celui de o fi-
 „ință, de viață făcîtoriei și nedespărțitei sfintei Troiță, ca
 „Mitropoliții și Episcopii celui ce nu pentru fapte bune și
 „cucernicie s'au hirotonit, și iarăși pre igumeni împreună
 „și pre duhovnici de sînt vr'uniți, asemenea pre preoți,
 „pre diaconi și macar de ce trîptă besericescă fiind altmin-
 „trelea spurcați și nevrîdnicî, cari cu prilîjul eresului,
 „cînd era în primejdie pravoslavia, cu nevrîdnicie au a-
 „lîrgat cu slavă deșartă și cu eres la Episcopie și la Mi-
 „tropolie, ca cînd are fi apărătorii sufletelor, ca cu sine
 „pre alții la perire să aducă, și tîntă turma cea pravoslav-
 „nică a lui Christos adevîratului nostru Dumnezeu, fiind
 „cu totul lipsiți de frica lui Dumnezeu, și de rodirile
 „dreptăței și a cucerniciei, ba încă batjocoritori și spre tîntă
 „evlavia fără rușine adică, porocim : dintru acîstă și să
 „fie scăduți și lipsiți de tîntă lucrarea cea preoțască și di-
 „tîntă ceta besericescă, pîna ce să va adeveri împreună și
 „de obște cucernicia lor. Acestea de vor asculta, vor fi
 „scăduți și lipsiți preoții. Iar de s'or pune împrîtivă și ca
 „tîlharii împrîtiva canónelor s'or înponcișa, ca niște ómeni
 „cu cerbice și împrîtivitori, să fie afurisiți și înstreinați
 „de sfînta și cea peste fire și de o ființă Troiță. Așijde-
 „rea și cei ce cuprind pre ei și întru unele ca acîstea una
 „înțeleg cu dînsii și-i ajută. Dăm putere ca unui a evla-
 „viei și a pravoslaviei propoveduitoriu mai sus numitului
 „prea sfînt Mitropolit, carele ipertim și Exarh a tot rîsă-
 „ritul iaste, să propoveduiască preste tot locul evlavia, fi-
 „înd că nu se teme la adevîr, nici de fața Impîratului,
 „nici a Patriarhului, carele nu bine crede și lucrîză, nici
 „a bogatului, nici a Prințului, ci cu îndrîznîlă ține cre-
 „dintă și pravoslavia, fără frică și fără îndoială, după po-
 „roncă. Să albă dară el de acuma voe pentru cucernicie

„a certa, a dojeni și a îndrepta pre cei cu credință rea
„preste tot locul, pe unde va póte méрге, dându-i-sé de la
„noi îngăduință pentru darul și putérea Duhului sfânt ce
„ne iaste noué dată, carele și trébuie întrégă și nesticată
„cucernică să o ție. Pentru acéia i s'au dat lui în scrisóre
„sentenția Sobornicéște și de mânile nóstre iscălită în (luna)
„lui Aprilie șése miî noué sute cincî-đeci și una, a anului
„curgétoriul, indictu a șasea, și de la Christos anul
„1443“.

Iar acésta ce urméza iaste cătră Impérat :

„Prea putérnice, prea bine și prea luminate Dómne și
„Impérate! Nencetat ne rugăm lui Dumneđeu, ca Măria ta și
„Impărăția de toată nenorócirea scutită sa să păzască, spre a
„voastră duhovnicească bucurie. Cunoscute să fie sfintei
„împărății tale, cum noi am luat trei epistoliî despre unire
„de la Papa Evghenie, ca să o cuprindem acéea, fără
„nici o măntuință, precum s'au făcut și să facem pome-
„nirea Papei. Și acéstea numai așa góle către noi le-au
„scris Papa Evghenie, dară nimica n'au arătat cum s'au
„săvârșit lucrul. Inșă eú prin scrisórea cea mai nainte
„cătră mine, a preasfântului mie frate Domnu Iosif Arhi-
„episcopul Țarigradului Romei nouă, și icumenicului Pa-
„triarh, adevărat am cunoscut, cum că soborul de la Flo-
„renția n'au fost, precum Grecii și Latiniî cu jurământ prin
„scrisori s'au fost înțales, canonicesc și fără silă și slobod,
„după trádania Apostolilor și a celor șapte sfinte și a toată
„lumea (Sobóre) și a sfinților părinți, ci nenumărate înșălă-
„ciuni iscodind Italianiî, légătura o au stricat, scrisorile céle
„cu jurământ întărite le au călcat, au făcut silă adevă-
„rului, și mai pe urmă tirănéște dogmele sale céle fără
„de lége iarăși le au întărit, și célelalte înprotiva canó-
„nelor le au biruit; și ce e mai réu și mai fără de lége
„cu multă altă adaogare acéia în cel de obște simbol al
„credinței o au băgat; ba și cu scrisoare au dat, o să-
„raciî! ca de la toți să se mărturisască. Pentru acéia am
„răspuns eú Papei acéstea: De va priimi el trádaniile

„sfintelor celor a toată lumea Soboare și întăririle și ori
 „ce canonicesc și pe lege acești sfinți părinți au așe-
 „zat, atuncea și eu Soborul de la Florenția îl cuprind și
 „de pomenirea Papei nu mă lepăd, numai această mă-
 „turisire înscrisă o trimeată Papa la noi, după cea pe
 „lege și vechiă trădanie și obicei. Iar fără aceasta alt-
 „mintererea nici eu nu primesc Soborul de Florenția, nici
 „Pomenirea Papei. Ba încă și dintră noștrii, cari s'au îm-
 „preunat la acestea, adică la Soborul de la Florenția și
 „la pomenirea Papei, fără de cea numită a lui dreaptă
 „mărturisire, de sînt din cler, îi avem de acum scăduți și
 „lipsiți de toată slujba preotească, de sînt din talmaci,
 „îi afurisim, și de la împărțirea credincioșilor îi despăr-
 „țim după canoanele propoveditorilor de Dumnezeu, și
 „după rânduélile și trădaniile ucenicilor lui Christos și sfin-
 „telor și a toată lumea șapte Sobore. Și acestea lui, noi
 „i-am scris. Iar împărăției tale acum cunoscute facem
 „acestea, că dacă ai dat loc unora ca acestea pentru né-
 „mul nostru cel amărat și mai mort, fiind cu totul silit
 „ca să-ți capeți ajutor, sau dora nu altă iconomie ai so-
 „cotit de te-ai dat spre sentenția Latinilor, și cu sila ai
 „primit adăogarea, și acum lepădându-te de grozăviile și
 „fără de legile lor, cea adevărată în Dumnezeescul simbol
 „trădanie, după toate dumnezeestile scripturi, fără îndoială o
 „mărturisești și o priimești și îi crești, precum cei mai înainte
 „de tine au fost cucernicii împărați, așa și noi, nu numai în
 „pretenita a Impărăției pomenire vom face, ci cu ne'ncetate
 „și nedeșărtate rugăciuni vom ruga pre Dumnezeu pentru
 „Impărăția ta, mai ales pentru suflet, cu care în toate di-
 „lele milostiv vom face ție prin Dumnezeu, ca să-ți iarte
 „păcatele ce-ai făcut cu pricéperea și cu neștiința. Și așa
 „vei dobândi mila păcatelor și ertarea neștiinților, dacă
 „nu lépezi sfintele trădani. Iară de vei rămănea, și aperi
 „ale celor streine creșători, fiind că acelea sînt streine de
 „la toată cea canonicescă și Sobornicescă trădanie, nu nu-
 „mai a Impărăției tale pomenire o vom șterge o, ci și pe-
 „deapsa o vom îngreoa, ca să nu capete putere în be-

„sérica lui Christos Baal(ul) dogmei ceî streine și stricătóre ;
„dacă ne numim păstorii cucernicieî și prin scrisóre așa
„am mărturisit înaintea lui și sfinților ingeri. Drept acéta,
„nu ca năimiții paștem besérica cucernicieî, nice nu iubim
„mai tare sângele și sufletul, ci pentru Christos și pentru
„Evanghelia lui gata sîntem, sufletul și trupul și sângele
„și ori ce moșteniri pre pămênt a vărsa. Iar de faci silă ti-
„rănêște și te nevoești a rêsvrăti beserica cea slobodă și
„nerobită, să știi că noi nici odinióră cucernicia nu o vom
„părăsi, nici tăcearea mai mult nu o vom suferi, ci după
„poroncă, fără frică, om înfrunta și om certa pre acesta.
„Pentru (care) trimetem la sfânta ta Impărăție acéstea
„cu ceî dintră Ieromonași și duhovnicii prea cinstitului
„Domnul Macarie și fiul jumătățirei nóstre, carele și Im-
„părăției tale céle ce despre Sobor i-am lăsat, și le va vesti.
„Căci cu fierbințală noi crêdem, ca fiește carele altul,
„unirea Romei véche și a tuturor Italianilor o pohtim,
„numai ei să se supue adevêrului. Iar dacă se nevoesc a
„întări minciuna, nu putem cu dînșii să ne împărtășim, de
„ne-ar și tăia capu într'o zi la toți. Fôrte bun lucru iaste,
„cu cucernicie în tot ceasul a-și pune viața, dacă odată tre-
„bue să mori. Priimêște dară și tu o prea lumnate și prea
„îndumneđeite Impérate, rânduélele céle Dumneđești și
„légile lui Christos, și trădaniile propoveditorilor lui Dum-
„neđeș și ucenicilor lui Christos, cela ce până acuma cu cu-
„cernicie ai viețuit, carea faptă o mărturisește părinții tîi,
„carii cu cucernicie și cu cuviință au reposat. Că nemica
„nu iaste întru credința noastră cu îndoială, carea spre în-
„călcitura și îndoială în dogmele céle creștinești să se poa-
„tă trage. Ci nici un neam n'au făcut atăta cercetare și
„cercare în lucrările credinței, câtă părinții noștri în cre-
„dința lui Christos. De unde și aflând mărturiile de la zidirea
„lumei, céle ce în vremi osebite, de Duhul sfânt prin
„sfinții proroci s'au prorocit. Acéstea mai 'nainte de toate
„tare le-au îmbrășosat ; după acéta pre când umbra, cu ve-
„nirea darului întreagă taîna întrupărei ceî mântuitoare s'au
„sêvêrșit, și așa sêvârșindu-se prea lumnata și făcătorea

„de viață învierea, slujitorii și ucenicii lui prin Duhul sfânt
„cu înțelepciune taina tălcuindu-o, tuturor o au vestit, ca
„cei viitori toți, drept lor urmându-le, împărăției cei de-a
„pururea să ne împărtășim, carea să fie toți să o dobân-
„dim în Christos Iisus Domnul nostru. Amin. Luna lui
„Dechembrie, Indictu șease.“

Dintru acésta, afară de acésta, că Soborul acesta nu l-au priimit mai tot răsăritul, învățăm încă, cum că Tari-grădénii cu Impăratul au primit acest Sobor, numai pentru ca să capete da la Papa ajutoriu asupra Turcilor, apoi că acest Sobor s'au săvârșit prin multe moméle și înșălăciuni a Italianilor.

Veți lua dară sama, că Grecii dintru'nceput și până la sfârșit nu vrea nici de cum să lasă că Duhul sfânt purcéde de la Fiul, ci silea pe Latini să gândească altă mijlocire de a se uni. De unde culeg, că Grecii cu acest sfat numai au venit la acest Sobor, ca să se unească cumva, iar nu ca să se lépede de credința ce ținută până acuma despre purcédere. Drept acésta și solii Patriarșilor Alexandriei, Antiohiei și a Ierusalimului și a altor Arhieriei n'au avut poroncă ca să se iscălească purcéderii Apusénilor, ce numai să facă óre cumva unire. Carea să întărește de-aci, că acești Patriarși cum au înțeles, că Soborul acesta au hotărât că Duhul Sfânt purcéde și de la Fiul, au afurisit acest Sobor și nu l'au cunoscut a fi a toată lumea, cu atâta mai puțin, că nici Latini nu s'au adunat toți la acest Sobor, căci avea strîns Sobor cu mult mai 'nainte la Basilea, în Germania, de unde fugisă Papa Evghenie, neputénd suferi să'l îndreptéze pre el și pre ceilalți Romani de simonie, iproci. Și așa au înșălat pre Greci să vie Impăratul cu Grecii la dēnsul, precum mărturiséște acest Sobor de la Basilea, carele tocmai într'acéa ți, când la Florenția s'au făcut unirea, l-au și lipsit de Patriarșie pe Evghenie Papa și de tot darul și cinstea preoțască. Fleury, Istoria. Cartea 108, cap. 65.

CAP. VI.

Ce drept are Impăratul în Sobor?

Fiind-că Impăratului e dată puterea de-a lua aminte și de a câștiga fericirea și liniștea cea vremelnică și de-a depărta de la obște cele ce ar putea strica această fericire; iar la Sobor saŭ prin pricile Arhiereilor, saŭ prin neobrăsnicia ereticilor și a shismaticilor, prea lesne să poate sminti această liniște, precum de multe ori a să fi întâmplat am luat; iarăși s'ar putea întâmplă, ca Arhiereii să facă ceva canóne și așăzământuri, care s'ar împotrivi rânduielilor împărătēști și fericirei cēi vremelnice. Drept acēia Impăratul are drept și putere, saŭ prin boțarii săi să ședă în Sobor, nu ca să hotărăscă dogmele, ci ca să iae aminte de cele mai sus scrise, și ca fără știrea lui să nu se vestescă așăzământurile Soborului, precum au făcut sfântul Constantin cel mare, Theodosie, Iustinian și alți împărați; ajută iarăși Impăratul ca fără frica și fără zabavă să se poată vesti cele ce în Sobor s'au așădat.

CAP. VII.

Canónele și așăzământurile besericești trebuie să se vestescă peste toată lumea.

Adevărat învață tălcuitorii legilor firei, că de ființa și natura legēi iaste, ca légea după ce s'au întocmit de puitorul legēi cel leguit, să se și vestescă afară la supuși, pe cari îi iaste voia să-i îndatorescă, spre paza și ținerea acēiași. Ca cum va ținea cineva acea lége, carea la cunoștință lui n'au ajuns? La acēste privind cu mintea Valentinian Impărat, în légea a 9 a Codexului, Tit. 14, așa au așădat: „Prea sfințitele légi care légă viețele oamenilor trebuie de la toți să se înțelégă, că toți mai chiar „cunoscēnd orânduiala lor, au de cele oprite să se depărteze, au cele îngăduite să le urmēze“. Drept acēia și canónele și așăzământurile besericești și sobornicești, ca să aibă puterea și energhia légei, se cuvine ca să se vestescă afară la toți credincioșii, pe cari va să-i îndatorescă spre paza acēlorăși.

CAP. VIII.

Modru și forma cum trëbue să se vestescă așăzământurile Beséricești.

Iar modru și forma cum trëbue să se vestescă canónele și așăzământurile beséricești, îndestulat ne învață Iustinian Impérat în Nearaúa 6: „Prea stințiți Patriarși a „fiște căria eparhii, acéstea să le spună în beséricile céle „ce sînt lor supuse, și să facă cunoscute iubitorilor de „Dumnezeu Mitropoliți céle ce sînt de noi întocmite. Ei „iarăși să le spue acélea în prea sfânta besérică a Mitro- „poliei și a supușilor lor Episcopi, cunoscute să le facă; iară „ei fieș-carele în besérica sa să le spue acéstea ca nime „din Impérahia noastră să nu fie neștiutoriu de céle ce de la „noi spre mărirea și adăogarea marelui Dumnezeu și Mân- „tuitoriului nostru Iisus Christos sînt orânduite.“ De unde iaste a învăța că de va fi datătoriu de lége cél beséricesc de obște, carele să pótă pune légi beséricești la tóta besé-rica, precum aú fost mai de demult Impératul Tarigradului, căruia era supusă tóta lumea și precum iaste Soborul a tóta lumea. Legile, canónele și așăzământurile celuí puitoriú de lége întâiu să se vestescă în beséricile Mitropolicești, iară Mitropoliți în beséricile céle Episcopești, și Episcopi în Eparhiele sale. Așa pururea Sobórele céle a tóta lumea făcea mai multe tomuri de céle ce așăzase, și da la fiște carele Patriarh, unul dentr'ënsele, ca să pótă acélea așăzământuri (a)le vesti supușilor sêi. Dintru acéstea ne învățăm a urgisi învățatura cea împotrivitóre legilor firei acelor Italiani, carii zic că bulele Papei, cât le lipesc la úșile beséricilor în Roma, îndată pe toți credincioși, căți sînt în lume, îi îndătoresc spre paza acelor ce se pronesc într'ënsăle. O! la câte aduce pre om pohta și rávna domniei!

TITLUL VI.

Despre canónele cele primite și întărite în besérica răsăritului.

CAP. I.

Numărul Sobórelor și a canónelor celor primite în besérica răsăritului.

În besérica noastră sînt de sfinți părinți și de toți cei de legea grecăscă primite și întărite, după care viața noastră a o îndrepta să cuvine: 85 de canóne ale sfinților Apostoli. Canónele celor 318 sfinți Părinți, ce în anul de la Christos 325 s'aũ adunat în Nicheia Bithiniei, asupra lui Arie și sînt la număr 20. Canónele Soborului ce s'aũ adunat cãtrã începutul sutei a patra de la Christos la Ancira, ce sînt 25. Canónele Soborului făcut la Neochesaria, iarãși cãtrã începutul sutei a patra înainte de Soborul de la Nicheia, sînt canónele acestui Sobor la număr 15. Canónele Soborului de la Gangra, ce sînt 25. Canónele Soborului ce s'aũ făcut la Antiohia Sirei, anul 341, cu prilejul engheniilor, și sînt la număr 25. Canónele 60 a Soborului ce s'aũ adunat în Laodicheia Frighiei, cãtrã jumetatea sutei a patra de la Christos. 7 Canóne a Soborului ce s'aũ adunat întãiu la Tarigrad, anul 381 și taste al doilea a tótã lumea. Canónele Soborului a treia a tótã lumea, ce s'aũ făcut la Efes, anul 431. Acestea sînt la număr 8. Canónele ce sînt 30 a Soborului a patrulea a tótã lumea, ce s'aũ adunat la Halchidon, anul 451. Canónele 20 a Soborului de la Sardicea. Canónele iarãși ce s'aũ așezat la Chartagen în Africa, și sînt la număr tocma 135. Iar nu numai Canónele Sobórelor saũ a celor a tótã lumea, saũ a celor ce sînt topicos adunate, ce și a multor sfinți părinți sînt primite, precum a sfântului Dionisie Patriarhul de la Alexandria, ce sînt la număr 4. Canónele iarãși a sfântului Petru, Patriarhului de la Alexandria, 14. A sfântului și făcătoriului de minuni Grigorie

de la Neochesaria, 11. Epistolia sfântului Athanasie, Patriarhului de la Alexandria, cea cãtrã Amun monahul. Și iarã a sfântului Athanasie din a 39 epistolie, despre serbãtori. Aceluiași epistolia cea cãtrã Rufin. Epistoliile sfântului Vasilie celui mare, arhiepiscopului Chesariei din Capadochia, ce cuprind în sine 92 de Canóne. A sfântului Grigorie Episcopului de la Nissa, epistolia cea canonicescã, carea are 8 Canóne. Rãspunsurile canonicesti ale lui Timoteju Patriarhului de la Alexandria, acẽstea sînt la numër 18. Canónele lui Teofil Patriarhului de la Alexandria 10. Aceluiași, povẽstea despre Cathari. Aceluiași cãtrã Agaton episcopul. Aceluiași (cãtrã) Mina episcopul. Epistolia canonicescã cea cãtrã Domnu, a sfântului Chiril, Patriarhului de la Alexandria. Aceluiași cãtrã episcopii cei din Libia și din Pentapoli. A sfântului Grigorie Theologul, despre cetirea cãrþilor Testamentului vechiu și a celui nou. A sfântului Amfilochie episcopului, iar despre cetirea acelorãși cãrþi. Epistolia lui Ghenadie Patriarhul de la Tarigrad și a sfântului Sobor ce s'au adunat cu dînsul, cea cãtrã sfinþii Mitropoliþi și cãtrã Papa Romei. Tóte acẽstea canóne sînt întru una adunate, precum le-am povestit în Pandenctele lui Bevereghie ; poþi vedea despre acẽstea și Pravila.

Iar a fi acẽstea canóne, primite în besericã rãsãritului afarã de obiceiul de astãzi dar, ne învaþã și canonul al doilea al Soborului de la Trulla, carele îl scriem aici întreg, precum urmẽzã: „Acẽsta încã acestui sfânt Sobor, „prea frumos și prea cu cinste i s'au vẽdut, ca de-aci „înainte, spre leacul sufletelor și doftoria turburãrilor, în- „tãrite și stãtãtoare sã rãmãe, care de la sfinþii și fericii „pãrinþi, cari mai nainte de noi au fost, s'au priimit și s'au „întãrit, și nouã încã ni s'au dat cu a sfinþilor și mãriþilor „apostoli, anume 85 de canóne. In sã fiind cã întru acẽstea „canóne ni s'au poroncit ca acelorãși sfinþi Apostoli așẽ- „zẽmẽnturile cele prin Kliment sã le primim, în care a- „cum de mult de la cẽia ce de la credinþã streine cred

„spre pierdarea besericii, unde viclene și de la viața cea
„după Dumneșu streine s'au băgat, carele chipul cel
„mândru și frumos al dumneștilor rândueli ni l-au în-
„tunecat. Acéstea așezământuri spre întemeierea și liniștea
„prea creștineștii turmă, bine le-am lepădat, neamestecând
„rodurile ereticeștii înșelăciunii și nici decum împleticin-
„du-se ca cu cea adevărată și întrégă a Apostolilor în-
„vătătură. Pecetluim și céle lalte canóne tóte, care de sfin-
„șii și fericiții noștri părinți s'au tâlcuit, adevă de cei
„trei sute opt-spre-đece purtătorii de Dumneșu părinți,
„ce s'au adunat la Nicheia, și de cei de la Anghira, și
„iar de cei ce la Neochesaria, asemenea și de cei ce la
„Gangra; afară de acéstea și de cei ce la Antiohia Sirei
„și de cei ce la Antiohia Frighiei, apoi și de cei 108 pă-
„rinți, cari la acéstă de Dumneșu păzită și împărăté-
„scă cetate s'au adunat, și de cei două sute, cari la Mi-
„tropolia Efesénilor s'au strins, și de cei șasă sute trei-
„decă sfinți și fericiți părinți de la Halchidon, așijderea
„și de cei ce la Sardica și ce la Chartaghen, și ce iarăși
„la acéstă de Dumneșu apărată și împărătéscă cetate
„s'au adunat supt Nectarie, carele au fost al Alexandriei
„episcop. Ba încă și canónele lui Dionisie carele au fost
„Arhiepiscop cetăței cei mari a Alexandrénilor, a lui Pe-
„tru care au fost al Alexandriei Arhiepiscop și mucenic,
„a lui Grigorie carele au fost al Neochesariei episcop, fă-
„cătorului de minuni, a lui Athanasie Arhiepiscopului
„Alexandriei, a lui Vasile Arhiepiscopului Kesariei Ka-
„padochii, a lui Grigorie Episcopului Nissii, a lui Grigo-
„rie Theologul, a lui Amfilochie al Iponului, a lui Thi-
„motheu Arhiepiscopului Alexandriei celui dintăiu, a lui
„Theofil Arhiepiscopului acéeași mare cetate a Alexan-
„driei, și a lui Ghenadie carele au fost Patriarh întru
„acéstă de Dumneșu apărată și împărătéscă cetate. Iar
„afară de acéstea, canonul ce de Ciprian, carele al țerei
„Afrilor au fost Arhiepiscop și mucenic, și de Soborul ce
„supt dînsul au fost, s'au tâlcuit, carele întru mai sus nu-

„mișilor Arhierilor locuri și s'ngur după cel dat lor obi-
 „cétu s'au ținut. Și a nu fi slobod nimenui mai 'nainte
 „spusele canóne a le muta, aú a le strica, aú altéle a
 „face, afară de céle mai 'nainte aci puse canóne a priimi,
 „carit de la unii adăugând vielénă iscălitură s'au grămă-
 „dit, carit a precupi adevérul s'au silit. Iar de se va ade-
 „veri că cineva vre unul din canónele céle mai sus spuse
 „să siléște a-l înnoi, saú a-l strica, va fi vinovat după acel
 „canon, precum același canon grăiaște, pedepsindu-sé și
 „prin însuși, întru acéea ce aú greșit, doftorie priimind“.

Cuvine-sé a ști încă, că și Soborul de la Trulla aú fă-
 cut o sută și doué de canóne, în care așa ni sé pune îna-
 inte tótă rânduiala și tocméla vieței, cât nici unul din tóte
 Sobórele la acea sévêrsire n'au ajuns ; mai pe urmă So-
 borul a(l) șéptelea a tótă lumea ce s'au adunat la Nicheia,
 anul 787 aú făcut doué-șeci și doué, care precum céle
 de la Trulla sînt în mare cinste și pază în besérica nó-
 stră.

Afară de acéstea pururea aú priimit besérica și orându-
 ialele și așezăménturile iubitorilor de Dumneđeú Impérați,
 și sîntem spre acelora pază datori, fiind că Impératul iaste
 de Dumneđeú rînduit a avea grijă nu numai de lucru-
 rile céle politicești, ci și de bună tocmiala lucrurilor și
 persónelor beséricești, care a se ținea de fericirea cea vré-
 mélnică nu iaste îndoială. Drept acéea câte decreturi, câte
 așezăménturi, câte narave împératești pentru tocméla besé-
 ricescă sînt, tóte între canóne să numérá și datoria ca-
 nónelor lase.

CAP. II.

Incéperea canónelor apostolicești.

Macar că canónele ce se ȃic apostolicești a fi de la
 însuși Apostolii făcute și noué lăsate, n'am nici un temelu
 de-a adevéri, totuși nu sînt așa próspete, precum ȃic u-
 niil ca să le strice avtenția lor, ce sînt făcute în céle trei

sute de ani după Christos, de părinții ce, au vorbisă și trăiră cu Apostoli, au învățatura lor și trādania o avea prospătă, și pentru acēea să ȃic acēstea canóne apostolicești, căci de la părinții acēia s'au făcut, cari pentru pricina mai sus adusă, apostolicești se chlamă și a Apostolilor, precum scrie Theodorit în ale sale 1, tit. 3, 1.

Soborul cel dintăiu a tótă lumea, carele la începutu(l) sutei a patra s'au adunat la Nicheia, face multă pomenire despre canóne, ce și mai 'nainte să ținea în beserică. Acum de óre-ce osebi ce le pomenéște Soborul, chlar se află între canónele ce se ȃic apostolicești; afară de tótă îndoiala iaste cum că canónele, care le pomenéște Soborul de la Nicheia sînt acēstea ce se ȃic apostolicești. Ian să vedem etc. etc. etc.

CAP. III.

Să arată avtentia canónelor de la Trulla.

Tare să bat Latini să aréte că canónele de la Trulla nu trēbue să albă cinste, și că nu sînt creștini datori a le ținea. Iar noi ne ținem datori a păzi acēstea canóne, pentru că acest Sobor pentru acēea s'au adunat, ca să adaoage ceva canóne Sobórelor al cincelea și al șaselea, care nici un canoņ nu făcusă, de unde tot una e cu Soboru al șeselea și de o cinste cu acēla. Și adevērat, Soborul al șeptelea a tótă lumea îl socotește una cu al șeselea a tótă lumea, căci pomenind de canónele acestuia, le chlamă canónele Soborului al șeselea. Așa în canonul 82, în lucrarea 4, se pomenéște sub numele Soborului al șeselea a tótă lumea, și îndoindu-se uni despre avtentia canónelor acestora, așa sf. Tarasie le răspunde: „Uni de neștiință bolnăvindu-se să smintesc întru canónele acēstea, zicēnd: au dóră a Soborului al șeselea sînt? Iar să cunóscă acēstea, cum că sfântul și marele al șeselea Sobor au fost adunat supt Constantin, împrotiva acelora ce zicea o lucrare și

„o voe în Chistos, cariă aŭ afurisit pre eretici și tălcuind
 „credița cea pravoslavnică, s'aŭ întors acasă în patruspră-
 „zéce ani a lui Constantin. Iar după patru sau cinci
 „ani, acéiași părinți adunându-se sub Iustinian, fiul lui
 „Constantin, canónele mai sus însămăntate le-aŭ făcut și ni-
 „me să nu se îndoiască despre dînsele. Căci cei ce s'aŭ
 „iscălit supt Constantin, acéiași și supt Iustinian s'aŭ iscă-
 „lit pe hărtia ce e aci de față, precum chiar iaste den ne-
 „mutata asemănarea scrisorii cea de mâna lor, că trebuia
 „cei ce aŭ fost închipuit Soborul a totă lumea și canóne
 „beséricești să facă.“ După zisa acésta a Sfântului Tăra-
 sie, canónele acéstea să întăresc în canonu dentăii a So-
 borului al șéptelea a totă lumea, căci acolo se întăresc ca-
 nónele a multe Sobóre; iar Soboru al cincelea și al șéselea,
 n'are alte canóne, fără céle de la Trulla (ce) s'aŭ făcut
 spre adăogarea acestora. . . . .

(lipsește o pagină)

. . . . grecești din Bulgaria și nu va lăsa să fie țara
 acéa supt stăpânirea și ocărnuirea Papei. Mutându-se, zi-
 selu, din viața acésta Sf. Ignatie, în anul 879 s'aŭ adunat
 Sobor la Țarigrad în besérica Sf. Sofiei, unde și Papa Ioan
 al 8-lea aŭ trimes solii săi, și nădăjduind Papa că va că-
 păta Bulgaria de la Fotie, carea de la Sf. Ignatie nici cum
 nu o putusă dobândi, l-aŭ priimit cu Soborul și l-aŭ în-
 tărit în scaunul Patriarșiei, stricănd și lepădând tóte câte
 se facusă asupra lui Fotie în Soborul de la Țarigrad, ce
 Latiniil îl chiamă al optulea. Aŭ făcut acest Sobor ce era
 de trei sute și opt sprézéce arhieriei, împreună, cu tóte sca-
 nonele patriarșești, prin solii săi, și trei canóne. Nu după
 multă vréme Papa cređură pentru că n'aŭ putut dobândi
 desăvârșit ce nădăjduia, adică macar că puține vréme
 se lăsase Bulgaria Papei, totuși Fotie urmând pe Sf. Ignatie
 o aŭ ținut supt ascultarea Țarigradului, iarăși aŭ afuri-
 sit pe Fotie, carea afurisanie atăta aŭ putut strica lui
 Fotie cât și Sfințaniei s(ă)ntului Ignatie. Latiniil tare tă-

găduese acest Sobor a fi fost pe lege, cu mult mai puțin a totă lumea, zicând, că Fotie aŭ înșelat pre soli și aŭ strămutat cărțile lui Papa Ioan, căci almintrelea se află scrisă cărțile acelea în biblioteca de la Roma, nu precum sînt în faptele Soborului acestuia. Ci se credem cum că Fotie aŭ strămutat cărțile lui Papa Ioan, totuși încatu-i despre primirea și întărirea lui Fotie în scaonul patriarșesc nu sînt strămutate, căci și în cărțile cele de la Roma aceea chiar se află. Apoi până nu sosi solul cu cărțile la Sobor era priimit Fotie de cei patru Patriarși și de tot Soborul, carea priimire destul era ca să rămăe Fotie în scaonul său, precum și Marele Meletie în suta a patra, mașar (că) era lepădat de Papa, tot arhieru pe lege aŭ fost până la mórte. Dar să lăsăm acéstea. Céle trei canóne pentru ce se nu fie pe lege făcute? Ce pricina iaste? De unde? Și cum? Mai ales fiind că și după acéea pururea le-aŭ priimit și le-aŭ păzit besérica răsăritului, ba și besérica apusului, precum vedem din Ionchentie al treilea, Papa de la Roma, carele despre canonul al doilea, așa grăiaște în Epistolia cea către Faventin Arhierul: „Cérieri aceștia se vedea a stă înprotivă canonului Soborului de la Tarigrad, întru carele s'aŭ așăzat, ca ori carele „din vrednicia cea arhierescă să va pogori la viață cea „călugărească și la locul pocăinței, nici odinioară la arhierie să nu se rădice. Drept acéea împrotiva numitului Sobor (fiind că-i unul din céle patru mai alése, care ca și „céle patru evanghelii le cinstéște besérica cea catholicescă), nici cum nu să vedea că ar trebui să se priiméscă cérerea lor.“ Așjderea Grațian carele aŭ scris Pravila apusenilor, în a dóua parte a decretului, cauza 7, întrebarea 7, cap. Acésta nici cum, acest canon îl numéște canonul sfântului Sobor, și'n pravila lor l-aŭ băgat. Iarăși Thoma Achinatul, a cui învățătură iaste mai de cinsté la Latinii, de cât macar a ori căruia sfânt Părinte, acesta, ziseiu, încă are acel canon în bogoslovia sa, secunda secunde întrebarea 185, articolul 4. în răspuns la a doăa dovedire.

CAP. V.

Pentru Soborul întâi și al doilea, care s'au făcut în Besé-rica Sfinților Apostoli la Țarigrad.

Fotie după ce fără dreptate aș scos pe Sf. Ignatie din scaunul patriarșesc și pe sine acolo împotriva canónelor s'au vărít, aș adunat în anul 861 Sobor de 391 Arhieri, și cu mare nedreptate în Sobor l-aș desbrăcat pe Sf. Ignatie de vésământul arhieresc și l-aș lepădat, călcându-sé în picioré tóté canónele. După ce îl lepădară pe Sf. Ignatie, iarăși a două órá s'au adunat Arhieréii (pentru acésta, acest Sobor să chiamă 1 și 2), și aș făcut 17 canóne, care fiind că nu era într'insele nici o stricare, ba încă de mare folos, le-aș priimit besérica și le păzésté până în zioa de astăzi, bléstáménd céle ce s'au lucrat întru adunarea cea de'ntăiu asupra Sf. Ignatie.

CAP. VI.

Pentru Soborul de la Țarigrad ce-l chiamă Latiné al optulea a tótá lumea.

După ce Fotie aș lepădat pe Sf. Ignatie, să stărnisă mare împărăchiare în Besérică, stând unii despre partea lui Fotie, iar alții apărând nevinovăția Sf. Ignatie, aș adunat Impératul Vasilie, Sobor la Țarigrad, anul 869, stépanind cărmuirea Romei Papa Adrian II, și lepădară pe Fotie din Patriarșie, și întórseră iarăși pe Sf. Ignatie, aș făcut acest Sobor și Canóne, care grecéște să află 13, iar Latinéște 27. Inșă céle ce s'au așăzat întru acest Sobor asupra lui Fotie, s'au stricat apoi în Soborul cel din Sf. Sofia, unde după mórte Sf. Ignatie iarăși s'au așăzat.

.....
(Aicea s'é termină manuscriptul, care cred c'a fost întreg și complet, dar împrejurările și timpul aș făcut să dispară, ori pierându-se, ori nimicindu-se).

